

บทที่ 3

วิเคราะห์และตีความ

สำหรับการวิเคราะห์และตีความภาพลักษณ์หญิงโสเภณีผ่านสื่อมวลชนโทรทัศน์ จะเป็นการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ที่สื่อนำเสนอเกี่ยวกับผู้หญิงและความเป็นหญิง ซึ่งในที่นี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง บทบาทความเป็นภรรยาและมารดา และภาพลักษณ์ของหญิงโสเภณี การแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน เพื่อแสดงให้เห็นการครอบงำระบบคิด ที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ และวิถีทางการดำเนินชีวิตของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่

สื่อมวลชนเป็นกลไกที่มีคุณสมบัติและทรงประสิทธิภาพในการครอบงำความคิด ได้สร้างความชอบธรรมให้กับระบบสังคมชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเกิดจากการถูกครอบงำและตอกย้ำความคิดจากระบบการกล่อมเกลาทางสังคม (socialization) ผ่านสถาบันที่มีอิทธิพลนี้ โดยการศึกษาครั้งนี้ศึกษาถึงหนึ่งในสถาบันสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเรียนรู้ของคนในสังคมโดยเฉพาะผู้หญิง นั่นคือ ละครโทรทัศน์ กล่าวได้ว่าละครโทรทัศน์มีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดอุดมการณ์และผลิตซ้ำทัศนคติ ปัจจุบันแทบทุกครัวเรือนต่างมีโทรทัศน์ไว้เปิดรับชมสาระและความบันเทิงด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น การสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์ย่อมมีโอกาสในการสื่อสารกับสังคมได้มากทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ¹

สถาบันการสื่อสารมวลชนกำลังเข้ามามีอิทธิพลและอำนาจครอบงำ กำหนดทิศทางการคิด ความเชื่อของคนในสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และในปัจจุบันสื่อได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างตัวตน (identity) ให้กับคนในสังคม² กล่าวคือสื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดและตอกย้ำอุดมการณ์ เสนอภาพลักษณ์ที่มีอิทธิพล กำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นตัวกลางในการแสดงออกและรักษาความคิดความเชื่อ กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เพราะสิ่งต่างๆ ยังไม่มีความหมายจนกว่าจะถูกตีความหรือกำหนดความหมายให้³

ละครโทรทัศน์ส่วนมากเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ สะท้อนปัญหาผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ ในด้านหนึ่งทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนสังคม สิ่งที่ละครนำเสนอหนีไม่พ้นจากความจริงที่เกิดขึ้น ดังคำว่า “ดูละครแล้วย้อนดูตัว” นับเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีอิทธิพลมาก โทรทัศน์แทบทุกช่องมีละครโทรทัศน์ด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะช่วงหลังข่าวภาคค่ำมีการแข่งขันกันมากที่สุด (prime time) และในปัจจุบัน

¹ กาญจนา แก้วเทพ, ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน, (กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่งานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 1.

² ไชยันต์ ไชยพร, พัฒนาการของสื่อกับปรัชญาสิทธิเสรีภาพและพื้นที่สาธารณะ : แง่คิดบทเรียนและปัญหาทางประการของสังคม ตะวันตก, (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 47. (เอกสาร ไม่ตีพิมพ์)

³ กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2544), หน้า 133-135.

ได้แพร่ขยายเวลาการออกอากาศให้เล็กรับชมได้ทั้งวันทุกวัน ไม่จำกัดเฉพาะหลังข่าวเท่านั้น จึงถือได้ว่าเป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อผู้หญิงได้เป็นอย่างดี⁴ ไม่ว่าจะเป็ น ความทุกข์หรือสุข (ประสบการณ์) ของผู้หญิงมักถูกถ่ายทอดให้สังคมโดยเฉพาะผู้หญิงด้วยกันรับรู้ ซึ่งส่วน มากไม่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง เพราะผู้ประพันธ์มักพยายามให้บทละครมีความเหมือนจริงมากที่สุด เห็นได้ชัดจากการอิน (in) หลายเรื่องนำเรื่องจริงไปประพันธ์ กล่าวคือสิ่งที่สื่อนำเสนอต่อกัยภาพความ สัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศได้ชัดเจน⁵

3.1 ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง

สื่อมวลชนเป็นตัวกลางของสังคมชายเป็นใหญ่ในการสะท้อนภาพลักษณ์และความสัมพันธ์ ให้คนมีความคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ บทละครโทรทัศน์นับว่าเป็นตัวแทน ที่มีอิทธิพลมากในการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางสังคมของผู้หญิงเพราะกลุ่มเป้าหมายหลัก (target groups) คือผู้ หญิง ละครและผู้หญิงจึงกลายเป็นของคู่กัน ดังนั้น ละครโทรทัศน์จึงหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพลักษณ์ของ ความเป็นผู้หญิงได้ค่อนข้างยาก ละครกับกระบวนการสร้างความเป็นหญิงมีความเกี่ยวข้องกันอยู่มาก ละคร มักผลิตซ้ำ (reproduce) โครงเรื่องที่เป็นที่ยอมรับและเกิดความนิยมมาสร้าง (ผู้หญิง ความรักและครอบครัว) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยม สืบทอดอุดมการณ์และรักษาความหมายดั้งเดิม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่ถูกบรรจุไว้มากที่สุด⁶

ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกัน แต่ผู้หญิงหรือความเป็นหญิง (femininity) และผู้ชาย หรือความเป็นชาย (masculinity) ถูกทำให้แตกต่างอย่างไม่เท่าเทียม ผู้หญิงมักมีความด้อยกว่าผู้ชายจากการ ถูกตีความให้ต่ำกว่าในทุกด้าน เป็นการครอบงำความคิดให้มีความเคยชินจนเชื่อว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นผลผลิตที่ถูกสร้างขึ้นของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ทำให้เห็นว่าความเป็นรองของผู้หญิงและความเหนือ กว่าของผู้ชายเป็นความปกติ มายาคติเหล่านี้ตอกย้ำและเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบชายเป็นใหญ่ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงและความเป็นหญิงที่เป็นรองผู้ชายไม่เปลี่ยนแปลง เพราะวาทกรรมที่ครอบงำความคิด ยังคงครองอำนาจในการทำให้เชื่ออยู่ โลกทัศน์ของผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันเนื่องมาจากสังคมหล่อ หลอมมาให้ต่างกัน สังคมและสื่อช่วยกันตอกย้ำความต่าง (ที่ไม่เท่าเทียม) เหล่านี้ วิธีในการดำเนินชีวิตของผู้ หญิงและผู้ชายอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ทัศนคติที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงเปลี่ยนแปลงช้า หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่เปลี่ยนแปลงเลย

ในเบื้องต้นภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงที่ถูกนำเสนอผ่านบทละครโทรทัศน์ โดยมากเป็น ภาพของผู้หญิงที่มีความอ่อนโยน อ่อนหวานและอ่อนแอ คุณสมบัตินี้ถูกกล่าวถึงเป็นลำดับแรกๆ ความเป็นผู้ หญิง (ที่ด้อยกว่าชาย) มักถูกนำไปอ้างอิงจากพื้นฐานความแตกต่างทางสรีระและให้คุณค่าอย่าง ไม่เท่าเทียม

⁴ กาญจนาก้าวเทพ, มายาพิณิจ โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เจนเนอร์เพรส, 2537), หน้า 9-10.

⁵ กาญจนาก้าวเทพ, ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน, หน้า 119.

⁶ กาญจนาก้าวเทพ, สื่อต้องวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539), หน้า 216.

“สาตินก็คือสตรีคนหนึ่งที่มีหัวใจอันอ่อนโยน...บางครั้งเกิดโมโหจนลืมหืมตา ลืม
 ความเป็นผู้หญิงซึ่งควรจะอ่อนหวานนอบน้อมไปเสียทุกที” (ภาคผนวก,139)

“บุษย์ก็ต้องพยายามทำตัวให้เรียบร้อยน่ารัก แล้วก็อ่อนแอ ให้มันเหมือนผู้หญิง
 หน่อยสิ ออกหัวขนาดนี้ใครเค้าจะกล้า ผู้ชายนี่เค้าอยากปกป้องผู้หญิง
 นะจ๊ะ...โอ๊ย ไม่ทราบเป็นอะไรคะ บุษย์รู้สึกเหมือนจะเป็นลม แบบว่าเป็นผู้
 หญิงอ่อนแอ อ่อนแออะไรคะ...คุณบุษย์ไม่ต้องกลัวอะไรครับ ผมจะคอยปกป้อง
 คุณและคุณบุษย์เอง...ทั้งสองสบตากันหวานซึ้ง” (ภาคผนวก,141)

ความอ่อนโยนเป็นคุณลักษณะสำคัญของความเป็นผู้หญิงที่ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง โดยนัยเป็นการตอกย้ำ
 ว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิง ขณะเดียวกันการนำเสนอภาพด้านบวกที่ให้คุณค่ากับผู้หญิงที่ยอมตามข้อกำหนด
 ทางสังคม ในทางตรงกันข้ามจะเสนอภาพที่ให้คุณค่าทางลบกับผู้หญิงที่ปฏิบัติตัวเป็นอื่น (เป็นการทำให้เชื่อ
 ตามที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนด และเป็นผลมาจากกระบวนการคิดแบบคู่ตรงข้าม)

“ดวงกลมมือเย็น เธอพลาด...พลาดถูกจับเห็นธาตุแท้ที่ไม่ใช่ผู้หญิงที่อ่อนแอ
 จี๋อาย...กลายเป็นผู้หญิงร้ายชั่วผู้ชาย” (ภาคผนวก,137)

ความเรียบร้อยเป็นอีกคุณลักษณะของผู้หญิง (ดี) ที่สำคัญ สังคมชายเป็นใหญ่ยกย่องผู้หญิง
 เรียบร้อยเป็นภาพในอุดมคติซึ่งเป็นความคิดที่มีมาแต่โบราณ และมักถูกตอกย้ำจากสื่ออยู่เสมอ ถือเป็นสิ่งที่ผู้
 หญิงควรปฏิบัติ การผลิตซ้ำเป็นหนึ่งในการสร้างอำนาจในการครอบงำความคิด การยกย่องสิ่งหนึ่ง (หมายถึง
 การถูกยกย่องสิ่งหนึ่งที่ตรงกันข้าม) อาจเป็นการทำให้เข้าใจว่าสิ่งที่กำหนดนั้นเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้องเหมาะสม
 ที่สุดแล้ว

“ถ้าสาไม่นึกถึงที่คุณยายสอนไว้ว่าเป็นลูกผู้หญิงต้องทำตัวให้เรียบร้อยละก็
 สาเอากำปั้นยัดปากไปแล้ว” (ภาคผนวก,139)

ซึ่งความเรียบร้อยที่เป็นปกติของผู้หญิงได้สร้างความเป็นอื่นให้กับผู้หญิงที่ไม่เป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนด
 ไว้นั้น การทำให้กลายเป็นอื่นคือการควบคุมผู้หญิงให้คิดและทำเท่าที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดและต้องการ
 นอกจากการทำให้มีความแปลกแยกไปจากผู้หญิงทุกๆ ไปที่ควรจะเป็น (ผู้หญิงดี) ยังทำให้พ่อแม่ผู้ปกครอง
 ต้องพลอยรู้สึกอับอายขายหน้าไปด้วย (เพราะเป็นผู้รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการกล่อมเกลา)

“เพื่อจะไฉ่ไม่ให้ญาติพี่น้องทางฝ่ายผู้เขามาได้ยังงั้นละยะว่าบ้านนี้เลี้ยงลูก
 ผู้หญิงให้แก่นแก้ว...คุณป้าอยากจะดูสาวที่แก่นแก้วไม่สมเป็นลูกผู้หญิงเท่า
 นั้นเองหรือคะ...นี่ละ สักแต่ว่าเลี้ยงกันให้โตขึ้นมา แต่ไม่รู้จักให้การอบรม
 ละก็ มันก็เป็นอย่างนี้แหละ” (ภาคผนวก,138)

การนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงแสดงถึงวิธีคิดแบบทวิลักษณ์ (dualism) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ แบ่งแยกผู้หญิงและผู้ชายออกจากกัน ผู้หญิงถูกกำหนดให้แตกต่างและตรงข้าม โดยผู้หญิงมีความด้อยกว่า การแบ่งแยกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเหนือกว่าของผู้ชาย (male superior) และความเป็นรองของผู้หญิง (female inferior) การแบ่งไม่ใช่เพียงการแยกลักษณะที่แตกต่างแต่ได้ให้ความหมายและคุณค่าที่ต่างกันด้วย การนำเสนอภายใต้วิธีคิดดังกล่าวคือการตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เทคนิคทางอำนาจของระบบสังคมชายเป็นใหญ่คือการนำเสนอภาพพร้อมๆ กับการให้ความหมายที่ผสมผสานคุณค่าของการเป็นผู้หญิงดี (good girls) คือผู้หญิงควรคิดและปฏิบัติตัวเช่นไร ซึ่งภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงถูกนำเสนออย่างหยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลง สังคมชายเป็นใหญ่พยายามทำให้เชื่อว่าผู้หญิงหรือความเป็นหญิงและผู้ชายหรือความเป็นชายมีความแตกต่างอย่างไม่เท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ (ด้อยกว่าโดยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงไม่ได้) ปัญหาอยู่ที่ระบบคิดที่ให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียมกับความแตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ภาพลักษณ์อีกด้านของความเป็นผู้หญิงคือผู้หญิงถูกมองว่าเป็นเพศที่ใช้อารมณ์ ไม่มีเหตุผล จุกจิกและมีความอยากรู้อยากเห็น เพราะธรรมชาติของหญิงชายที่แตกต่างกัน แต่ผู้ชายถือเป็นศูนย์กลางของอำนาจในการตัดสินใจกำหนดความหมายและให้คุณค่าสิ่งต่างๆ ในโลก ผู้หญิงจึงมีความเป็นอื่น และสิ่งที่กำหนดเหล่านี้ถือเป็นคุณสมบัติที่ด้อยกว่าชาย ภาพของผู้หญิงที่แตกต่างจากผู้ชายถูกกำหนดให้มีคุณค่าน้อยกว่าด้วย ภาพลักษณ์ของผู้หญิงจึงมักถูกนำไปเชื่อมโยงกับความเป็นรอง

“คุณไม่เข้าใจหรอกค่ะป้าคุณ ผู้หญิงมีสัญชาตญาณที่ผู้ชายไม่มี... หวาดระแวง ไข่ม้อย แล้วคุณรู้มั๊ย ในโรงพยาบาลประสาทนะ มีคนไข้ผู้หญิงมากกว่าคนไข้ผู้ชายนะ ” (ภาคผนวก, 118)

“วิสัยของบุรุษส่วนมากนั้นมักมิชอบเรื่องจุกจิกซุบซิบนินทาแบบสตรี ” (ภาคผนวก, 139)

โดยเปรียบเทียบแล้วผู้หญิงและความเป็นหญิงมักมีความด้อยกว่าผู้ชายและความเป็นชายเสมอ ผู้หญิงนอกจากจะมีความเป็นรองที่ต้องพึ่งพาผู้ชายโดยสรีระแล้ว ผู้หญิงยังมีคุณลักษณะที่ต้องถูกควบคุมโดยผู้ชายและกฎระเบียบของผู้ชายอย่างแน่นหนาอีกด้วย เพราะผู้ชายเป็นผู้กำหนดความหมายของผู้หญิงและความเป็นหญิงทั้งหมด (แต่สืบทอดโดยผู้หญิงด้วยกัน) ผู้ชายจึงมักมีความเหนือกว่าเสมอ กล่าวคือผู้ชายกลายเป็นทั้งความต้องการและความจำเป็นของผู้หญิง สังคมชายเป็นใหญ่พยายามจำกัดความคิดและการกระทำของผู้หญิงเพราะมีความเชื่อว่าถ้าผู้หญิงไม่ถูกควบคุม (โดยผู้ชายและกฎระเบียบของผู้ชาย) จะทำให้สังคม (ชายเป็นใหญ่) รุนวายเป็นผู้หญิงที่ดีจึงจำเป็นต้องทำตามข้อจำกัดนี้โดยไม่มีทางเลือกอื่น (ทางเลือกอื่น)

ผู้ชายมักถูกเชื่อมโยงกับความแข็งแรง แข็งแกร่ง เป็นอิสระ มีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ไม่มีอคติ มีอำนาจ ไม่ถูกครอบงำ ตัดสินใจได้เอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง (ด้านบวก) ส่วนผู้หญิงมักถูกเชื่อมโยงกับความอ่อนแอ นุ่มนวล ไม่เป็นอิสระ ไร้เหตุผล อารมณ์อ่อนไหว ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น ไม่สามารถตัดสินใจ และขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง (ด้านลบ) ความเชื่อมโยงเหล่านี้มีผลกระทบต่อระบบคิด ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างตรงข้ามกัน (opposite of difference) และสังคมชายเป็นใหญ่ได้กำหนดสิทธิ (rights) อำนาจ (power) และอภิสิทธิ์ (privileges) ของความเป็นชายทำให้ผู้หญิงกลายเป็นชนชั้นสอง (second – class status)⁷ และจากความแตกต่างนี้ผู้หญิงถูกตีค่าให้เป็นรอง จึงไม่ยุติธรรมที่จะใช้เพศตัดสินความต่าง (ที่ไม่เท่ากัน) เพราะธรรมชาติที่แตกต่างไม่เกี่ยวกับดีเลว เหนือกว่าหรือด้อยกว่า ความแตกต่างระหว่างเพศอาจเป็นความเท่าเทียมกัน ถ้าเพศไม่ใช่ตัวแปรสำคัญที่มีความหมายในการแบ่งแยกและให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียมกันเป็นพิเศษ

การที่ผู้หญิง (ถูกทำให้เข้าใจว่า) เป็นตัวแทนของอารมณ์ ความรู้สึก อ่อนไหว ร้องไห้ง่าย ในขณะที่ผู้ชายเป็นตัวแทนของเหตุผลและความแข็งแรง ซึ่งความเชื่อในลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลมาจากวิธีคิดแบบความขัดแย้งคู่ขนาน (identity of opposite) ที่เชื่อว่าสองสิ่งมีความแตกต่างและตรงข้ามกัน โดยมีสิ่งหนึ่งอยู่เหนืออีกสิ่งหนึ่ง (ทำให้ผู้ที่มีความต่างออกไปมีความแปลกแยกเป็นอื่น เพราะมองอยู่เพียงด้านเดียว)⁸ ผู้หญิงคืออารมณ์ (หลากหลาย เอาแน่ไม่ได้) ผู้ชายคือเหตุผล (หนึ่งเดียว เป็นสากล) ที่เหนือกว่า เป็นการแบ่งขั้วตรงข้ามที่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ของสังคมชายเป็นใหญ่ (ภายใต้ความคิดและการให้ความหมายของแนวคิดสมัยใหม่) นำไปสู่การอ้างอำนาจให้กับผู้ชายและกีดกันผู้หญิงออกไป เพราะได้ทำให้ผู้หญิงมีลักษณะใกล้เคียงกับธรรมชาติ ควบคุมไม่ได้ ไร้เหตุผล ไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน จึงมีความจำเป็นต้องถูกควบคุม

ความสวยงามเป็นอีกคุณสมบัติของผู้หญิงที่ควรจะเป็น ความงามนับเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของความเป็นหญิง และถูกตอกย้ำว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อชีวิตของผู้หญิงอย่างมาก ผู้หญิงจะขาดความงามไม่ได้ สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้ผู้หญิงควรรักสวยรักงาม เป็นหนึ่งในคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่ดี ผู้หญิงและความสวยงามจึงเป็นสิ่งที่ถูกนำเสนอพร้อมๆ กัน (ตัวละครหญิงต้องสวยและงาม) เพราะผู้หญิงคือตัวแทนของความสวยงาม ถึงแม้ความสวยของผู้หญิงจะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ แต่มักมีอีกคุณสมบัติกำหนดอยู่ด้วย หนึ่งงามคือผู้หญิงที่เชื่อว่าจะสามารถเป็นภรรยาและมารดาที่ดีและสมบูรณ์ได้ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเกี่ยวกับความสวยงามมักถูกนำเสนอพร้อมๆ กับคุณสมบัติอื่น โดยเฉพาะการมีกิจกรรมทางที่ดี (เอื้อต่อการเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้)

⁷ Jane Freedman, *Feminism*, (Buckingham : St. Edmundsbury Press, 2001), p. 19.

⁸ Mary Maynard and John Winn "Woman, violence and Male Power" Victoria Robinson and Diane Richardson eds., *Introducing Women's Studies*, (London : Macmillan Press, 1997), p. 180.

⁹ Foucault อังโน เขียน นรินทร์นุค, *การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง*, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545, หน้า 53.

“ คุณทำนองลูกชายคนที่สองของพระวิจิตร มีโอกาสพบคุณป้าลูกสาวของ พระยาอภิบาล...เขารู้สึกประทับใจและหลงรักคุณป้าทันทีเมื่อเห็นว่าเธอ เป็นสาวสวยที่มีกิริยามารยาทนุ่มนวล ” (ภาคผนวก,116)

“ ศรีจิตราณะเป็นคนสวยนะ กิริยามารยาทเรียบร้อย ถ้าตารางได้คู่กับแกเสีย หน่อยก็จะต้องติดใจ ” (ภาคผนวก,140)

ความสวยงามมีผลอย่างมากต่อการมีคู่ครองของผู้หญิง ความงามกับผู้หญิงถูกทำให้เป็นสิ่งคู่กัน (ถูกทำให้ เข้าใจว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิงที่ต้องรักสวยรักงาม หรือ “ผู้หญิงก็อยากสวยด้วยกันทั้งนั้น”) และความงาม มักถูกนำเสนอว่าเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะนำผู้หญิงก้าวไปสู่ความสำเร็จสูงสุดหรือความสมบูรณ์ของผู้หญิงภายใต้การให้ความหมายของสังคมชายเป็นใหญ่ (เป็นภรรยาและมารดา) ผู้หญิงส่วนมากจึงมัก พยายามทำตัวให้สวยงามเพื่อเหตุผลนี้เป็นสำคัญ (อยากสวยเพื่อคนรักและให้มีคนมารัก)

“ ชั่วเอ็งสนใจต้องมากถึงขนาดยอมเสียเงินทำตาสองชั้นและเสริมคิ้วด้วยหวัง ว่าความสวยนั้นจะช่วยทำให้ต้องหันมามองตนบ้าง ” (ภาคผนวก,135)

แต่ความสวยงามของผู้หญิงไม่ใช่ทั้งหมด ถึงความสวยจะสำคัญและขาดไม่ได้ แต่ความสวยของผู้หญิงไม่ได้ มีคุณค่าในตัวเอง เพราะผู้หญิงสวยอาจมีอำนาจครอบงำทำให้ผู้ชายเสียคน (ผู้หญิงไม่ดี) ความงามของผู้หญิง จึงอยู่ที่การปรนนิบัติรับใช้สามีเป็นสำคัญ (ภรรยาที่ดี) และต้องประกอบกับคุณสมบัติอีกมากมายของความ เป็นผู้หญิงที่ดี ผู้หญิงดีต้องมีทั้งรูปสมบัติและคุณสมบัติที่ดีด้วย ผู้หญิงและความเป็นผู้หญิงจึงเต็มไปด้วยกฎ ระเบียบข้อบังคับที่ถูกบรรจุคุณค่าและความหมายไว้มากมาย โดยเฉพาะผู้หญิงสวยที่ต้องถูกควบคุมไม่ให้มี พฤติกรรมที่ชั่วร้าย โดยการทำให้มีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา (ที่ดี) ความงามจึงเป็นหนึ่งในมายาคติที่ใช้ ควบคุมผู้หญิงให้มีพฤติกรรมตามที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ต้องการ¹⁰ (ต้องสวยและดี งามทั้งกายและใจ)

“ ถ้านั่งลำไยมันสวยละก็ มันก็คงได้ลงเอยกับไอ้คนแก่วันนานแล้ว..แต่ว่า ความดีของมันก็เอาชนะใจไอ้คนแก่วันได้ ” (ภาคผนวก,134)

คุณสมบัติอีกอย่างที่ถือเป็นหลักของความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) คือต้องทำงานบ้าน ดูแลทำความสะอาด เตรียมอาหารและเอาใจใส่คนในบ้าน ผู้ชายและสังคมชายเป็นใหญ่แม้แต่ผู้หญิงเองต่างเห็นว่าการ านบ้านและการดูแลบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง และคุณสมบัตินี้ก็เช่นกันถือเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงดี ซึ่งเป็น ความจำเป็นที่จะนำผู้หญิงก้าวไปสู่ความเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้ (โดยง่าย)

“ พี่สาวของฉันนะ สวยนะ การบ้านการเรือนก็เก่ง แล้วก็ยังว่านอนสอนง่ายอีก ด้วย คุณเห็นแล้วจะต้องชอบ ” (ภาคผนวก,139)

¹⁰ บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพสตรีไทย. (กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2532), หน้า 71-77.

“ มีผู้หญิงคนไหนบ้างที่โดนเข้าแบบนี้แล้ว จะไม่รู้สึกเดือดร้อนนะ ฉันนะไม่
เข้าใจขายรองเลย ยายศรีจิตราแกออกสวय กิริยามารยาท เรื่องงานบ้านการ
เรือน สำหรับลูกผู้หญิง แกก็ออกเก่งทุกอย่าง ได้ยังงี้แล้วยังไม่พอใจ ” (ภาค
ผนวก,141)

เรื่องภายในบ้านเป็นภาระที่กุลสตรีทุกคนพึงต้องเรียนรู้ไว้ ถือเป็นงานเล็กๆ น้อยๆ แต่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง
ความเป็นปกติของผู้หญิงที่รับผิดชอบงานบ้านสร้างความเป็นอื่นให้ผู้หญิงที่มีความแตกต่าง ความเป็นผู้หญิง
ดีไม่ได้มีเพียงคุณสมบัติเดียวแต่ต้องประกอบกันมากมาย และวาทกรรมเรื่องความเป็นผู้หญิงดีสามารถส่งผล
ต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้หญิงได้ในแทบทุกพื้นที่

“ ผู้หญิงอย่างนี้ไม่ไหว วันๆ เอาแต่แต่งสวय งานบ้านการเรือนไม่กระดิกหรือ
ใครได้เป็นเมียก็ช่วยทั้งชาติ ” (ภาคผนวก,135)

ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีความอดทนเสียสละ “ตื่นก่อน นอนทีหลัง” ในเมื่อการดูแลบ้านเป็นคุณสมบัติที่เป็นหน้าที่
ของผู้หญิง ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นต้องยอมรับภาระนี้ไว้ การทำให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงเป็น
เรื่องธรรมชาติ เท่ากับยอมรับว่าเป็นสิ่งปกติที่ใครๆ ก็ทำกัน หรือเป็นความเคยชินและยอมทำตามด้วยความ
เต็มใจ เป็นการควบคุมในระดับจิตสำนึกที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ

“ เป็นสาวเป็นแสบ เป็นกุลสตรีต้องหัดทำกับข้าวกับปลา เขาเรียกเสน่ห์ปลาย
จวัก ใครซิมใครรักใครซิมใครหลง..ผู้หญิงสมัยก่อนใครทำการบ้านการเรือน
คล่อง เขาเรียกกันว่าแม่ทองร้อยซัง ใครๆ เขาก็จะแย่งกันขอ รุ้มัย แม่ชมพู...
ระวังเถอะจะทินทิกขึ้นคาน บอกให้ฝึกทำอาหารไว้ก็ไมเชื่อ ผู้หญิงสมัยก่อน
การบ้านการเรือนต้องให้คล่อง ” (ภาคผนวก,144)

คุณสมบัติของผู้หญิงดีก็มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้หญิงสามารถเป็นภรรยา (และมารดา) ที่ดี ดังที่ว่า “เสน่ห์ปลาย
จวัก หัวรั้งจนตาย” หากการดูแลบ้านเป็นสิ่งจำเป็น ผู้หญิงที่ไม่มีคุณสมบัตินี้ก็จะกลายเป็นอื่น เป็นผู้หญิงไม่ดี
เพราะผู้หญิงดีมีเพียงหนทางเดียวนั้นคือทางที่กำหนดไว้ อะไรที่นอกเหนือไปจากนั้นจะถูกผลักออกโดยไม่มี
ข้อยกเว้น การทำให้มีความแปลกแยกและเป็นอื่นก็เพื่อควบคุมให้ผู้หญิงมีพฤติกรรมตามกรอบที่สังคมชาย
เป็นใหญ่ต้องการ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ (ว่าเป็นสิ่งที่ดี) คือความไม่ดีทั้งหมด

“ เตือนใจไม่ยอมทำอาหาร เธอไม่สนใจว่าหลานจะมีความเป็นอยู่อย่างไร แค่
ขอให้ตัวเองสบายไว้ก่อน...เอาดั่งค์ไปซื้ออะไรกินก่อนนะ แล้วไว้ว่างๆ ป้า
เตือนจะซักให้นะ ตอนนี้อย่างมากเลย ไม่ค่อยมีเวลา...ผมก็ทำกับข้าว ซักผ้า
ทำงานบ้าน หน้าที่ที่คุณบอกว่ามารับผิดชอบเองไง ” (ภาคผนวก,133)

“อย่างหญิงเล็ก ผมไม่เคยเห็นแกทำอะไรตั้งแต่กลับมา มัวแต่สนใจเรื่องการเมืองคอร์รัปชัน คนไหนช่วยคนไหนขวา มันไม่ใช่ฐานะของผู้หญิง ผู้หญิงควรดูแลให้คนในบ้านมีความสุข...ความจริงมันไม่ใช่ฐานะปะปั้งอะไรของผู้ชาย ผมกระดากใจเหมือนกัน ” (ภาคผนวก,128)

โดยที่ผู้ชายไม่มีความจำเป็นต้องรับผิดชอบงานบ้านโดยตรง เพราะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงจากการแบ่งแยกที่เด็ดขาดของความเป็นเพศ ผู้ชายที่มีคุณลักษณะของผู้หญิงจะถูกกล่าวหา งานบ้านจึงอาจเป็นการทำลายเกียรติของผู้ชาย¹¹

ผู้หญิงหรือความเป็นผู้หญิงมักตกเป็นฝ่ายถูกกำหนดคุณค่า ให้ความหมายและควบคุมพื้นที่ตัดสินใจด้วยกฎเกณฑ์ศีลธรรม และไม่เป็นอิสระจากการถูกกระทำ (passive) โดยสถานภาพหลักของผู้หญิงคือความเป็นรอง สังคมชายเป็นใหญ่สร้างภาพลักษณ์และกำหนดคุณค่าของผู้หญิงในทุกด้าน แบ่งแยกความเป็นผู้หญิงและผู้ชายอย่างไม่เท่าเทียม เท่ากับผู้หญิงตกเป็นเหยื่ออยู่ภายใต้อำนาจของวาทกรรมชายมาโดยตลอด สิ่งที่ผู้หญิงกำลังเผชิญคือการต่อสู้กับความคิด ระบบสัญลักษณ์และภาษาต่างๆ ที่ล้อมรอบ ปัญหาแก้ไม่ได้ เพราะผู้หญิงยังไม่หลุดไปจากกรอบการให้คุณค่าแบบเดิม ผู้หญิงไม่สามารถข้ามพ้นอุปสรรคเพดานกระจกที่มองไม่เห็น แต่ปิดกั้นโอกาสเหล่านี้ไปได้ถ้าไม่ตระหนักถึงมัน¹²

การสนับสนุนผู้หญิงในเรื่องการศึกษา การทำงานและกฎหมายอาจไม่เพียงพอเพราะยังมีมิติทางสังคมวัฒนธรรม ความรู้และความคิดที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศอยู่ กล่าวคือการแก้ปัญหาลักษณะนี้ยังไม่ครอบคลุมถึงความเท่าเทียมกันจากระบบคิด และเชื่อว่าเป็นการยากที่ผู้หญิงจะต่อสู้ได้ประสบความสำเร็จในโลกที่ผู้ชายเป็นผู้ครอบงำความคิดความรู้

อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ให้คุณค่ากับผู้หญิงที่ยังบริสุทธิ์คือผู้หญิงดี เป็นหนึ่งในกระบวนการกดบังคับผู้หญิงโดยการกล่อมเกลาให้ยอมรับค่านิยมของสังคม (ชายเป็นใหญ่) ควบคุมผู้หญิงไว้ด้วยมิติทางด้านจิตใจ พรหมจรรย์ของผู้หญิงเป็นค่านิยมที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อระบบการให้คุณค่าและความหมายของผู้หญิง สามารถกำหนดทั้งทัศนคติและการกระทำ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสำคัญมาก (ที่สุด) สำหรับผู้หญิง มีผลต่อความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของผู้หญิง ความเป็นผู้หญิงดีถูกตัดสิน โดยใช้เรื่องเพศเป็นเกณฑ์หลัก

“นุศ ผมขอโทษที่ทำรุนแรงกับคุณ แล้วยังเข้าใจคุณผิดมาตลอดว่าคุณมีอะไรกับอาของคุณ ” (ภาคผนวก,143)

“หญิงก้อยจะด้อยกว่าศรีจิตราอยู่หน้าหนึ่งก็ตรงที่ว่าเธอไม่ใช่สาวบริสุทธิ์เท่าตัวเอง ” (ภาคผนวก,139)

¹¹ วิริยา น้อยวงศ์, เขียงเหยือกจากผู้หญิงโลกที่สาม, (กรุงเทพฯ : โครงการสตรีและเยาวชนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 128.

¹² เมทินี พงษ์เวช, ผู้หญิงบนเส้นทางแห่งอำนาจและการตัดสินใจ, (กรุงเทพฯ : เอคิสันเพรส, 2541), หน้า 23.

“วิวัฒน์ได้รู้จากดวงกลมว่าลินินถูกข่มขืน แต่เมื่อมาถามลินิน ลินินกลับปฏิเสธ เขาจึงต้องมาหาความจริงกับพیمان เพราะเขาถือความบริสุทธิ์ของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ ” (ภาคผนวก,137)

ผู้หญิงต้องพยายามอย่างสุดความสามารถที่จะรักษาพรหมจรรย์ไว้ให้กับสามีผู้เป็นที่รักเพียงคนเดียว เพราะมันอาจมีค่าใกล้เคียงกับชีวิตของเธอเอง ความคิดเกี่ยวกับพรหมจรรย์เป็นสิ่งที่มีความหมายสามารถครอบงำความคิดและพฤติกรรมของผู้หญิงได้ดี “ผู้หญิงมีเกียรติสูงแต่เสื่อมเสียได้ง่าย จึงต้องเก็บรักษาไว้ให้ดีที่สุดเดียวกับเพชร”¹³

“พรหมจรรย์นะ...มันหาซื้อ ได้ด้วยหรือ ” (ภาคผนวก,117)

“พรหมจารีฉัน..หมด หมดกัน..ฉันอุตส่าห์ถนอมรักษามาตั้งหลายปี แต่กลับมา... โคนนาย..นาย..นาย ตายซะเถอะ ” (ภาคผนวก,121)

“แล้วจะรอให้นางศรีทองมันถูกเจาะ ไข่แดงไปก่อนนั้นหรือ ฉัน ไม่ยอมหรอก ..ยัง ใจฉันจะต้องเข้าไปช่วยนางศรีทองออกมาให้ได้ ” (ภาคผนวก,127)

เมื่อผู้หญิงสูญเสียพรหมจรรย์ก็เท่ากับว่าสูญเสียคุณค่าของผู้หญิงไปด้วย และหนทางในการแก้ปัญหาคือการแต่งงาน เพราะการแต่งงานคือบริบทที่ถูกต้องที่ผู้หญิงจะสูญเสียพรหมจรรย์ (และมีลูก) การรักษาพรหมจรรย์ของผู้หญิงจึงไม่ใช่สิ่งที่ต้องรักษาไว้ไปตลอดชีวิต กล่าวคือเป็นการรักษาไว้เพื่อเสียไปในบริบทที่ถูกต้องชอบธรรม ซึ่งก็คือการแต่งงานนั่นเอง

“อนิตากับอังกูร เมื่อทั้งคู่เข้าใจกันดีและอนิตากำลังจะมีลูก ทั้งสองครอบครัวยกพร้อมที่จะให้ทั้งสองแต่งงาน ” (ภาคผนวก,120)

“ปีทม์เป็นของเขาแล้ว ปีทม์จะต้องแต่งงานกับเขา ” (ภาคผนวก,118)

ผู้หญิงที่เสียพรหมจรรย์นอกบริบทของการแต่งงานแล้ว ไม่รู้สึกผิดจะกลายเป็นผู้หญิงไม่ดี ผู้หญิงที่ไม่ยอมเป็นไปตามความเป็นผู้หญิงที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดจะถูกทำให้เป็นอื่น ทำให้รู้สึกผิดและอาจกลายเป็นผู้หญิงที่ไม่มีค่าจริงๆ แล้วผู้ชายชอบทั้งผู้หญิงที่มีและไม่มีความรักนวลสงวนตัว (ได้ประโยชน์) เพียงแต่จะยกย่องผู้หญิงที่มีให้มีค่าเป็นมิติทางใจ (ถ้าผู้หญิงเชื่อก็จะมีความสุขหรือทุกข์ตามแต่พฤติกรรม) และระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่จะกดบังคับพฤติกรรมอีกด้านไว้ เพราะบรรทัดฐานที่ยึดถือและมีอำนาจควบคุมจะปกป้องยกย่องผู้ทำตามและตำหนิผู้ฝ่าฝืน ทำให้ผู้ที่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำไม่มีทางเลือกอื่น

¹³ ปรีชา ช่างขวัญชื่น, ศกรีนในกัมภีร์ตะวันออก, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541) ,หน้า 82

“พูดตรงนะจ๊ะ..หนูก็มีอะไรสักซึ่งกับดาวรรยไปแล้ว ชื่นปล่อยไว้หนูจะเสียเปรียบเปล่าๆ...อู๊..ไม่เป็นไรหรอกคะคุณแม่ เพราะ โสมไม่ได้คิดว่าเสียเปรียบอะไร แล้วเรื่องแต่งงาน โสมก็อยากให้หมอพร้อมกว่านี้อีกหน่อย ”

(ภาคผนวก,143)

“ ฟังให้ดีๆ นะ แค่ครั้งเดียวฉันถือว่าให้ทาน...เนียนะหรือกุลสตรี ที่แท้ก็ผู้หญิงมั่งง่าย ” (ภาคผนวก,142)

ซึ่งเกณฑ์การตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับพรหมจรรย์ที่ใช้ในการประเมินความประพฤติของผู้หญิง เลือกปฏิบัติเฉพาะกับผู้หญิงเท่านั้น เพราะสำหรับผู้ชายแล้วพรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่มีความหมาย และถูกนำมาใช้วัดคุณค่าความเป็นชาย (ผู้ชายมีคุณค่าในตัวเองที่สมบูรณ์อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่นมาพิสูจน์)

“ไม่เป็นไรหรอกนะ ผู้ชายไม่สึกไม่หระอะไร จริงไหมทวน ” (ภาคผนวก,127)

“ ผู้ชายจะไปนอนกับใคร มันก็ไม่มีอะไรเสียหายอยู่แล้ว แต่เราเป็นผู้หญิงนะคะ เรื่องแบบนี้รู้ถึงไหนก็อายถึงนั้น ” (ภาคผนวก,127)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเกิดจากระบบสังคมและวัฒนธรรมยึดถือเอาอำนาจชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ในการตัดสินใจกำหนดคุณค่าและความหมายของสิ่งต่างๆ การแบ่งแยกที่ไม่เท่าเทียมของหญิงชายถูกกำหนดขึ้น และไม่ใช่ว่าความจริงที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ (เป็นเรื่องของระบบคิดมากกว่า) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นแต่มีผลกดบังคับทั้งความคิดและจิตใจ ไม่มีผู้ชายคนไหนกดขี่ผู้หญิงได้เหมือนกับที่ระบบสังคมทำ และไม่มีใครทำให้เราละอายใจได้เท่ากับความคิดของตัวเอง (เท่ากับว่าหญิงได้แบกรับเอาความคิดของสังคมชายเป็นใหญ่มาคอยควบคุมพฤติกรรมของตัวเอง นับเป็นการควบคุมที่มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์แบบที่สุด)

ความเป็นเพศและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ความเป็นผู้หญิงคือที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดสามารถครอบงำความคิดจิตใจ โดยเฉพาะความรู้สึกผิด (guilty) และสภาพความเป็นผู้หญิงถูกนำเสนอในเชิงระเบียบข้อบังคับ (discipline) และผลเสียจากการไม่ปฏิบัติตาม เพราะถูกนำไปเชื่อมโยงกับความเป็นผู้หญิงที่เป็นกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ การนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงเป็นพื้นที่สำคัญในการให้ความหมายและจัดประเภทผู้หญิง¹⁴ และดูเหมือนว่าผู้หญิงไม่เคยเป็นอิสระจากการถูกกระทำและตกเป็นเหยื่อของวาทกรรม เพราะทุกอย่างล้วนเป็นการกำหนดขึ้นจากระบบสังคมและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ โดยมีภาษาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างและรักษาความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างเพศถูกทำให้เป็นเรื่องปกติผ่านการใช้ภาษา¹⁵ การควบคุมที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดของระบบ

¹⁴ ศุภิมา นฤมล, นางงามผู้กระจัด, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531, หน้า 214-220.

¹⁵ กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย, หน้า 133-135.

ชายเป็นใหญ่คือการควบคุมในระดับจิตสำนึก โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นปฏิบัติการสำคัญ ทำให้อำนาจที่ใช้ในการควบคุมถูกนำไปใช้โดยตัวผู้หญิงเอง (self – discipline) ให้ความคิดคดคิดของตัวเอง ทำให้ภาพของวาทกรรมเป็นเรื่องปกติ คือทุกคนเชื่อในมายาคติที่ถูกสร้างขึ้น ความเป็นรองของผู้หญิงจึงไม่ได้มาจากผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงด้วยกันอาจเป็นผู้ผลิตซ้ำสืบทอด (reproduce) บรรดามายาคติต่างๆ ที่เป็นกลไกสำคัญทำให้ระบบชายเป็นใหญ่ดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ความเป็นผู้หญิงที่ต้องคอยเอาอกเอาใจ ปรนนิบัติและดูแลเอาใจใส่คนอื่น เป็นทั้งภาพลักษณ์และหน้าที่ของผู้หญิงดี ผู้หญิงถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้คอยดูแลและเอาใจใส่คนอื่น เพราะผู้หญิงมักคิดถึงคนอื่นก่อนตัวเอง (ทำตามคนอื่นทั้งที่มีและไม่มีตัวตน) ผู้หญิงจึงเหมาะกับงานบริการรับใช้เพราะเป็นเพศที่ช่างเอาอกเอาใจ¹⁶ และคุณสมบัติเหล่านี้ก็เช่นเดียวกับคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) อื่นๆ ที่จะนำผู้หญิงไปสู่การเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้

“ พี่สาวของฉันนะเป็นคนสวยนะ แล้วยังน่ารักด้วย เขาช่างเอาอกเอาใจคือใครใครได้อยู่ใกล้กันๆ ถ้าหัวใจว่างละก็เป็นต้องหลงรักเขาแน่ๆ เชื่อฉันเถอะ ” (ภาคผนวก,140)

“ นั่นที่มีความสุขทุกครั้งเวลาอยู่กับน้ำผึ้ง เธอดูแลเอาใจใส่นั่นที่เป็นอย่างดีทำให้ฉันที่ไม่อยากกลับบ้าน อยากอยู่กับน้ำผึ้งซึ่งเธอก็ยินดี ” (ภาคผนวก,133)

ผู้หญิงมักต้องการความรักและได้รับการดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากผู้หญิงมักไม่ถูกคาดหวังให้ดูแลตัวเอง ผู้หญิงจึงอยู่คนเดียวไม่ได้ (เหมือนเด็ก) ไม่มีอำนาจตัดสินใจต้องมีคนคอยควบคุมดูแล (ยังไม่เป็นผู้ใหญ่) ไม่ควรอยู่เพียงลำพังเพราะไม่ปลอดภัย (ทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น) การควบคุมดูแลจึงกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของผู้หญิงทุกคน เป็นกระบวนการกล่อมเกลามาให้ซึมซับตามที่เห็นมาก่อน ทำให้รู้สึกเคยชินและคุ้นตาตั้งแต่ยังเด็ก (เห็นว่าเป็นธรรมดาหรือธรรมชาติ) ระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่กำหนดความคิดเป็นพันธนาการที่ทำให้เชื่อว่าผู้หญิงมีคุณลักษณะเป็นอย่างนั้นจริงๆ (แตกต่างตรงข้ามและเป็นรอง)

“ แม่ให้กำลังใจบุญชัยมากๆ ก็แล้วกัน เพราะกำลังใจเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็กผู้หญิง ” (ภาคผนวก,118)

โดยเฉพาะความรักและการดูแลเอาใจใส่จากผู้ชาย เพราะหญิงชายเกิดมาคู่กันโดยธรรมชาติ (เป็นส่วนเติมเต็มซึ่งกันและกัน แต่สำหรับผู้หญิงมีคุณค่าของการพิสูจน์ความเป็นหญิงที่สมบูรณ์ด้วย) สิ่งเหมือนกันของผู้หญิงทุกคนคือต้องการความรักจากผู้ชายและต้องการผู้ชาย (มีสามี) ด้วย จนกระทั่งเกือบจะกลายเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ว่าผู้หญิงผู้ชายมักมีความพึงพอใจซึ่งกันและกันเสมอ ความรักและการอยู่ร่วมกันของหญิงชาย (ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา) จึงกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา

¹⁶ กาญจนนา แก้วเทพ, อดิธิศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เจนเนอร์เรชั่น, 2535), หน้า 112.

“คนเราก็ต้องมีครอบครัว..ผู้หญิงก็ต้องคู่กับผู้ชายซิคะ ” (ภาคผนวก,123)

เมื่อความรักและผู้ชาย (ถูกทำให้เข้าใจว่า) เป็นธรรมชาติและความจำเป็นของผู้หญิง ดังนั้น พ่อแม่ที่มีลูกสาวจึงมักต้องการให้ลูกสาวได้แต่งงานแต่งงานการเป็นฝั่งเป็นฝา เพื่อที่จะได้มีผู้ชายดีๆ คอยดูแลคุ้มครองลูกสาวแทนท่าน นับเป็นความเชื่อที่มีมานานและเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงยาก¹⁷

“ ถ้าจะไปไหนก็ไปกับฉัน หรือไม่ก็ไปกับคุณบรรทัด จนกว่ายายเล็กจะตกลงแต่งงานกับเขา...หัวอ่อนอย่างเธอต้องมีผู้ใหญ่คอยดูแล..พี่ดูแล้วไม่เห็นมีใครเหมาะสมเท่าคุณบรรทัด ” (ภาคผนวก,131)

“ผมมีลูกสาวคนเดียวจะปล่อยให้แต่งงานแต่งงานกับใคร ผมก็อยากจะได้คนที่ดีที่สุดมาดูแลลูกสาวผม คุณคงเข้าใจนะ ” (ภาคผนวก,126)

ตัวของผู้หญิงเองโดยปกติทั่วๆ ไปก็มักต้องการความรักจากผู้ชายเช่นกัน เพราะถือเป็นเรื่องธรรมชาติที่เป็นปกติธรรมดา เป็นระบบคุณค่าที่เหมือนระเบียบข้อบังคับ (ในทางตรงกันข้ามจะเป็นผลเสียถ้าไม่เชื่อฟัง) เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจำนวนมากจึงยอมเป็นไปตามที่กำหนด

“ คุณชายเล็กเห็นใจและช่วยปกป้องทำให้ศรีจิตรารู้สึกอบอุ่น เธอสำนึกความจริงว่าต้องการจะได้รับมันอย่างนี้ตลอดไป ” (ภาคผนวก,140)

ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงเป็นเพียงมโนทัศน์ของสังคมชายเป็นใหญ่ที่คิดว่าผู้หญิงควรเป็นอย่างไร และพยายามหล่อหลอมให้เด็กผู้หญิงเติบโตเป็นผู้หญิงอย่างที่สังคมต้องการ โดยปลูกฝังให้ผู้หญิงเตรียมพร้อมมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา¹⁸ การแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่เป็นมาแต่กำเนิด (ธรรมชาติเพศ - sex) กับสิ่งที่ได้เรียนรู้ภายหลัง (ความเป็นเพศ - gender) จึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ข้อยกเว้นสามารถอธิบายความแตกต่างนี้ได้¹⁹ การแบ่งแยกเป็นผู้หญิงและผู้ชายไม่ว่าจะโดยธรรมชาติหรือสังคมทำให้ละเลยความแตกต่างหรือการเป็นอื่นที่อยู่นอกกรอบกำหนดจริงๆ แล้วปัญหาอยู่ที่เกณฑ์ (ระบบคิด) ที่ใช้ในการแบ่งแยกและให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียมกัน

การเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความเหมือนกันอาจทำให้บรรทัดฐานของผู้ชายสามารถครอบงำผู้หญิงมากยิ่งขึ้นไปอีก ความไม่แตกต่างที่มีมาตรฐานเดียวอาจหมายถึงบรรทัดฐานของผู้ชายเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับและเป็นใหญ่ในสังคมเพียงหนึ่งเดียว เท่ากับว่าเรากำลังพยายามทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ชาย เป็น

¹⁷ ปรีชา ช้างขวัญยืน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก, หน้า 186-187.

¹⁸ วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุณีย์ เหมาะประสิทธิ์, สังคมคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 25.

¹⁹ Diane Richardson, “Sexuality and Feminism”, Victoria Robinson and Diane Richardson eds., Introducing Women's Studies, pp. 152-157.

การเปลี่ยนอย่างสุดขั้วแต่ยังอยู่ในกรอบเดิม เป็นภาพลวงของความเหมือนและทำลายความเป็นผู้หญิงจริงๆ ไป จึงไม่ควรนำบรรทัดฐานผู้ชายมาใช้ตัดสินผู้หญิง ไม่เช่นนั้นไม่ว่าผู้หญิงจะพยายามอย่างไรก็ไม่วันเท่าเทียมกับผู้ชายได้ เพราะวัฒนธรรมของผู้ชายเท่านั้นที่คงอยู่ การเปิด โอกาสที่เป็นทางเลือกให้กับผู้หญิงน่าจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่า ควรตระหนักว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกัน (รวมถึงผู้หญิงด้วยกัน) เป็นธรรมชาติที่แตกต่างแต่ไม่ลดหลั่นกว่ากัน และไม่นำมาเปรียบเทียบกัน เพราะมันเปรียบเทียบกันไม่ได้ ต้นตอของปัญหาการกดขี่ผู้หญิงอยู่ลึกเกินกว่าเรื่องสิทธิ เสรีภาพ หรือตัวบทกฎหมาย หากแต่อยู่ที่ระบบภาษาและสัญลักษณ์ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการครอบงำเป็นตัวละครในการสร้างและกำหนดความเข้าใจของคนในสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) ความเท่าเทียมกันอาจไม่ได้มาจากความเหมือนกันทั้งหมด ความเท่าเทียมกันทางเพศอาจมาจากความแตกต่างทางเพศก็ได้ (แต่ต้องเปลี่ยนระบบคิด)²⁰

กล่าวคือ ไม่ต้องให้ผู้ชายและผู้หญิงมีความเหมือนกันเพราะมันเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้ทุกคนเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ (absolute equality) เป็นหลักของความแตกต่าง (difference principle) เป็นความยุติธรรมที่ไม่ต้องเสมอภาคสมบูรณ์²¹ การทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ชายเป็นการต่อสู้ที่ผิดทาง ผู้หญิงควรต่อสู้โดยไม่ต้องเปลี่ยนตัวเอง เปิดโอกาสให้กับความหลากหลาย เพียงเปลี่ยนระบบคิดจากแนวตั้งเป็นแนวนอน โดยอาจยืนยันความเป็นผู้หญิงอย่างเดิมที่เคยถูกมองว่าเป็นข้อด้อยหรืออาจเป็นนอกเหนือจากนั้น แต่เป็นอย่างไรที่ผู้หญิงเป็นจริงๆ (ซึ่งไม่ต้องการการนิยาม) ที่มีอยู่เป็นการกำหนดของสังคมชายเป็นใหญ่ ความแตกต่างของหญิงชายและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศมาจากระบบคิด เป็นกรอบการครอบงำความคิดในระดับจิตสำนึกที่มีประสิทธิภาพ การมองยึดติดอยู่แต่ชั่วไฉ่ชั่วหนึ่เพียงด้านเดียว และสองขั้วนั้นตรงข้ามกันอยู่เสมอควรเปลี่ยนแปลง จึงไม่ควรนำเอามาตรฐานทางเพศที่มีอคตินี้มาใช้ตัดสินผู้หญิง (ที่หลากหลาย) และที่สำคัญเราไม่ควรอ้างว่ามีความจริงสูงสุดเพียงแบบเดียวที่ควรค่าต่อการเรียนรู้ และมีความเป็นจริงเหนือความจริงอื่นใดทั้งหมด (ความจริงอยู่ที่อำนาจในการทำให้เชื่อ) ไม่ได้เสนอว่ามีความจริงอื่นที่เหนือกว่าของชาย เพราะไม่มีความจริงที่ตายตัว

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นไปโดยไม่เท่าเทียมกัน สามีมักมีความเหนือกว่าภรรยาเสมอ “ชายเป็นผู้นำ หญิงเป็นผู้ตาม” สามีมักมีบทบาทเป็นผู้นำและดูแลครอบครัว ความสัมพันธ์ของสามีภรรยาก็คือความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงคู่หนึ่ง เป็นแบบจำลองที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าและผู้หญิงเป็นรอง และเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ชายหรือสามีจึงมักเป็นผู้ที่เหนือกว่าอยู่เสมอ และผู้หญิงหรือภรรยาควรต้องเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติ

“คุณนาท ไม่ต้องห่วงงครับ ผมต้องดูแลภรรยาของผมให้ดีที่สุดอยู่แล้ว...” (ภาค
ผนวก,121)

²⁰ Jane Freedman, *Feminism*, p. 90.

²¹ John Rawls, *A Theory of Justice*, อ้างใน พรพิไล ถมรงค์สัตว์, *ปรัชญาผู้หญิง*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 90.

“แต่เริ่มตามใจคุณนะคะ เพราะคุณเป็นผู้นำครอบครัว ” (ภาคผนวก,120)
 “ผมจะดูแลทราย หาเลี้ยงทราย ผมต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีให้ได้...
 ทรายเชื่อค่ะว่าคุณต้องเป็นได้แน่ๆ ทรายจะคอยให้กำลังใจนะคะ ” (ภาค
 ผนวก,136)

นอกจากการยอมตามให้ผู้ชายเป็นผู้นำชีวิตและครอบครัว บางครั้งผู้ชายสามารถทำได้มากกว่านั้น ผู้หญิงอาจกลายเป็นวัตถุทางเพศ (sex object) ที่สามารถแลกเปลี่ยนและมีไว้เพื่อตอบสนองความต้องการเท่านั้น ผู้หญิงหรือภรรยาจึงตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ (passive) ที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และสังคมชายเป็นใหญ่โดยผ่านสื่อมวลชน โทรทัศน์ก็มักพยายามกล่อมเกลาให้ผู้หญิงเห็นว่าความเหนือกว่าของผู้ชายเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หญิงจะต้องยอมรับ

“ป้าเล่นการพนันจนหมดตัวจึงขายมอธ...มันขายปัทมค่ะ ให้อป้ามันขาย
 ปัทมเพื่อแลกกับเงิน ” (ภาคผนวก,118)

ความเป็นผู้หญิงเป็นการหล่อหลอมกล่อมเกลาให้จำนนและยอมรับสภาพที่เป็นรองโดยกระบวนการที่ต่อเนื่อง แทรกซึมและสั่งสมสภาวะภายในจิตใจของบุคคล (internalize oppression) ผู้หญิงถูกอบรมสั่งสอนให้ยอมตามผ่านปฏิบัติการทางภาษาให้เชื่อและทำตาม กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ผู้หญิงต้องเป็นรองผู้ชายในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพ บทบาทหน้าที่และภาพลักษณ์ต่างๆ ของผู้หญิงถูกสื่อให้เชื่อว่าเป็นตัวแทนของความอ่อนด้อย เท่ากับว่าผู้หญิงถูกจำกัดอย่างครบวงจร ในสังคมชายเป็นใหญ่ทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิตล้วนมีการ (ใช้อำนาจครอบงำ) แบ่งแยกทางเพศ (อย่างไม่เท่าเทียมกัน) ทั้งสิ้น²²

ผู้หญิงควรทำตามกรอบที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดและให้ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงที่ดี โดยมากผู้หญิงถูกปลูกฝังให้รับผิดชอบงานบ้าน รักสวยรักงาม ทำอาหาร มีกิจกรรมยาม อ่อนหวานเรียบร้อย ผู้หญิงจึงควรมีภาระหน้าที่ในครอบครัว ทำงานบ้าน ประนินบิตรีบใช้สามี และเลี้ยงดูลูก ความเป็นผู้หญิงถูกทำให้เป็นรอง ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นต้องถูกควบคุม เมื่อยอมปฏิบัติตามก็จะเป็นผู้หญิงที่ดีและเป็นไปตามบรรทัดฐานที่ควรจะเป็น²³

“ความคิดของคุณเป็นความคิดของกุลสตรีไทยแท้ ” (ภาคผนวก,140)
 “อย่าคิดอะไรมาก ควรคิดว่าทุกสิ่งเป็นไปตามวิถีของมัน จะได้สบายใจ ”
 (ภาคผนวก,129)

²² Laurel Richardson and Verta Taylor, *Feminism Frontiers III* (New York : R.R.Donnelley & Sons Company, 1993), p. 538.

²³ Jane Freedman, *Feminism*, pp. 8-13.

ถ้าหากเมื่อไหร่ที่ผู้หญิงไม่ยอมเป็นไปตามนั้นก็จะกลายเป็นผู้หญิงไม่ดีหรือมีความแปลกแยกไป และสังคมชายเป็นใหญ่จะไม่ให้การยอมรับ การไม่ยอมรับโดยนัยคือการทำให้ต่ำกว่า ผู้หญิงจึงต้องประพฤติตนให้อยู่ในกรอบค่านิยมที่เป็นแนวทางกำหนดพฤติกรรม สังคมจะยกย่องผู้หญิงที่ยอมตามและตำหนิผู้หญิงที่อยู่นอกกรอบนี้ ผู้หญิงและภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงเต็มไปด้วยคุณค่ามากมาย แต่มักตกเป็นฝ่ายเสียหายได้ง่าย เพราะในบริบทต่างๆ ผู้หญิงมักตกเป็นรองอยู่เสมอ

ระบบชายเป็นใหญ่คืออำนาจของผู้ชายที่สามารถใช้ได้โดยตรงหรือทางอ้อมโดยผ่านพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ภาษา การศึกษา การแบ่งงานตามเพศ และบทบาทที่ผู้หญิงควรทำ ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อ (ความคิดและพฤติกรรม) ผู้หญิง โดยการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ฝังรากลึกทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศและยอมรับมัน ตอกย้ำให้ผู้หญิงยอมจำนนกับพันธนาการต่างๆ ที่เคยชิน²⁴ ดังนั้น สังคมควรมีอิสระทางความคิด สามารถวิพากษ์วิจารณ์การให้คุณค่าของระบบสังคมได้ ทางเลือกและโอกาส (ระบบคิดแบบใหม่) จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ผู้หญิงต้องหาทางปลดปล่อยพันธนาการที่กดบังคับเอาไว้เหล่านั้น และสนับสนุนให้รู้จักคุณค่าในตัวเอง กำหนดความเป็นผู้หญิงอย่างที่เป็นจริง ไม่ควรนำเอาความคิดที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดมาตัดสินคุณค่าของตัวเอง²⁵ เพราะจริงๆ แล้วผู้หญิงไม่ด้อยกว่าผู้ชาย ปัญหาอยู่ที่ระบบการครอบงำความคิดของผู้หญิงไว้ด้วยความเป็นปกติ ความเป็นผู้หญิงจริงๆ ที่จะแสดงถึงความเป็นตัวเอง (ทางเลือกอื่น) ถูกกลบเกลื่อน ปฏิเสธและมองข้ามความสำคัญ ผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงจะต้องด้อยกว่าและตกเป็นรองผู้ชาย การครอบงำความคิดแบบเดิมมีความจำเป็นต้องทบทวน เนื่องจากกลบผู้หญิงและความเป็นผู้หญิงจริงๆ ไป ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายควรตอบสนองความแตกต่างนั้นอย่างเท่าเทียม²⁶

ความเป็นผู้หญิงที่ดีเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับผู้หญิงทุกคน และจะนำผู้หญิงไปสู่การเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ มีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้หญิง

“ฉันกับยายเล็กไม่เคยทำอะไรเสื่อมเสีย สิ่งที่ฉันสอนเธอ เคี้ยวเชิญเธอก็เพื่อทำให้เธอเป็นผู้หญิงที่มีค่ามีราคา คำว่ากุลสตรีมันไม่มีค่าสำหรับเธอบ้างหรือ ยายกลาง...คำว่า “กุลสตรี” ที่ต้องแลกด้วยอิสระนั้นนะเธอคะ ไม่เอาด้วยหรือคะ สิทธิในการเลือกไม่ได้มีแต่เฉพาะผู้ชายเท่านั้นนะคะ ผู้หญิงต่างหากที่มีอำนาจในการเลือกอยู่เต็มมือ เสน่ห์ของผู้หญิงไงคะ กลางไม่เก็บเอาความได้เปรียบของกลางจนตายไปกับตัวเองหรือคะ...คิดอย่างนี้เอง มีนำความรักของเธอมันถึงไม่เคยจบลงด้วยการแต่งงาน ” (ภาคผนวก,130)

²⁴ ทักษิณี ชูรัตน์, การศึกษาทัศนคติและบทบาทในครอบครัวของบุรุษที่มีผลต่อการพัฒนาสตรี, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529, หน้า 1-2.

²⁵ วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะประสิทธิ์, สังคมภาคหญิงอย่างไรกับผู้หญิง, หน้า 4.

²⁶ Otto Rank, *Beyond Psychology*, อ้างใน ปฐมาภรณ์ บุษปาร่าง, ผู้หญิงกับทางเลือกใหม่: นโยบายสังคมในมุมมองสตรีนิยม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศาสตร์, 2542), หน้า 17.

การนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงและความเป็นผู้หญิงมีคุณค่าในการเป็นผู้หญิงที่ดี เพื่อในที่สุดแล้วผู้หญิงดีจะสามารถกลายเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้ นับเป็นจุดหมายที่สำคัญ เพราะผู้หญิงถูกหล่อหลอมให้เชื่อว่า บทบาทภรรยาและมารดาคือสิ่งที่ผู้หญิงควรจะเป็น ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงที่เป็นรอง ทำให้ผู้หญิงต้องก้าวไปสู่วิถีชีวิตนั้นอย่างไม่มีทางเลือก และหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวถือเป็นความจำเป็นของผู้หญิง (ผู้หญิงมีความจำเป็นต้องทำตนเป็นผู้หญิงที่ดีในสังคมการให้คุณค่าชายเป็นใหญ่)

ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงสัมพันธ์กับเครือข่ายโยงใยอันซับซ้อนของการให้ความหมายที่ครอบงำวิถีชีวิตทั้งหมด แผ่ขยายไปสู่ทุกมิติของการดำรงชีวิตและเชื่อมโยงกัน การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องต่อสู้กับโครงสร้างของระบบคิดในสังคมชายเป็นใหญ่อย่างรอบด้าน และเพื่อให้แน่ใจว่าคุณค่าของผู้หญิงบางกลุ่มจะไม่ถูกละเลยไป²⁷ เพราะผู้หญิงจริงๆ อาจมีความแตกต่างไม่ได้เหมือนกันไปทั้งหมด แต่ความเป็นผู้หญิงที่ถูกผลิตขึ้นนำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศและการกดขี่จากระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) เท่ากับผู้หญิงได้ตกอยู่ภายใต้การให้คุณค่าและความหมาย (วาทกรรม) ของผู้ชาย

3.2 บทบาทความเป็นภรรยาและมารดา

บทบาทของผู้หญิงที่ถูกนำเสนอในสื่อละคร โทรทัศน์เป็นภาพลักษณ์ที่ถูกผูกโยงกับความเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของผู้หญิงดีที่ถือเป็นอุดมคติที่จะนำผู้หญิงไปสู่จุดสูงสุด นั่นคือภาพของผู้หญิงที่เป็นภรรยาและมารดา การเป็นภรรยาและมารดาเป็นบทบาทหน้าที่ที่ถูกนำเสนอมากที่สุดตลอดมา และถูกให้ความหมายว่าเป็นอัตลักษณ์ (identity) หรือความเป็นตัวตนโดยธรรมชาติของผู้หญิง การเป็นภรรยาและมารดาจะนำไปสู่การเป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ เป็นภาพนิ่งที่ถูกจำกัด (limited) และเป็นแบบฉบับ (stereotyped) ไม่เปลี่ยนแปลง ถือว่ามีความเป็นปกติ ภาพอุดมคติที่ถูกสร้างขึ้นและผลิตซ้ำเรื่อยมาทำให้เชื่อกันกลายเป็นมาตรฐานเดียวในสังคมชายเป็นใหญ่ ทำให้ผู้หญิงไม่มีทางเลือกอื่นนอกเหนือการให้คุณค่าที่ถูกกำหนดโดยผู้ชาย²⁸

บทบาทหน้าที่หลักของผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและมารดา การครอบงำความคิดเกี่ยวกับบทบาทความเป็นภรรยาและมารดาในการศึกษาครั้งนี้จากบทละครโทรทัศน์ทุกเรื่องล้วนตอกย้ำภาพอุดมการณ์นี้ เป็นสำคัญ การศึกษาภาพผู้หญิงผ่านบทละครโทรทัศน์ไม่ได้ศึกษาว่าละครพูดถึงเรื่องอะไร หากอยู่ที่ว่าพูดถึงเรื่องนี้ว่าอย่างไร ซึ่งบทละครส่วนใหญ่นำเสนอว่าการแต่งงานและความรักเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิตของผู้หญิงที่จะนำไปสู่การเป็นภรรยาและมารดาหรือผู้หญิงที่สมบูรณ์ในที่สุด บทบาทความเป็นภรรยาและมารดาจึง

²⁷ Barbara Arneil, *Politics & Feminism*, (Oxford : Blackwell Publishers, 1999), p. 30.

²⁸ จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ, *อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์*, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, บทคัดย่อ.

ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง เนื้อเรื่องของละครเริ่มต้นตั้งแต่รู้จักกัน ไม่เข้าใจกัน รักกันและจบลงด้วยการแต่งงาน ละครโทรทัศน์มักจบลงด้วยความสุข (happy ending) ฉากการแต่งงานหรือการบอกรักของตัวละครเอกยังคงเป็นภาพยอดนิยมในตอนจบของละครหลายเรื่อง²⁹

“ หลังจากวันแต่งงาน ชีวิตที่ดำเนินไปแต่ละวันนั้น เป็นชีวิตที่ต้องกับกิมลิ่ง ต่างก็บอกกันและกันว่าเป็นชีวิตที่มีความสุขที่สุด...(จบบริบูรณ์) ” (ภาคผนวก,136)

“ เมื่อการแต่งงานผ่านพ้น ไปก็พากันไปฮันนีมูนที่ทะเล..ผมมีความสุขที่สุดเลย ครับคุณหนูนา ดีใจที่มีวันนี้...หนูนาก็ดีใจนะที่ได้รักคุณ...(จบบริบูรณ์) ” (ภาคผนวก,120)

แสดงให้เห็นว่าความรักและการแต่งงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้หญิง (อวสาน) เป็นส่วนขาดเกลตาให้เห็นว่าบทบาทความเป็นภรรยาและมารดาเป็นเสมือนธรรมชาติหรือความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของผู้หญิง (ทุกคน) และมักถูกตอกย้ำจากสื่ออยู่เสมอ การเป็นภรรยาและมารดาถือเป็นสิ่งสูงสุดและมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการให้กำเนิดถือเป็นประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งใหญ่และมีความหมายต่อชีวิตมากที่สุด³⁰

การเป็นภรรยาและมารดาถูกทำให้เป็นทั้งบทบาทหน้าที่และจุดมุ่งหมายของผู้หญิงไปพร้อมกัน เพราะธรรมชาติของผู้หญิงที่อ่อนแอจึงจำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชาย เด็กผู้หญิงถูกปลุกฝังว่าโตขึ้นต้องแต่งงาน ดังคำว่า “มีลูกชายต้องได้บวช มีลูกสาวต้องได้แต่งงาน” เป็นสิ่งที่มีค่าสามารถเชิดหน้าชูตาพ่อแม่ได้ ถือเป็นเกียรติและความหวัง พ่อแม่จึงมักมีความต้องการให้ลูกสาวได้แต่งงานเพื่อให้มีผู้ชายดีๆ คอยดูแลคุ้มครองและมีความมั่นคงและสมบูรณ์ในชีวิต (เป็นภาพปกคิตที่เป็นที่ยอมรับ) สถานภาพการแต่งงานเป็นสิ่งที่ผู้หญิงได้รับการนิยาม (identify) มากกว่าสถานภาพอื่นๆ³¹ สื่อทำหน้าที่ทั้งถ่ายทอดความจริง (กระจกสะท้อนสังคม) และสร้างความจริงขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็กจนโต

“ ข้าก็พูดเพื่อไว้ เอ็งนะโตเป็นสาวแล้วนะ รู้ตัวไว้ซะมั่ง เดี่ยวอีกหน่อยก็ต้องแต่งงานแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝาแล้ว ” (ภาคผนวก,126)

“ หนูรู้มัยว่าหนูไม่ใช่เด็กหญิงอีกต่อไปแล้ว หนูเป็นนางสาวแล้ว เป็นผู้หญิงเต็มตัวแล้วนะจ๊ะ...ก็ถูกเป็นสาวแล้วนี่ อีกหน่อยก็มีแฟน...ต่อไปลูกก็ต้องมีความรัก และแต่งงานมีความสุขกับครอบครัวของตัวเอง เหมือนแม่กับพ่อไงจ๊ะ ” (ภาคผนวก,124)

²⁹ กาญจนา แก้วเทพ, มาฆาพิณิจ โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้, หน้า 40-45.

³⁰ Kathleen Newland อ้างใน พิจิต พิทักษ์เทพสมบัติ และมธุรี นกขุทอง, สตรีและการเพิ่มประชากร : ทางเลือกที่นอกเหนือจากการให้กำเนิดบุตร, หน้า 25-27.

³¹ กาญจนา แก้วเทพ, ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน, หน้า 98.

ผู้หญิงเมื่อถึงวัยอันควรก็ต้องแต่งงานเป็นภรรยาและมารดา ดังคำว่า “จำจะคิดปลุกฝังเสียยังแล้ว ให้ลูกแก้วมี คู่เสนาหา” แทบจะกล่าวได้ว่าผู้หญิงไม่มีอิสรภาพในการเลือกมีชีวิตร่วมตามลำพังตนเองได้เลย เพราะจุดหมายสำคัญที่สุดของการเกิดเป็นผู้หญิงคือการได้แต่งงานกับผู้ชายสักคน³² การแต่งงานเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าผู้หญิงมีคุณค่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เป็นจุดมุ่งหมายหรือมาตรฐานวัดความสำเร็จ เป็นชีวิตจิตใจของผู้หญิง และกลายเป็นบทพิสูจน์ความเป็นผู้หญิงและการโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์

- “ วันนี้เป็นวันมงคลของน้องรักของพี่นะจ๊ะ วันนี้แหละชั้นจะพูดได้เต็มปากซะทีว่ามีน้องสาวเป็นสาวเต็มตัว!...แม่บอกชั้นเสมอว่าชั้นมีน้องสาว วันนี้ชั้นเพิ่งรู้ ฮ่าๆๆๆ...ผมเพิ่งแน่ใจว่าคุณเป็นผู้หญิงก็วันนี้แหละ อย่างนี้ค่อยแยกออกจากคนไหนเจ้าบ่าว คนไหนเจ้าสาว ” (ภาคผนวก,121)
- “ อากิมถึง ลือแต่งงานชีวิตลือต้องเปลี่ยนไป ลือต้องเป็นผู้ใหญ่ให้มากๆ อย่าคือร้อน เอาแต่ใจนะลูก ” (ภาคผนวก,136)
- “ นี้คุณเล็ก จะแต่งก็แต่งไปเสียทีเถอะ นำรำคาญนัก จะได้โตเป็นผู้ใหญ่ เลิกทำให้ชาวบ้านเขาว่านวายเสียที ” (ภาคผนวก,141)

บทละครโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการเป็นตัวกลางสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดเห็น ความเชื่อ ถ่ายทอดข้อมูลและอุดมการณ์ทางเพศให้รับรู้พร้อมกันอย่างกว้างขวางและทั่วถึง แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ที่ผู้หญิงควรจะเป็นและให้ผู้หญิงเตรียมปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ดังกล่าว เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่สืบต่อกันมา และในขณะเดียวกันก็นำเสนอให้ละเว้นการกระทำบางอย่างที่นอกเหนือจากนั้น ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมของผู้หญิง สังคมชายเป็นใหญ่ยอมรับและยกย่องผู้หญิงที่ดำเนินตามความเป็นผู้หญิงที่ดีที่กำหนด มีคำสอนเกี่ยวกับผู้หญิงมากมายทำให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่ดีที่ควรปฏิบัติ ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สถานภาพและบทบาทของผู้หญิง ตลอดจนผู้หญิงมีหน้าที่ที่ควรทำคือ ลูกที่ดี ภรรยาที่ดีและมารดาที่ดีเป็นหลัก³³

- “ ช่วยพาเง็กมาที่บ้านพ่อเลี้ยงทรงยศ ช่วยก็บอกสอนลูกเกี่ยวกับการทำตัวเป็นภรรยาที่ดีของพ่อเลี้ยง...” (ภาคผนวก,133)

เป้าหมายสำคัญของผู้หญิงคือการมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา เท่ากับว่าจำกัดให้ผู้หญิงมีบทบาทและสถานภาพตามแบบเดิม สิ่งที่มีผลพลได้โดยเฉพาะบทละครโทรทัศน์นำเสนอมีผลกระทบต่อการสร้างภาพ (mediated experience) ที่สะท้อนและจำลองเอาประสบการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม และมีบทบาท

³² ภัสสร ลิมานนท์, การศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 12.

³³ ศิริรัตน์ อาชนะ, “สตรีในวรรณกรรมล้านนา”, (กรุงเทพฯ : โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 48-49. อ้างถึงในวันทนี วาทีกะสิน และตุนีย์ เหมะประสิทธิ์, สังคมคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง, หน้า 16-17.

ในการกำหนดความคิดและพฤติกรรม โดยการปลูกฝังอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ภายใต้อารมณ์แบบความบันเทิงเป็นหลัก อุปสรรคของความเท่าเทียมกันระหว่างเพศคือทัศนคติหรือความคิดที่มีสื่อคอยตอกย้ำอยู่เสมอ³⁴

บทบาทความเป็นภรรยาและมารดาที่ถูกนำเสนอกำหนดภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสามีภรรยา ไม่ว่าจะเป็น “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” หรือ “ชายผู้นำ หญิงผู้ตาม” สังคมไทยยึดถือมาตลอดว่า ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว ชุมชนและชาติ เป็นระเบียบแบบแผนปกติที่ผู้ปกครองคือสามีหรือผู้ชาย³⁵ ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันดังกล่าวเป็นผลมาจาก โครงสร้างทางสังคมที่เน้นให้ความสำคัญเป็นใหญ่ของชายอยู่เหนือกว่าหญิง สังคมชายเป็นใหญ่จัดสรรให้คุณค่าและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ตกอยู่ในมือผู้ชายมากกว่า ผู้หญิงต้องยอมตกเป็นรองเพราะความรัก (ความรักทำให้คนตาบอด มองไม่เห็นการกดขี่ที่เกิดขึ้น) ภรรยาจะพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้สามีพอใจก็ดีใจ (ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมภรรยาที่ดี)

“ โหนจะต้องคอยดูแลลูก โหนจะต้องคอยปรนนิบัติสามี แล้วโหนจะยังต้องคอยระวังตัวไม่ให้เป็นที่เกลียดชังของพี่น้องสามีอีกเล่า ” (ภาคผนวก,138)

เท่ากับอบรมให้ผู้หญิงรับใช้ผู้ชาย ยอมรับบทบาทที่ด้อยกว่าของตนเอง ถือเป็นคุณสมบัติที่เป็นที่นิยมของผู้หญิงดี (ภรรยาและมารดา) ผู้ชายเป็นผู้นำและเลี้ยงดูครอบครัว ผู้หญิงต้องดูแลและเชื่อฟัง ผู้หญิงที่ยอมตามทั้งกาย วาจาและใจ จะได้รับการยกย่องสรรเสริญ³⁶ ดังนั้น ผู้หญิงในสื่อบทละครโทรทัศน์ก็มักถูกตอกย้ำให้ยอมรับฐานะที่เป็นรองและต้องขึ้นต่อผู้ชายเช่นกัน (ละครโทรทัศน์มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนอุดมการณ์ในสังคมชายเป็นใหญ่)

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นความสัมพันธ์ที่ผูกโยงกับความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) ที่ถูกกำหนดขึ้นจากสังคมชายเป็นใหญ่ เป็นการนำเสนอภายใต้การให้คุณค่าและความหมายที่จัดสรรอำนาจให้ผู้หญิงและผู้ชายมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะความสัมพันธ์แบบคู่ตรงกันข้ามที่ฝ่ายหนึ่ง (ผู้ชายหรือสามี) มีความเหนือกว่าและมีอำนาจควบคุมและครอบงำอีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้หญิงหรือภรรยา) ความคิดของสังคมที่เชื่อว่าผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงส่งผลต่อโครงสร้างสังคมและครอบครัว โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นปกติตามธรรมชาติ และในขณะเดียวกันเป็นการเสนอภาพที่ตอกย้ำว่าผู้ชายคือผู้ที่มีความเหนือกว่า (male superior) และผู้หญิงคือผู้ที่มีความเป็นรอง (female inferior) เสมอ ซึ่งการนำเสนอภาพลักษณ์และความสัมพันธ์ต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับ (stereotype) และเปลี่ยนแปลงยาก

³⁴ นุชรี ตันตวิจิตร, การศึกษาการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, หน้า 9-10.

³⁵ วันทนี วาสิกะสิน และศุภนิษฐ์ เหมะประสิทธิ์, สังคมคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง, หน้า 6.

³⁶ ปรีชา ช้างขวัญยืน, ศตรีโนกิมภีร์คะวันออก, หน้า 64-65.

ผู้หญิงคือผู้ที่เชื่อไม่ได้และมีจิตใจรวนเร ดังมีคำกล่าวว่า “สามวันจาก นารีเป็นอื่น” หรือ “ข้างสาร งาม่า ข้าเก่า เมียรัก อย่าไว้ใจ” หรือ “อย่าไว้ใจทะเลทุกเวลา สองสัตว์เจียวเล็งบงาย่างใจ สามผู้ถืออาวุธจะร้าย” ผู้หญิงทั้งหลายอย่างกรายไถ่ หัวพระมหากษัตริย์ทรงจักรชัย³⁷ ภาพความเป็นผู้หญิงในลักษณะนี้ทำให้ผู้หญิงต้องถูกควบคุมทั้งความคิดและการกระทำ (ทั้งโดยทางรูปธรรมและนามธรรม) ผู้หญิงไม่ควรทำตามความพึงพอใจของตัวเองจึงจำเป็นต้องถูกผู้ชายครอบงำ โดยสามีคือทุกอย่างของผู้หญิง (ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของผู้ชาย แต่ผู้ชายคือทั้งหมดของผู้หญิง)

“ เขาเป็นสามีที่ดีที่สุด เขาทำหน้าที่ของสามีได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ต่างไปจากท่านพ่อ สำหรับผู้หญิงเรา คงไม่ต้องการอะไรมากไปกว่านี้แล้ว ” (ภาคผนวก,142)

“ ฉันยอมแลกทุกอย่างเพียงแค่ว่าเธอจะปล่อยภาคไป ได้โปรดอย่าทำอะไรเค้าเลย...จะให้ฉันอยู่เฉยๆ ปล่อยให้สามีฉันทั้งคน ไม่มีสติสัมปชัญญะอย่างนี้ได้ยังไง ” (ภาคผนวก,128)

ผู้ชายคือพระเจ้า ผู้หญิงต่ำต้อยจึงต้องถูกควบคุม ถูกกระทำและต้องเชื่อฟังเป็นภาพที่มีอยู่โดยทั่วไป การเป็นภรรยากลายเป็นทั้งหมดของชีวิตผู้หญิง ละครโทรทัศน์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ให้ความสำคัญโดยการนำเสนอเรื่องของ “การเป็นภรรยา” และ “กำลังจะเป็น”³⁸ ผู้หญิงควรเชื่อฟังและยอมรับการตัดสินใจของสามี

“ สานักวาดภาพที่ศรีตอนแต่งงานไปแล้ว นางแก้วที่ศรีจะต้องไปเป็นเด็กในปกครองของสามีต่อไปอีกนั่นแหละนะ...มันเป็นสิ่งที่เจ้านิยมกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ว่าภรรยาที่ดีต้องอยู่ในโอวาทของสามี ” (ภาคผนวก,139)

ไม่ควรมีอำนาจตัดสินใจโดยลำพัง (นอกเหนือจากการยอมตามสามีเป็นภรรยาและมารดาที่ดี) เพราะเชื่อว่า จะนำความไม่มาให้³⁹ ในอดีตผู้หญิงเมื่อแต่งงานไปแล้วเป็นเหมือนสมบัติของผู้ชาย ภรรยาทำหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้สามีทำให้สามีมีความสุข ถึงขนาดที่สมัยก่อนเคยมีคำกล่าวว่า “หญิงเป็นควาย ชายเป็นคน” แต่ถึงแม้ความเป็นภรรยาจะเต็มไปด้วยความยากลำบากผู้หญิงก็พร้อมและเต็มใจ ยอมเป็นผู้ตามที่ดีและรองรับความต้องการของผู้ชาย เพราะผู้หญิงเชื่อมั่นในความเป็นผู้หญิงดีที่กำหนด

ผู้หญิงดีคือผู้หญิงที่ยอมตกเป็นรองและฟังพาสู้ชาย ซึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ถูกกำหนดจากความเป็นผู้หญิงและการแบ่งแยกบทบาททางเพศตามการให้ความหมายของสังคมชายเป็นใหญ่ ภรรยาเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงควรต้องทำ เพราะถูกให้ความหมายว่าเป็นธรรมชาติที่กำหนดมาเช่นนั้น ผู้หญิงต้อง

³⁷ ส. พลาชน้อย, ผู้หญิงและผู้ชาย, (กรุงเทพฯ : พิมพ์คำสำนักพิมพ์,2544), หน้า 27-28.

³⁸ กาญจนา แก้วเทพ, มวยพิณิจ โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้, หน้า 92.

³⁹ ปรีชา ช่างขวัญอิน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก, หน้า 33.

ยอมทำทุกอย่างเพื่อผู้ชายที่ตนรัก ภาพที่ถูกนำเสนอของความเป็นผู้หญิงดี (ภรรยาและมารดา) ถือเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง (ทุกคน)

“ คุณทำให้ผมนึกถึงแอนนา เมียของผม เธอคอยดูแลผมอย่างที่คุณทำ...เธอทำเพราะว่าเธอเป็นเมียคุณ ” (ภาคผนวก,131)

“ มันเป็นหน้าที่ของผู้หญิงคนหนึ่งที่รักผู้ชายคนหนึ่งอย่างหมดหัวใจ ” (ภาคผนวก,136)

การเชื่อว่าผู้หญิงเป็นรองและต้องพึ่งพาผู้ชายส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เพราะการพึ่งพาเป็นการแสดงให้เห็นว่าฝ่ายหนึ่งมีทรัพยากรและอำนาจที่เหนือกว่า (เป็นผลผลิตของแนวคิดคู่ตรงข้าม) ดังนั้น ผู้หญิงไม่ควรถูกกีดกันออกจากศูนย์กลางของอำนาจในการให้ความหมาย และอาจเป็นการเปิด โอกาสให้กับ โลกทัศน์แบบใหม่ที่แตกต่างและหลากหลาย

การเป็นภรรยาและมารดาที่ดีถือเป็นภาพผู้หญิงในอุดมคติที่สังคมยกย่องและให้ความหมายในแง่บวก โดยเฉพาะการนำเสนอภาพการเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ จุดสูงสุดของการเป็นผู้หญิงที่ถูกนำเสนอมีเพียงทางเดียวเท่านั้น นั่นคือต้องเป็นภรรยา เพื่อก้าวไปสู่การเป็นมารดาในอนาคต และนั่นจึงจะทำให้เป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ได้ เป็นการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกโดยความคาดหวังทางสังคมทำให้นุคคลมีพฤติกรรมตามที่ต้องการ และละเว้นการกระทำที่สังคมไม่ต้องการ (การกล่อมเกลามีผลต่อการกระทำ) โดยเฉพาะการทำให้สิ่งที่เชื่อมีความเป็นปกติธรรมดา

“ ศรีจิตรา มีความคิดและความต้องการเหมือนสตรีทั่วไป ฝันถึงอนาคต เป็นเจ้าของบ้านอันสวยงามและมีบุรุษอยู่เคียงข้าง ” (ภาคผนวก,140)

ด้วยความเชื่อว่าผู้หญิงควรอุทิศชีวิตให้ครอบครัว “ถ้าผู้หญิงอยู่คนเดียวก็เหมือนบ้านที่ปราศจากเรือน ไม่มีค่าควรคู่” เพราะผู้หญิงไม่สามารถบรรลุความดีและสมบูรณ์ได้โดยไม่ผ่านผู้ชาย การเป็นภรรยาและมารดาเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิต ผู้หญิงมีค่าเพราะมีสามี ดังคำว่า “ภัสตราเป็นสง่าราศีของสตรี” หรือ “สามีเป็นฉัตรแก้วกันเกศ งามหน้างามเนตรทุกเวลา” เข้าทำนอง “เป็นสตรีจะดีจะชั่วก็อยู่ที่ตัวของตน” สามีจึงเป็นความจำเป็นของผู้หญิง ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า “ธรรมดานาไรจะไม่รับใใด ไรที่ฉันใด ชาตานารีพึงมีสามีไว้แนบตัว” คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่มีผู้ชายรองรับฐานะและพิสูจน์คุณค่า อุปสรรคของผู้หญิงคือความเป็นรอง (ระบบคิด) และภาระครอบครัว (ความเป็นผู้หญิงดี) ที่ถูกกำหนด⁴⁰ จึงมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ต่างๆ ที่ตอกย้ำสถานภาพและบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิง (การเป็นภรรยาและมารดา)

⁴⁰ น.ม.ศ., กนกนกร, อ้างใน ศ.พลาชน้อย, ผู้หญิงและผู้ชาย, หน้า18.

ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้เตรียมพร้อมทำหน้าที่ภรรยาและมารดาที่ดี เป็นผลผลิตทางสังคมที่ถูกสร้างและกำหนดนิยามความหมายขึ้น ผู้หญิงต้องเสียสละตัวเองเพื่อครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงความต้องการส่วนตน การเป็นภรรยาและมารดาทำให้ผู้หญิงไม่มีเวลาคิดเรื่องอื่น โดยเฉพาะเรื่องของตัวเอง “มือไม้ของผู้หญิงไม่เคยหยุดนิ่งแม้สักนาที” เป็นภารกิจที่ละเอียดไม่ได้ และมักถูกตอกย้ำอยู่เสมอ ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทและให้อยู่ในบ้าน “งานของผู้ชายจบลงเมื่อสิ้นแสงตะวัน แต่งานของผู้หญิงไม่เคยมีใครเห็นความสำคัญ”⁴¹ แต่งานเล็กน้อยที่หนักหนาของผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่ามีคุณค่ากับสังคม (ชายเป็นใหญ่) และจิตใจ ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของระบบคุณค่าในการดำเนินชีวิต

“ คุณป้ายื่นความจำนงว่าต้องการให้สาธิตไปอยู่กับท่านเพื่อรับการอบรมให้สมกับเป็นกุลสตรี และเพื่อจะเตรียมพร้อมที่จะออกเหย้าออกเรือนไปเป็นภรรยาและแม่บ้านที่ดีด้วย ” (ภาคผนวก,139)

“ หนูนาตัดสินใจลาออกจากการเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านให้แรมจรัส ” (ภาคผนวก,119)

สังคมชายเป็นใหญ่มีอคติทางเพศแฝงอยู่โดยการแบ่งแยกและให้คุณค่าที่ไม่เท่าเทียม กล่าวคือปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นเรื่องของระบบคิดที่เป็นเครือข่ายการให้คุณค่าและความหมายในสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) เป็นกระบวนการทางภาษาและระบบสัญลักษณ์ที่ครอบงำปิดกั้นโอกาสและทางเลือกอื่น ปัญหาของระบบคิดคือกรอบบังคับของสังคมชายเป็นใหญ่ ติกรอบบังคับไว้อย่างมิดชิด ไม่มีตัวตนแต่ไม่มีที่ว่างให้ความเป็นอื่น และทำให้ยอมตามด้วยความสมัครใจ (ครอบงำในระดับจิตสำนึก) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้หญิงให้เป็นไปตามความต้องการของอุดมการณ์สังคมชายเป็นใหญ่ที่มีอำนาจ ครอบงำเหนือกว่า และสามารถครอบงำได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴²

การเป็นภรรยาและมารดาสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ แต่ได้กลายเป็นธรรมชาติและความคิดที่อาศัยความเต็มใจโดยความร่วมมือของผู้หญิงเองเพื่อความรักและครอบครัว เมื่อเป็นเช่นนี้ สถานะดังกล่าวจะคงอยู่ตลอดไปปราบเท่าที่บทบาทการเป็นภรรยาและมารดายังคงเป็นวาทกรรมหลักในการกำหนดความเป็นไปในชีวิตของผู้หญิง สังคมชายเป็นใหญ่ให้คุณค่าที่มีผลต่อการควบคุมความคิดในระดับจิตสำนึก เท่ากับว่าผู้หญิงยอมเป็นไปตามการกำหนดและความต้องการของคนอื่นทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนปรากฏอยู่ตลอดเวลา ผู้หญิงจึงถูกพันธนาการทางความคิดอย่างแน่นหนา ความเป็นปกติอาจไม่ใช่ธรรมชาติที่ติดตัวมากับมนุษย์ หากเป็นข้อตกลงที่กำหนดขึ้น ปกติภาพของผู้หญิงคือ

⁴¹ จิตรภรณ์ วันสพงศ์, “ผู้หญิงในครอบครัว : ดันไม้ได้ร่วมเงา”, กอบกุล อิงคุทานนท์ บรรณาธิการ, *ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน*, (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544), หน้า 36.

⁴² Jalna Haner, “Woman and Reproduction”, Victoria Robinson and Diane Richardson eds., *Introducing Women’s Studies*, p. 349.

“ ผมไม่เห็นคุณจะเคียดแค้นอะไรเลยที่รู้ว่ายายโหมายไป ป่านนี้ก็ยังหาไม่เจอ คุณเป็นแม่ภาษาอะไรไม่ทราบครับ ” (ภาคผนวก,125)

“ ที่ถูกลูกทิ้งขว้างมาทำตัวเป็น โสคอย่างนี้นะ เธอเป็นเมียเป็นแม่ประเภทไหนกัน ” (ภาคผนวก,119)

บทบาทที่เป็นรองของผู้หญิงผ่านการเป็นภรรยาและมารดา (คุณลักษณะผู้หญิงดี) เป็นผลผลิตที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่ ละครคือกระบวนการสร้างสรรค์และตีบทอกลักษณะต่างๆ ในสังคม เพราะละครได้สร้างภาพลักษณ์บางอย่างมาโดยตลอด ซึ่งส่วนมากคุมขังปิดกั้นศักยภาพของผู้หญิงให้หยุดนิ่งอยู่กับที่ตามการกำหนดของแบบแผนดั้งเดิม (ละครนำเสนอภาพผู้หญิงอย่างไม่เปลี่ยนแปลง) คือเป็นภรรยาและมารดา และถูกตอกย้ำเสมอว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้เป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ ถูกให้คุณค่าและความหมายในแง่ดี โดยเฉพาะการนับเป็นมาตรฐานความสำเร็จของผู้หญิง ดังนั้นการเป็นภรรยาและมารดาจึงเป็นทั้งบทบาทที่ถูกกดบังคับและจำยอมของผู้หญิงเอง โดยมีความเชื่อว่าไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่านี้⁴⁵ กล่าวคือเชื่อตามที่ระบบสังคมชายเป็นใหญ่กำหนด และไม่จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้เป็นอื่น เพราะผู้หญิงถูกตีความให้ด้อยกว่าอยู่แล้วโดยธรรมชาติ

สิ่งต้องห้ามในการเป็นผู้หญิงดีคือการก้าวข้ามและทำลายเส้นแบ่งของความเป็นผู้หญิงดี เพราะจะถูกให้ความหมายเป็นผู้หญิงไม่ดี สังคมชายเป็นใหญ่ควบคุมผู้หญิงอย่างเข้มงวด เพราะผู้หญิงมีคุณค่ามากแต่สูญเสียได้ง่าย ภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอว่ามีความเหมาะสมกับผู้หญิงหรือความเป็นผู้หญิงมากที่สุดคือภาพของแม่บ้าน ภรรยาและมารดาเป็นสำคัญ เป็นผู้หญิงที่ยอมรับความเหนือกว่าของผู้ชาย บทบาทภรรยาและมารดาคือภาพของผู้หญิงที่ต้องพึ่งพาผู้ชาย (ทำคนเดียวไม่ได้) นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันและการกดขี่ แต่เป็นบทบาทหน้าที่โดยธรรมชาติของผู้หญิง เพราะผู้หญิง (ถูกนิยามว่า) คือมารดา⁴⁶

การแบ่งแยกผู้หญิงดีที่สามารถปฏิบัติตนตามบรรทัดฐาน อาจทำให้ผู้หญิงบางกลุ่มถูกละเลย ความเป็นผู้หญิงดีเป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้หญิงให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมชายเป็นใหญ่ สิ่งทีละเมิดไม่ได้ในการเป็นผู้หญิงดีคือการเป็นภรรยาและมารดาที่ดี สิ่งทีละเมิดได้คือกิริยามารยาทและความเป็นแม่ศรีเรือน⁴⁷ ไม่ว่าผู้หญิงจะเปลี่ยนเป็นอะไรผู้หญิงก็ยังคงเป็นภรรยาและมารดาอยู่นั่นเอง แต่ที่สำคัญคือมันเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมเท่ากับว่าสิ่งที่กำหนดไม่ใช่ธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดหรือความจริงที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่อำนาจที่ครอบงำความคิดความเชื่อของความสัมพันธ์ระหว่างเพศทำให้การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะผิวเผิน และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มีความสามารถในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและยุคสมัย ปรับเปลี่ยนรูปแบบการกดขี่ รวมถึงทำให้การกดขี่ไม่เหมือนการกดขี่ แต่เป็นการยอมรับของผู้ที่

⁴⁵ Nietzsche อังอิง เขียน นิรันดรนุต, การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง, หน้า 57.

⁴⁶ วารุณี อังอิง เขียน นิรันดรนุต, การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง, หน้า 59.

⁴⁷ ลลนา ศาภาวิบูลย์, การเมืองของการให้ความหมาย : นัยของ “ผู้หญิงไม่ดี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 77.

ถูกคิดขึ้นเอง วิธีการ (means) อาจเปลี่ยนแปลง แต่เป้าหมาย (ends) หรือแก่นหลักไม่เคยเปลี่ยนไป ความเป็นผู้หญิงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจึงเป็นเครื่องมือในการกบฏบังคับความคิดและการกระทำของผู้หญิง เพราะสังคมชายเป็นใหญ่ได้สร้างทศกาคิดที่เป็นระบบคุณค่าอย่างไม่เท่าเทียม และต้นเหตุของปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศก็อยู่ที่ระบบความคิดในลักษณะนี้เอง

โครงเรื่องของละครส่วนมากคือชีวิตรัก ครอบครัวยุติธรรม เสียตัว ผัวมีเมียน้อย ล้วนแต่เป็นเรื่องของผู้หญิงทั้งนั้น ภาพตอนจบที่ตอกย้ำในละครอย่างมีความสุขทำให้ผู้หญิงหวังว่าสักวันจะเป็นเหมือนอย่างนั้น (เป็นภรรยาและมารดา) โดยพยายามทำทุกอย่างเพื่อจะเป็นอย่างนั้น (หากไม่เป็นอย่างนั้นจะถูกทำให้แปลกแยก) ผู้บริโภครับการตอกย้ำภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงและความสัมพันธ์ระหว่างเพศตามที่ผู้ชายอยากเห็น ไม่ใช่ที่ผู้หญิงเป็น (แตกต่างกันหลากหลาย) การนำเสนอภาพลักษณ์และบทบาทผู้หญิงตามที่กำหนดมีผลต่อการสร้างตัวตนของผู้หญิง ภาพที่สื่อนำเสนอเป็นทั้งภาพสะท้อนภาวะที่ผู้หญิงเป็นอยู่และถูกปลูกฝังให้เป็น เรื่องราวหลักที่คุ้นเคยคือการนำเสนอบทบาทผู้หญิงในครอบครัว โดยเฉพาะการหาคู่ ผู้บริโภครอคอยในสภาพถูกยึดเยียดไม่มีทางเลือก (ที่หลากหลาย) เท่ากับเป็นการสืบทอดภาพลักษณ์และบทบาทดั้งเดิมดังกล่าวต่อไป⁴⁸

“ ยังไงคุณห็นก็ต้องเป็นของดวง ดวงไม่ปล่อยให้นั่งจำมันได้คุณห็นไปครองหรือคะแม่ ” (ภาคผนวก,137)

“ ไม่..ฉันไม่มีวันยอมปล่อยพี่ไปเด็ดขาด และฉันจะทำทุกวิถีทางไม่ให้มันมีมันเข้ามาใกล้พี่ใจอีกต่อไป...ถ้าฉันซักช้า เธออาจพลาด โอกาสได้เป็นภรรยา โจนารานไปก็ได้ ” (ภาคผนวก,123)

สิ่งที่นำเสนอเท่ากับเป็นการถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์เพื่อครอบงำความคิดของผู้หญิง โดยพยายามแสดงให้เห็นว่าการทำตามกรอบกำหนดของระบบสังคมชายเป็นใหญ่เกี่ยวกับความเป็นภรรยาและมารดาที่ดี ถึงแม้จะเต็มไปด้วยความยากลำบากที่ผู้หญิงต้องมีความอดทนมาก แต่จะมีชีวิตที่ดี มีความสุข สมบูรณ์และเป็นปกติ ซึ่งผู้หญิงก็มักพร้อมทำตามด้วยความเต็มใจ

“ ชีวิตที่สมบูรณ์คือการได้แต่งงานกับคนที่เรารัก เติมเต็มชีวิตให้กันและกัน ” (ภาคผนวก,125)

“ ทั้งคุณใหญ่และคุณกลางถูกสองหนุ่มบอกรักและขอแต่งงาน ได้กลับมาชื่นมื่นมีความสุขกันดีแล้ว...เรื่องจบลงด้วยความ happy ending ทั้งสามคู่ ” (ภาคผนวก,131)

⁴⁸ กาญจนา แก้วเทพ, ฆาตนิมิต การเมืองทางเพศของละครโทรทัศน์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เจนเนอร์เรชั่น, 2536), หน้า 40.

ผู้หญิงมักได้รับการสนับสนุนให้กลับไปมีชีวิตตามบทบาทดั้งเดิม (traditional role) นั่นคือ ภรรยาและมารดา ซึ่งเป็นทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดไว้ ทำให้ผู้หญิงเข้าใจและยอมรับ โดยมี วิวัฒนาการมาหลายชั่วอายุคน และถ้าหากผู้หญิงต้องเลือกระหว่างหน้าที่การงานกับบทบาทการเป็นภรรยา และมารดาเป็นทางสองแพร่งที่ต้องเลือก เพราะไม่สามารถละเลยบทบาทใดบทบาทหนึ่งในลักษณะ “งาน หลวงไม่ได้ขาด งานราษฎร์ไม่ได้เว้น” บทบาทการเป็นภรรยาและมารดาที่ดีมักมีความสำคัญมากกว่าการ ทำงาน (ทุกอย่าง) ถ้าเลือกครอบครัวยุคอย่างจะจบลงอย่างมีความสุข (happy ending) บทบาทของผู้หญิง ทำงานมีลักษณะชั่วคราว แต่บทบาทหลักที่ต้องเอาจริงเอาจังคือหน้าที่ภรรยาและมารดา จนถูกเข้าใจว่าเป็น ธรรมชาติที่แท้จริงของผู้หญิง⁴⁹

“ ฉันเหนื่อยกับทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตที่ฉันจำเป็นต้องทำ...ฉันเหนื่อยกับการ เป็นผู้บริหารที่ดี..ฉันทำเวรกรรมมาแต่ชาติไหนก็ไม่รู้..ฉันอยากจะเลิก..เลิก.. เลิกมันซะให้หมด แล้วกลับมาเป็นแม่ที่ดีของคุณ..เมียที่ดีของคุณ..ชีวิตฉันลง มีแต่ความสุข...ระหว่างนั้นศรียาคิดทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของคุณ..ศรียาคัดสินใจทิ้งงานสังคมสงเคราะห์รวมถึงธุรกิจมาดูแล วิหารอย่างสม่ำเสมอ...แล้วศรียาก็กลับมาเป็นแม่ที่ดีของวิหารอีกครั้ง ”
(ภาคผนวก,123-124)

ในทางตรงกันข้ามได้ละเลยบทบาทอื่นๆ ของผู้หญิงที่แตกต่างและอยู่นอกกรอบ (ความเป็นภรรยาและมารดา) สังคมได้วางมาตรฐานค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงไว้อย่างมากมายและแน่นอน ผู้หญิงที่ดีจะต้องทำทุกอย่างเพื่อสามีและลูก เป็นการทำให้คนอื่นที่ไม่ใช่คนอื่น ความรักและครอบครัวทำให้การกตัญญูเหมือนไม่เป็นการกตัญญู สำหรับคนรักไม่ถือเป็นการใช้กำลังอำนาจบังคับ การให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นการเน้นถึงสถานะอันจำกัดของผู้หญิงนั่นคือภรรยาและมารดา ซึ่งในท้ายที่สุดครอบครัวเป็นแหล่งที่มาและเป็นแก่นแท้ของการกตัญญู การยอมรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศคือการยอมรับกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อชีวิตส่วนตัวของผู้หญิง เพราะสถาบันครอบครัวเป็นเสาหลักของการแบ่งแยกคุณค่าระหว่างเพศอย่างไม่เท่าเทียม⁵⁰

ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ และนับเป็นพื้นที่ส่วนตัวของผู้หญิงเพราะเชื่อว่าผู้หญิงจะมีความสุขและเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ผู้หญิงจึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อจะได้มาและรักษามันไว้ (จนกลายเป็นหน้าที่) ธรรมชาติของผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและมารดา เป็นความต้องการโดยธรรมชาติ ผู้หญิงจึงกลายเป็นพลังสำคัญของครอบครัวและต้องเสียสละตัวเองเพื่อครอบครัว ผู้หญิงโดยปกติทั่วไปไปมีความต้องการเป็นภรรยาของผู้ชายที่ตัวเองรัก (และหวังว่าจะเป็นมารดาในอนาคต) จึงมักถูกกดดันให้มีบทบาทเป็นภรรยา

⁴⁹ กาญจนา แก้วเทพ, มาฆาพิณี โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้, หน้า 40-41.

⁵⁰ ชลิดากรณ์ ตั้งสัมพันธ์, “ความสัมพันธ์หญิงชายไม่ต่างสนามรบ”, วารสารบุคคลวันนี้, (ปีที่ 11 ฉบับที่ 123), มีนาคม 2540, หน้า 57.

และมารดา มีชีวิตคู่และสร้างครอบครัวที่อบอุ่นของตัวเอง ความรักและครอบครัวคือสิ่งที่ทุกคนต้องการ เหล่านี้เป็นภาพปกติธรรมดาที่มีความเคยชิน เพราะเห็นคนส่วนมากเป็นจึงเชื่อว่าเป็นเหมือนกัน เกิดเป็นความมั่นใจและยึดติดกับมัน จริงๆ แล้วภาพดังกล่าวเป็นเพียงภาพที่ถูกสร้างขึ้นหรือมายาคติของระบบสังคมชายเป็นใหญ่

“ เตือนก็แค่อยากใช้ชีวิตอยู่กับคนที่เตือนรักเป็นครอบครัวเล็กๆ เท่านั้นที่พอแล้วละ ” (ภาคผนวก,133)

“ ผมกับน้องก็อยากสร้างครอบครัวที่อบอุ่นเหมือนที่พ่อสร้างไว้ให้เรา ” (ภาคผนวก,137)

ผู้หญิงต้องมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา (ที่ดี) เพราะมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่าผู้ชาย และจะได้รับการยกย่องในความเป็นผู้หญิงดี ผู้หญิงยอมทำตาม (ตกเป็นรอง) เพราะมีความรักเป็นพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นความต้องการตามธรรมชาติของผู้หญิงทุกคน ในเมื่อผู้หญิงต้องการความรักและผู้ชาย จึงถูกจำกัดให้เลือกเป็นภรรยาเท่านั้น (อาจจะเลือกคนหนึ่งไม่เลือกอีกคนหนึ่งแต่ไม่ใช่ไม่เลือกเลย) เป็นอุดมการณ์ที่ถูกสะท้อนในสื่ออยู่เสมอ⁵¹ และเมื่อมีความรักก็อยากให้ (ความรักคือการให้) การให้อะไรกับคนที่รักนั้นเป็นความสุข ไม่ถือเป็นภาระหน้าที่ที่หนักหนา เป็นการให้ที่เหมือนหน้าที่โดยอัตโนมัติคือสำนึกเองและมีความรับผิดชอบที่จะปฏิบัติเองโดยไม่ต้องมีอะไรมาบังคับ (ทำด้วยใจไม่ใช่ถูกบังคับให้ทำ) เพราะความรักคือสิ่งสำคัญ

“ แล้วคุณจะได้อะไร เกียรติยศชื่อเสียง แต่คุณไม่ได้ความรัก ความรักที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ” (ภาคผนวก,137)

“ แต่เราเป็นมนุษย์นะคะพ่อ มีเลือด มีเนื้อ มีความรู้สึก และมีหัวใจที่จะรัก ” (ภาคผนวก,132)

บทละครในฐานะของสื่อถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคมชายเป็นใหญ่ มีบทบาทในการกล่อมเกล่าทำให้ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นเรื่องปกติ วัตถุประสงค์ของบทบาทภรรยาและมารดาทำให้ผู้หญิงฝากชีวิตไว้กับมัน พยายามที่จะมีครอบครัวและรักขามันไว้เพราะเชื่อว่าเป็นที่มาของความสุขที่แท้จริง

“ ปาร์วี..ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นผมสัญญาว่าจะทำให้คุณมีความสุขที่สุด...ปาร์วีมีความรู้สึกว่าหากเขาเป็นอะไรไปตอนนี้ ชีวิตเธอคงหาความสุขไม่ได้เลยสักวัน...ปาร์วีรู้สึกอบอุ่นในหัวใจที่เธอไม่เคยรู้เลยว่าจะได้รับความสุขมากมายขนาดนี้ เต็มไปด้วยไออุ่นของความรัก ” (ภาคผนวก,121)

⁵¹ Laurel Richardson, *The Dynamics of Sex and Gender : A Sociological Perspective*, (New York : Harper & Row, 1987), p. 166.

ผู้หญิงที่มีความรักและต้องการมีครอบครัว (เป็นภรรยาและมารดา) เป็นความปกติตามธรรมชาติ และจะนำผู้หญิงไปสู่การเป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ได้ ละคร โทรทส์นั้ก็บอกย้าความสำคัญของความรัก ชีวิตครอบครัว และหน้าที่ของผู้หญิง (ดี) เนื้อหาที่น่าสนใจอยู่ภายใต้อุดมการณ์หรือวาทกรรมของผู้ชาย สะท้อนการแบ่งแยก และให้คุณค่าทางเพศอย่างไม่เท่าเทียม ซึ่งจะมีอิทธิพลสำคัญต่อความคิดและพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของคนในสังคมชายเป็นใหญ่⁵² (สมัยใหม่)

ผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นนอกเหนือความรักและครอบครัวมักถูกทำให้แปลกแยก ตัวละครหญิงส่วนมากสุดท้ายต้องแต่งงาน เพราะสถานภาพหลักของผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและมารดา ซึ่งเป็นสะท้อนการมองและอำนาจในการให้ความหมาย (วาทกรรม) ของผู้ชายที่ต้องการให้ผู้หญิงเป็น ภาพการพึ่งพาผู้ชาย (ผ่านบทบาทการเป็นภรรยาและมารดาที่ดี) ของผู้หญิงนับเป็นสิ่งที่ถือว่ามีค่าเหมาะสมและถูกต้องที่สุดแล้ว⁵³ ภรรยาและมารดาคือความจำเป็นตามธรรมชาติที่เป็นปกติธรรมดาของผู้หญิงทุกคน และเป็นที่มาของความสุขสมบูรณ์ในชีวิต

“ ที่แก่ประสาทขนาดนี้ก็เพราะรักเขา ยอมรับเสียเถอะรู้ร่ายว่าแก่ก็แก่ผู้หญิงคนหนึ่ง ทำตัวให้มันเป็นผู้หญิงธรรมดาหน่อย รักเขาก็บอกเขา...เริ่มต้นใหม่นะรู้ร่ายทุกอย่างยังไม่สายเกินไป ถ้าเกออยากมีครอบครัวที่สมบูรณ์ แก่ต้องหัดเป็นเมียที่ดี ไม่งั้นสักวันหนึ่งแกจะเสียใจ ” (ภาคผนวก,142)

ตั้งแต่เกิดผู้หญิงถูกอบรมสั่งสอนให้ยอมรับความเหนือกว่าของผู้ชาย ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นเรื่องของความคิด ที่เกิดจากการตกลึกทางความคิดของระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่เชื่อในความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เป็นการทำให้เชื่อว่าภาพลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงควรเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปมากแค่ไหน ไม่ว่าจะเป็นเวลาานเท่าไร ผู้หญิงยังมีสถานภาพหลักเป็นแค่ภรรยาและมารดา⁵⁴ ซึ่งถือเป็นค่านิยมที่มีปัญหา (กดบังคับและจำกัดผู้หญิง) จึงควรปลูกฝังให้มีความคิดที่ถูกต้อง (เปิดกว้างและหลากหลาย) แม้จะมีการปรับเปลี่ยนมุมมองไปบ้างในการกดบังคับ (กดขี่) แต่หลักการยังคงครอบงำอยู่เสมอ สังคมพัฒนาแต่ความเชื่อและบรรทัดฐานยังเหนียวแน่น การเป็นภรรยาและมารดา ยังคงเป็นแนวปฏิบัติและประเมินคุณค่าที่ผู้หญิงต้องทำตาม อย่างไรก็ตามไม่ได้มีจุดประสงค์ต่อต้านหรือต้องการเป็น (เหมือน) ผู้ชาย ไม่ต้องเสมอภาคด้วยความเหมือนและไม่ด้อยกว่าด้วยความต่าง แต่เชื่อว่าความเท่ากันทุกประการไม่มี ความเสมอภาคที่เน้นความเหมือนอาจทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ชายไป เสมอภาคที่เท่ากันแต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ปัญหาเกิดจากการใช้ระบบคุณค่าด้านเดียว⁵⁵

⁵² กาญจนมา แก้วเทพ, ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน, หน้า 113-115.

⁵³ Kathleen Newland อ้างใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และมยุรี นกยูงทอง, สตรีและการเพิ่มประชากร : ทางเลือกที่นอกเหนือจากการให้กำเนิดบุตร, หน้า 6-15.

⁵⁴ Barbara Ameil, Politics & Feminism, p. 38.

⁵⁵ ปรีชา ช่างขวัญอิน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก, หน้า 20-21.

กรอบความคิดของการเป็นผู้หญิงที่ด้อยกว่ากำหนดฐานะ บทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนพฤติกรรมของผู้หญิงในทุกๆ เรื่อง เพราะกรอบความคิดความเชื่อเรื่องนี้ได้สะท้อนสิ่งที่ผู้หญิงควรจะเป็นในทุกๆ แง่มุม แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงสามารถเข้าไปมีบทบาทเพิ่มขึ้นในปริภูมิที่เคยเป็นของผู้ชายและก้าวไปสู่โลกสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของผู้หญิงมีความหวังที่จะยกสถานะภาพของผู้หญิงให้ดีขึ้น ก้าวพ้นสภาพความเป็นรอง มีความพยายามที่จะเปลี่ยนให้ผู้หญิงเสมอภาคกับผู้ชายโดยการแก้ไขกฎหมายให้มีความเป็นธรรม พัฒนาการศึกษาและอาชีพ เปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวเข้ามาแสดงบทบาทในด้านต่างๆ มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เมื่อบทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลง สิ่งที่สังคมคาดหวังต่อผู้หญิงอาจเปลี่ยนไป⁵⁶ แต่ผู้หญิงส่วนมากยังคงไว้ซึ่งความไม่เท่าเทียม ความเหนือกว่าของผู้ชาย และความด้อยกว่าของผู้หญิงยังคงหยุดหนึ่ง โดยผ่านบทบาทการเป็นภรรยาและมารดาเป็นหลักอยู่นั่นเอง ผู้หญิงถูกกดขี่และมีสภาพเป็นรองจากระบบความคิดของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และค่านิยมซึ่งเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ถือว่ามีความสำคัญ ทำให้เกิดปัญหาเป็นอุปสรรคสำคัญของความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ

ถึงแม้ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะผู้หญิงจะสามารถมีบทบาทใดเพิ่มขึ้นอีกก็ตาม แต่ผู้หญิงโดยทั่วไปยังคงไว้ซึ่งบทบาทของการเป็นภรรยาและมารดา และมักถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นธรรมชาติที่ปกติธรรมดาจริงๆ แล้วบทบาทการเป็นภรรยาและมารดาเป็นวาทกรรมที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้อุดมการณ์ของสังคมชายเป็นใหญ่ คือการให้คุณค่าและเลือกปฏิบัติทำให้ผู้หญิงเป็นรองและต้องพึ่งพาผู้ชายถือกำเนิดมาเพื่อเป็นเหตุผลรองรับการใช้อำนาจครอบงำของเพศชาย ครอบครัวยุคใหม่และการแต่งงานนำไปสู่การกดขี่ผู้หญิงอย่างเป็นระบบ การกระทำใดที่อยู่นอกเหนือกรอบจำกัดที่ไม่เท่าเทียมกันเหล่านี้ (โดยเฉพาะการเป็นภรรยาและมารดา) จะถูกทำให้เข้าใจว่ามีความแปลกแยกเป็นอื่นและรู้สึกผิด

สังคมชายเป็นใหญ่พยายามให้ผู้หญิงถือว่าความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดไว้อย่างไม่เท่าเทียมกันนี้เป็นเรื่องปกติตามธรรมชาติ (แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้) ผู้ที่ไม่ยอมตามมักถูกทำให้เป็นอื่น ซึ่งจริงๆ แล้วเป็นเพียงอำนาจในการทำให้เชื่อ (วาทกรรม) เป็นมายาคติที่ใช้ครอบงำและกดขี่ผู้หญิง โดยวาทกรรมหลักเกี่ยวกับผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและมารดา และจริงๆ แล้วไม่ควรมองว่าวาทกรรมนี้ตัดสิ้นความเป็นผู้หญิง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้หญิงควรต่อสู้กับระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) ที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกและให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียม หรือเป็นการสร้างขึ้นและตัดสินเชิงคุณค่าเพื่อใช้ควบคุมผู้หญิงให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำ การมองว่าทางเลือกอื่นผิดปกติโดยใช้มาตรฐานเดียวเป็นการละเลยความแตกต่าง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสที่เป็นทางเลือกให้ความคิดแบบอื่นสามารถสงสัย ตั้งคำถามและตรวจสอบสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างเป็นระบบ เพราะอาจทำให้เห็นข้อบกพร่องที่เคยละเลยมาก่อน และนำมาซึ่งการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ในอนาคต⁵⁷ (หรืออย่างน้อยก็เข้าใจมัน)

⁵⁶ ภัตสร ลิมานนท์, บทบาทเพศ สถานภาพสตรีกับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 52.

⁵⁷ Jane Freedman, Feminism, pp. 26-29.

การเป็นภรรยาและมารดาเป็นวาทกรรมหลักในการกำหนดความเป็นไปในชีวิตของผู้หญิง จึงต้องตั้งคำถามกับระบบอุดมการณ์ของสังคมชายเป็นใหญ่ (และระบบคิดสมัยใหม่) เพื่อให้เข้าใจว่าสิ่งที่กำหนดเป็นเพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้น ปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศคือการยอมรับผลผลิตของวาทกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นเหล่านั้น⁵⁸ รวมถึงการจำกัดบทบาทให้ผู้หญิงเป็นแค่ภรรยาและมารดา อาจกล่าวได้ว่าเท่ากับเป็นการสนับสนุนและตอกย้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ให้เข้มแข็งสืบไป

ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ทำให้ทุกคนมีความเชื่อมั่นว่าผู้หญิงที่ดีต้องมีคนรักและได้แต่งงาน ในที่สุด ผู้หญิงต้องมีความดีพร้อมเสียก่อนจึงจะมีคนมารัก ผู้หญิงที่มีคนรัก (สามี) เท่านั้นจึงเป็นผู้หญิงที่มีค่า ความเชื่อนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตและสืบทอดวัฒนธรรมของผู้หญิง (women culture) ที่สำคัญ โดยมีละคร โทรทัศน์เป็นแหล่งฟูมฟักที่เหมาะสมในการเจริญเติบโตของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เพื่อผลิตซ้ำความเชื่อเหล่านี้ เท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ผู้หญิงเชื่อมั่นว่าภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) จะนำผู้หญิงไปสู่ความสมบูรณ์ (บทบาทความเป็นภรรยาและมารดา) ได้ไม่ยาก⁵⁹

“ เธอเป็นสตรีที่สวยงาม มีกิริยาและนิสัยใจคอที่บุรุษสมควรจะรักครับ ” (ภาคผนวก,116)

“ คนดีๆ ก็ต้องมีคู่ ไม่ต้องทนอยู่เป็น โสด ไปจนตาย ยังไงก็ต้องได้แต่งงานแต่งการเป็นฝั่งเป็นฝาอยู่วันยังค่ำ ” (ภาคผนวก,125)

บทบาทความเป็นภรรยาและมารดาที่ดีคือสิ่งที่ดีและมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับผู้หญิง การแต่งงานยังคงครอบงำความคิดของผู้หญิงได้เสมอ เมื่อวาทกรรมของการเป็นผู้หญิงที่เป็นภรรยาและมารดาคือวาทกรรมกระแสหลัก ในทางกลับกันย่อมสร้างความแปลกแยกเป็นอื่นให้กับผู้หญิงที่อยู่นอกกรอบวาทกรรมดังกล่าว ทำให้หญิงโสดที่ไม่ได้แต่งงานกลายเป็นผู้ผิดปกติ เป็นผู้หญิงที่ไม่มีคุณค่าสมควรที่จะรัก เพราะผู้หญิงจะมีค่าก็ต่อเมื่อมีสามี (เท่านั้น)

“ ลูกสาวคุณอานะ หมดหนทางหาผู้ชายแล้วหรือ ใจคะ...จะจับผู้ชายให้ลูกสาวตัวเอง กลัวลูกสาวจะขายไม่ออก อย่างนี้ใช้ได้ที่ไหนใช้ไหมคะ ” (ภาคผนวก,119)

“ ผู้หญิงอะไรรวยก็รวย ชาติตระกูลก็ดี..แต่ทำไมไม่รักกับผู้ชายคนไหนก็ต้องถูกทิ้งเหมือนของมีตำหนิ ” (ภาคผนวก,143)

⁵⁸ Ibid, pp. 91-92.

⁵⁹ กาญจนา แก้วเทพ, หมายเหตุ การเมืองทางเพศของละครโทรทัศน์, หน้า 40.

3.3 ภาพลักษณ์ของหญิงโสด

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เน้นการมองภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ โดย เฉพาะภาพลักษณ์ของหญิงโสดผ่านสื่อมวลชน โทรทัศน์ ภาพของผู้หญิงที่ถูกนำเสนอคือผู้มีบทบาทภรรยา และมารดาเป็นหลัก เป็นผู้หญิงที่ดีในอุดมคติ ข้อมูลเกี่ยวกับการกดขี่ผู้หญิงผ่านบทบาทการเป็นภรรยาและ มารดามีมากมาย แล้วผู้หญิงที่มีบทบาทนอกเหนือจากการเป็นภรรยาและมารดา (หญิงโสด) ถูกมองอย่างไร บ้างคือคำถามหลักของการศึกษา

เนื่องจากภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงและบทบาทการเป็นภรรยาและมารดามีความเกี่ยว ข้องกันอยู่มาก ความเป็นผู้หญิงที่ดีสื่อถึงความดีความเป็นภรรยาและมารดาที่ดี เป็นวิธีการนำผู้หญิงไปสู่จุดหมาย สูงสุด การเป็นภรรยาและมารดาเป็นเครื่องหมายที่มีนัยของการเป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ และในทางตรง กันข้าม ขณะเดียวกับที่บทละครโทรทัศน์นำเสนอภาพบทบาทความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ (ภรรยาและมารดา) ด้านหนึ่งเป็นการตอกย้ำความเป็นปกติของผู้หญิงที่มีบทบาทดังกล่าว และได้สร้างความอื่นให้กับผู้หญิง ที่มีบทบาทนอกเหนือจากนั้น

นอกจากการนำเสนอภาพที่ต่อเนื่องกันของความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) บทบาทภรรยาและมารดา และภาพลักษณ์หญิงโสดในลักษณะนี้ ความเชื่อว่าผู้หญิงและความเป็นผู้หญิงที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนด คือธรรมชาติที่แท้จริงของผู้หญิง เป็นอุปสรรคสำคัญของปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เพราะผู้หญิง และความเป็นหญิงรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เกิดจากการแบ่งแยกเพศและให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียม กันของระบบคิดตามการครอบงำความคิดความรู้ของสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) ที่ผู้ชายเป็นผู้ครอบครอง อำนาจในทุกด้าน ทำให้ความเป็นรองของผู้หญิงกลายเป็นความปกติผ่านปฏิบัติการทางภาษา ระบบสัญลักษณ์ และการให้ความหมายต่างๆ ในสังคมและชีวิตประจำวัน

บทละครโทรทัศน์ถือว่าเป็นช่องทางในการถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์ความไม่เท่าเทียม กันระหว่างเพศที่มีประสิทธิภาพ สถานที่ที่มีอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ฝังลึกมากที่สุดก็คือที่ที่ดูเป็นธรรมดา หรือเป็นเรื่องที่ใช้สามัญสำนึกมากที่สุดนั่นเอง ดังนั้น หากจะศึกษาอุดมการณ์ทางเพศสามารถดูได้จากละคร โทรทัศน์ (ประเภทน้ำเน่า) ดีกว่า (ถึงแม้ละครจะสมมุติขึ้นแต่มีความเหมือนจริงและสะท้อนอุดมการณ์ความ คิดในสังคมได้เสมอ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีอิทธิพลกับผู้หญิงเป็นพิเศษเพราะผู้ชมส่วนมากเป็นผู้หญิง การนำ เสนอจึงเกี่ยวข้องกับผู้หญิงมาก เป็นตัวกลางในการกล่อมเกลாதงสังคม ทำหน้าที่ผลิตซ้ำทัศนคติค่านิยม เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ รวมถึงภาพลักษณ์หญิงโสดได้ดี แต่สิ่งที่สังคมและบทละครสื่อ เป็นการมองที่แบ่งแยกและให้ความหมายอย่างไม่เท่าเทียมกันภายใต้ระบบสังคมและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (วาทกรรมของผู้ชาย) เพราะผู้ชายเป็นผู้ครองอำนาจ ดังนั้น ภาษาและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ จะเอื้อประ โยชน์

ให้เสมอ⁶⁰ มีความเชื่อว่าภาษาเป็นปฏิบัติการทางสังคมอย่างหนึ่งที่ไม่มีความเป็นกลาง โดยเห็นว่าภาษาและความรู้มีเพศกำกับ ความรู้ของผู้ชายเป็นแบบหนึ่ง ส่วนความรู้ของผู้หญิงก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ไม่เหนือกว่ากัน (ไม่เปรียบเทียบกัน) ภาษาของผู้ชายมีความแน่นอนเป็นหนึ่งเดียว แต่ภาษาของผู้หญิงมีความหลากหลาย (เหมือนตัวตนของผู้หญิง) ภาษาและความรู้ที่มีอยู่ (มีอำนาจครอบงำอยู่) เป็นของผู้ชาย สังคมชายเป็นใหญ่ให้คุณค่ากับภาษาและความรู้ของผู้ชายเหนือกว่า (สังคมสมัยใหม่แบ่งแยกและให้คุณค่าเพียงด้านเดียว)

ในวงการสื่อสารมวลชน สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุด สามารถสื่อได้ทั้งภาพและเสียง (visual media) เป็นตัวกลางในการกล่อมเกล่าที่มีประสิทธิภาพ และในบรรดารายการต่างๆ ละครโทรทัศน์เป็นที่นิยมมากที่สุด สามารถกำหนดคุณค่าและตอกย้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้เป็นอย่างดี ภาพของผู้หญิงที่ถูกนำเสนอผ่านบทบาทการเป็นภรรยาและมารดาเป็นส่วนใหญ่ทำให้ผู้หญิงได้เรียนรู้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นตัวตนทางเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ⁶¹ หญิงโสดที่อยู่นอกกรอบความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงมีความเป็นอื่น สังคมมองไม่ดี และสุดท้ายอาจมีผลต่อความนึกคิดที่มีต่อตัวเอง มีคำเรียกสถานะที่เป็นการดูถูก เท่ากับเป็นการควบคุมโดยใช้มาตรการทางสังคมประณาม ลงโทษทางใจให้รู้สึกผิด (guilty) ละอายใจและโทษตัวเองที่มีความแปลกแยกไม่เหมือนคนอื่น⁶² เป็นสถานะที่ไม่ดี ไม่มีใครต้องการ

“บุษราคัมกลัวทับทิมจะขึ้นคานเหมือนมุกดา” (ภาคผนวก,141)

“เข้าครัวเค้าห้ามหัวเราะเข้าใจนัย ระวังเถอะจะทินทิก ขึ้นคาน ป้าไม่รู้ด้วย”
(ภาคผนวก,144)

การไม่ทำตามความคาดหวัง (expectation) และกรอบบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) ทำให้มีความรู้สึกเบี่ยงเบนแตกต่างไปจากคนอื่น ซึ่งจะถูกระบวนกรประทับตราบ่งชี้และตอกย้ำตัวตนว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่น่าพอใจ ภาพตายตัว (stereotype) ที่ถูกสร้างขึ้น (ภาพลักษณ์) มีผลต่อทัศนคติในการมองตัวเอง (self – regarding attitude) ทำให้มีความรู้สึกว่าได้ถูกลดคุณค่าไปโดยกระบวนการทางสังคม เนื่องจากสังคมจัดเกล้าให้ซึมซับ (internalized) บรรทัดฐาน (ชายเป็นใหญ่) เข้าไปในระบบความคิดและจิตสำนึกให้ปฏิบัติตาม⁶³ เหมือนมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ในความคิด (เคยชินและเชื่อตามข้อมูลที่ได้บรรจุไว้)

บทละครส่วนใหญ่ดัดแปลงมาจากนวนิยายอดนิยมซึ่งสามารถสะท้อนระบบคุณค่าและความหมายของสังคมที่มีได้เป็นอย่างดี หลายครั้งนำเรื่องเก่ามาสร้างใหม่ เท่ากับเป็นการผลิตซ้ำทัศนคติ ค่านิยมและความคิดความเชื่อแบบเดิม (อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่) ได้ชัดเจน การวิเคราะห์และตีความการนำเสนอภาพผู้หญิงผ่านบทละคร โทรทัศน์สื่อถึงความเป็นผู้หญิงดีที่สังคม (ชายเป็นใหญ่) กำหนด นั่นคือภรรยา

⁶⁰ กาญจนา แก้วเทพ, อคติศาสตร์, หน้า 145-146.

⁶¹ Kamla Bhasin, “Woman : Development and Media”, Third World : Second Sex Volume 2, (New Jersey : Zed Books Ltd., 1987), p. 134.

⁶² วิริยา น้อยวงศ์, เสียงเพรียกจากผู้หญิงโลกที่สาม, หน้า 60.

⁶³ ศุภิมา นฤมล, นางงามผู้กระจัด, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531, หน้า 29.

และมารดา ที่มักถูกผูกโยงกับบรรพชาและศีลธรรมของผู้หญิง ภาพดังกล่าวถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง ไม่เปลี่ยนแปลง เท่ากับเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ของหญิงโสควาเป็นผู้หญิงที่ไม่สมบูรณ์ กรอบบรรทัดฐาน (norm) ของสังคมชายเป็นใหญ่ทำให้หญิงโสควาถูกมองในแง่ลบตลอดมา ด้วยมายาคติที่ว่าเป็นเรื่องของความ ผิดปกติ⁶⁴

“ ขอทีเถอะ อย่าให้ใครต้องมีชีวิตที่ไม่สมบูรณ์เหมือนเหลืออีกเลย...เหลือก็
อยากตายเต็มทนแล้ว พี่รู้มัยว่าฉันเจ็บปวดขนาดไหนที่ต้องทนเห็นพี่เป็น
แบบนี้..ทุกอย่างมันจบไปนานแล้ว ปล่อยมันผ่านไปได้มัยพี่นั้น เริ่มค้นชีวิต
ใหม่ซะทีได้มัย ” (ภาคผนวก,124)

“ อ้าว...ก็สาวบ้างนางอย่างเธอ ไม่เคยเห็นไปนั่งกับหนุ่มที่ไหนสองต่อสองเลย
นี่...ผมช่วยคุณไฉนนะ ผู้หญิงทั้งสวยทั้งรวยอย่างคุณ แต่ไม่มีผู้ชายสนใจเลย
มันจะแปลกๆ น้า...คุณก็เลยช่วยรักษาหน้าฉันสิ แต่อย่านี้กว่าฉันจะใจอ่อน...
เปล่าหรืออก แต่เวทนาความรู้สึกของผู้หญิงที่กำลังจะขึ้นคานต่างหาก ” (ภาค
ผนวก,143)

เป้าหมายปลายทางของผู้หญิงคือการได้แต่งงาน ซึ่งบางทีไม่ใช่เรื่องคุณค่าที่ดีหรือไม่ดี แต่
เป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับ เป็นความปกติที่ใครๆ ก็ทำกัน ทำให้การมีบทบาทภรรยาและมารดาเป็นธรรม
ชาติของผู้หญิง (ถูกทำให้เข้าใจเช่นนั้น) การเป็นภรรยาและมารดาเป็นทั้งชีวิตและจิตใจของผู้หญิง มีคำสอน
ต่างๆ ซึ่งถือเป็นข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของผู้หญิงจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับบทบาทการเป็นภรรยา
และมารดา สื่อมวลชน (บทละครโทรทัศน์) ก็เช่นกัน อาจเสนอภาพของผู้หญิงที่มีบทบาททั้งในบ้านและ
นอกบ้าน แต่ถึงแม้ผู้หญิงจะเก่งสักแค่ไหนก็ยังคงต้องเป็นภรรยาและมารดาอยู่นั่นเอง⁶⁵ การตอกย้ำลักษณะนี้
ทำให้การไม่ได้เป็น (ภรรยาและมารดา) กลายเป็นผู้หญิงที่มีความบกพร่อง ผิดปกติหรือฝืนธรรมชาติไป

“ บ้าหรือเปล่าหรือคุณพ่อ ใจคงจะไม่ให้ลูกหลานได้มีผิวตามธรรมชาติหรือ
ไงกัน ” (ภาคผนวก,116)

“ พี่นั้นบังคับให้แกทำอะไรก็ได้ แต่พี่นั้นไม่มีวันห้ามความรู้สึกตามธรรมชาติ
ของหลานได้ ” (ภาคผนวก,124)

สถาบันครอบครัว ความรักและการแต่งงานทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพบทบาทเป็นรองผู้ชาย
และถูกกดขี่โดยผ่านสถาบันครอบครัว คือมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดาที่ผู้หญิงจะยอมทำตามด้วยความ
เต็มใจ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและถูกโฆษณาว่าเป็น “ธรรมชาติ” เป็นสถาบันเดียวที่ผู้หญิงจะได้รับความ

⁶⁴ กาญจนา แก้วเทพ, มายาพินิจ การเมืองทางเพศของละครโทรทัศน์, หน้า 16.

⁶⁵ สุพัตรา ศิริมังคะลา, การศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในงานโฆษณา, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2534, บทคัดย่อ.

ต้องการ ความรักและการมีบุตร“ วาทกรรมหลักเหล่านี้ทำให้หญิงโสคกลายเป็นคนผิดปกติ และถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้หญิงที่มีอารมณ์แปรปรวนเพราะไม่ได้รับความรัก

“ คุณใหญ่มีอาการ โมโหขึ้นมาอย่างไม่มีสาเหตุบ่นว่าน้องสาวชุดใหญ่ สมศรีมองคุณใหญ่แล้วรู้สึกแปลกๆ... สมศรีแปลกใจว่าทำไมคุณใหญ่จึงอารมณ์เสียและกลายเป็นคนที่ไม่มีเหตุผลไปเช่นนี้... เป็นได้ไหมคะว่าคุณใหญ่แกล้งทีนทีก็ไม่มีใครมารัก พอเห็นน้องๆ ที่เป็นโสคมาด้วยกันเริ่มมีคนมารักก็เลยน้อยใจ... อารมณ์เสีย พาลน้อง ” (ภาคผนวก,131)

“ ขอให้พวกกันรู้เรื่องรู้ราวไปเสียทีเถอะ ชาวบ้านจะได้พลอยหายคลั่งไปด้วย เพราะเจ้าอารมณ์ดีๆ ร้ายๆ ของหญิงก็อย่าแกล้ง... คนเคี้ยวดีเคี้ยวร้ายอย่างนี้นะใครเขาจะรักลง ” (ภาคผนวก,140)

อารมณ์ของหญิงโสคมักถูกนำมากล่าวถึงอยู่เสมอ เป็นภาพลักษณ์สำคัญ เพราะภาพหญิงโสคที่ถูกนำเสนอส่วนมากมักมีอารมณ์ที่ผิดปกติ เนื่องจากหญิงโสคอยู่นอกกรอบความสัมพันธ์หญิงชายและความรัก จึงถูกทำให้มีภาพลักษณ์ที่แปลกแยกไป กลายเป็นผู้หญิงไม่ดีที่มักถูกกล่าวโทษและตำหนิอยู่เสมอ เพราะชีวิตที่ดีและสมบูรณ์ของผู้หญิงถูกจำกัดไว้ที่การมีครอบครัวเท่านั้น

หญิงโสคมักถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้หญิงที่มีความแปลกแยก วิปริต ผิดปกติ และไม่สมบูรณ์ เพราะสังคมชายเป็นใหญ่กำหนดบทบาทให้ผู้หญิงเป็นภรรยาและมารดา อะไรที่อยู่นอกเหนือไปจากการแบ่งแยกที่ได้กำหนดไว้จะถูกกดบังคับให้มีความเป็นอื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ หญิงโสคจึงมักถูกมองในแง่ลบและมีภาพลักษณ์ว่าเป็นผู้ไม่ปกติ เนื่องจากอยู่นอกกรอบความเป็นเพศของตน (ความเป็นผู้หญิง) ไม่ได้มีบทบาทตามธรรมชาติที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดไว้ (ภรรยาและมารดา) การทำให้หญิงโสคมีความแปลกแยกหรือการถูกทำให้รู้สึกผิดและด้อยค่า ถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางสังคมที่จะป้องกันการเป็นอื่นทำให้ผู้หญิงต้องยอมเป็นไปตามที่ระบบสังคมกำหนดไว้⁶⁷ กล่าวคือเป็นการทำให้เชื่อตามสิ่งที่กำหนดไว้ว่าเป็นความจริง เชื่อว่าผู้หญิงที่สมบูรณ์ต้องเป็นภรรยาและมารดา หญิงโสคจึงเชื่อว่าตัวเองมีความแปลกแยกและรู้สึกผิด เท่ากับเชื่อตามที่ระบบสังคมชายเป็นใหญ่พยายามทำให้ (หญิงโสค) เชื่อ

จากการศึกษาบทละคร โทรทัศน์ในประเด็นภาพลักษณ์หญิงโสคทำให้เห็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของหญิงโสค โดยสรุปคือเป็นผู้หญิงที่มีความผิดปกติในแง่ใดแง่หนึ่งอยู่เสมอ และมีความบกพร่องไม่สามารถเป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ คุณสมบัติของหญิงโสคที่มักถูกกล่าวถึงเป็นลำดับต้นๆ คือไม่สวย หญิงโสคถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความน่าดึงดูดทางเพศ เพราะความสวยงามถูกทำให้มีความสำคัญกับผู้หญิงเป็นอย่างมาก ผู้หญิงกับความงามถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นของคู่กันถูกนำเสนอพร้อมๆ กัน และความสวย

⁶⁶ พรพิไล ถมิ่งรักษ์สัตว์, ปรัชญาผู้หญิง, หน้า 31-32.

⁶⁷ วิริษา น้อยวงศ์, เสี่ยงพริตจากผู้หญิงโลกที่สาม, หน้า 86.

งามจะส่งผลกระทบต่อการใช้คู่มือของผู้หญิงด้วย ผู้หญิงสามารถมีคู่มือได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามผู้หญิงไม่สวยก็จะมีคู่มือได้ยาก ภาพลักษณ์ของหญิงโสเภณีประการแรกจึงเป็นผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดี

“ คุณใหญ่ก็เซบรรม เรียกว่าใช้งานไม่ได้ทั้งบ้าน อันที่จริงไม่น่าถามทุกอย่าง มันก็ตอบอยู่ในตัวของมันเอง...ตอบอะไรครับ...ก็อายุปุ่นนี้แล้ว ถ้าสวยละก็ทำไ้มย้งไม่มีใครมาขอแต่งงาน ” (ภาคผนวก,129)

“ น้ำหน้าอย่างยายชมพูนะนะ จะหาแฟนได้ ไม่มีทางหรอก ” (ภาคผนวก,145)

“ แกก็พริ้อยู่คนเดียววะสิ ไอ้พวกนี้มันไม่ยอมให้ฉันขึ้นฟรีๆ หรือ...จันทร์หอมบ่นอย่างน้อยใจที่สวยน้อยกว่ากำไล จึงไม่มีใครมาสนใจตนเองเลย ” (ภาคผนวก,135)

คุณสมบัติของผู้หญิงที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือต้องสวยเสมอ เป็นการสะท้อนว่าความงามเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ผู้หญิงควรมี เนื้อหาในบทละครส่วนมากถูกนำเสนอในลักษณะที่ว่าความงามจะสามารถดึงดูดความสนใจจากเพศชายได้ดี เพราะผู้ชายส่วนใหญ่มักชอบผู้หญิงสวย ดังนั้น ถ้าสวยก็ไม่จำเป็นต้องมีผู้ชายมาสนใจ ไม่น่าที่จะไม่มีสามี (ผู้หญิงมักไม่มีสิทธิเลือกปฏิเสธ) เพราะสังคมไทยเปิดโอกาสให้ผู้ชายเป็นผู้เลือกคู่มือ⁶⁸

“ อ้าว ก็แน่นอนสิพี่ชมพู ผู้ชายก็ต้องชอบผู้หญิงสวยๆ ทั้งนั้นแหละ ” (ภาคผนวก,145)

“ วิสัยแมลงภู่ เมื่อบินวนมาพบบุปผางามเข้าแล้วหรือจะยอมละจากไปง่ายๆ ” (ภาคผนวก,139)

อีกภาพหนึ่งของหญิงโสเภณีคือเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างอ้วน เพราะนอกจากหน้าตายังมีรูปร่างที่เป็นหนึ่งในคุณสมบัติสำคัญของความสวยงาม ในเมื่อความหอมคือความงาม ความอ้วนซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามจึงกลายเป็นอื่น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญสำหรับผู้หญิง และมีผลกระทบต่อการใช้คู่มือของผู้หญิงจนอาจกลายเป็นอุปสรรคของการเป็นภรรยา (ที่ดี) ด้วยเช่นกัน

“ ชั้นเดือนไว้ก่อนนะ อย่ากินมากเดี๋ยวจะหาแฟนไม่ได้...ไม่มีผู้ชายคนไหนรักคนอ้วนอย่างชั้นหรอก มันน่าสมเพชจริงๆ ” (ภาคผนวก,136)

ดังนั้น ผู้หญิงที่สามารถเป็นภรรยาและมารดาที่ดีมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างและรักษาความงามของตนเองอยู่เสมอ ผู้หญิงที่ละเลยความสวยงามจะถูกตำหนิ แต่ความงามของผู้หญิงอาจทำให้ผู้หญิงมีอำนาจสามารถครอบงำผู้ชายได้ สังคมชายเป็นใหญ่จึงให้คุณค่ากับคุณสมบัติอื่นด้วย ความงามจะต้องมีทั้งรูปร่างและคุณสมบัติ และอีกหนทางในการควบคุมอำนาจของผู้หญิงที่มาจากความสวยงาม คือความงามอาจนำไป

⁶⁸ จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ, อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์, หน้า 27.

สู่การข่มขืนได้ การข่มขืนเป็นการใช้อำนาจของผู้ชายในระบบสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะสาเหตุแห่งเพศเป็นหลัก

พรหมจรรย์ที่เคยถูกเข้าใจว่ามีคุณค่าสำหรับผู้หญิงที่สุด แต่สำหรับพรหมจรรย์ของหญิงโสเภณกลับไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่า หญิงโสเภณจะกลายเป็นผู้หญิงที่มีความบกพร่องมากกว่า เพราะพรหมจรรย์ไม่ได้มีคุณค่าในตัวมันเองแต่จะถูกนำไปเทียบเคียงกับระบบคุณค่าอย่างอื่นด้วย (เช่น อายุ รูปร่างหน้าตาและสถานภาพ) ผู้หญิงที่ยังมีพรหมจรรย์ไม่สามารถมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดาได้ พรหมจรรย์เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าของผู้หญิงดี สามารถทำให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิงที่ดี และนำไปสู่ความเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้ในที่สุด เป็นปัจจัยที่นำผู้หญิงไปสู่เป้าหมายสูงสุดหรือความสมบูรณ์ ดังนั้น พรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าคงทนถาวรตลอดไป (ระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ระหว่างผู้หญิง หรือผู้หญิงคนหนึ่ง) เป็นวาทกรรมที่ถูกผลิต (สมมุติ) ขึ้นภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่เลือกปฏิบัติและนำไปสู่การกดขี่ ผู้หญิงที่รักษาพรหมจรรย์ไว้ตลอดชีวิตไม่ใช่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ดี เพราะไม่สามารถเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ได้ (ภรรยาและมารดา) มีวาทกรรมอีกชุดหนึ่งทำลายคุณค่าของหญิงโสเภณ และให้ความหมายว่ามีความบกพร่องหรือผิดปกติก่อให้เกิดความอายเพียงแคร์รักษาไว้เพื่อเสียไปในบริบทที่ถูกต้องชอบธรรม ซึ่งก็คือการแต่งงาน ถ้าแต่งงานแล้วผู้หญิงสามารถสูญเสียพรหมจรรย์ได้โดยไม่รู้สึกละอาย (เฉพาะกับสามีคนเดียว) เท่ากับว่าคุณค่าของผู้หญิงเกี่ยวกับความเป็นภรรยาและมารดามีความสำคัญมากกว่าคุณค่าของพรหมจรรย์ (สำคัญที่สุดของความเป็นผู้หญิง) และที่สำคัญพรหมจรรย์ของหญิงโสเภณถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ผู้ชายเลือกปฏิเสธ ไม่ได้ประโยชน์และไม่ต้องการ

ภาพลักษณ์ของหญิงโสเภณมักเป็นผู้หญิงที่มีนิสัยไม่ดีเสมอ (โดยเปรียบเทียบ) จนทำให้กลายเป็นกระบวนการสร้างตัวละครให้กลายเป็นวัฒนธรรมการนำเสนอที่เป็นแบบฉบับ (stereotype) ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นการแสดงภาพ (portray) ที่เป็นลักษณะเฉพาะให้สังคมรับรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้และส่งผลไปยังพฤติกรรม กระบวนการสร้างภาพเป็นการสร้างภาพลักษณ์บางอย่างขึ้น ทำให้เกิดชุดความหมายในการรับรู้ร่วมกัน เป็นรูปแบบทัศนคติที่คนกลุ่มหนึ่งมีภาพลักษณ์ในใจต่อคนอีกกลุ่มหนึ่งอย่างเหมารวม ซึ่งมักเกิดจากการเปิดรับสื่อและตีความตามภาพที่ปรากฏ เป็นที่ยอมรับกันโดยปริยาย ซึ่งจริงๆ แล้วภาพที่สื่อนำเสนอมีทั้งบทบาทสะท้อนสังคมและกำหนดพฤติกรรม (two ways communication)⁶⁹

“ คุณเตือนใจนิสัยผิดกับครูกานดาอย่างฟ้ากับดิน คุณครุอ่อนโยนใจดี เอื้อเพื่อ
เพื่อแม่ มีน้ำใจงามอย่างกับนางฟ้า ไม่รู้ว่าเป็นพี่น้องกันภาษาอะไร ” (ภาค
ผนวก,133)

“ วิชา..พี่สาวคนโต สาวแก่ โสเภณ มีความภูมิใจในความเป็นผู้ดีเก่าและคงรักษา
เอกลักษณ์ความเป็นผู้ดีเอาไว้...ประภัสสร..น้องสาว สดใส ร่าเริง น่ารัก มี

⁶⁹ รุจิรัช คุชรัตน์, ภาพและกระบวนการสร้างภาพชาวไร่ร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม, วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 7.

นิสัยต่างจากพี่สาวอย่างสิ้นเชิง เป็นคนพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อทุกๆ คน ไม่ถือชนชั้นจึงเป็นที่รักใคร่ของทุกคน...แปลกนะพี่น้องกัน นิสัยไม่เห็นเหมือนกัน คนพี่โดนผู้ชายทิ้งเลยเข็ดผู้ชาย ถึงได้ไม่มีแฟนจนป่านนี้” (ภาคผนวก,134)

เป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากหญิงโตดจะมีนิสัยไม่ดี ภาพลักษณ์ของหญิงโตดที่ถูกนำเสนอ มักพ่วงด้วยหน้าตาและกิริยาท่าทางที่ไม่ดีด้วย (ไม่ดีไปหมด) สื่อมวลชนทำหน้าที่คัดเลือก ตอกย้ำค่านิยมและพฤติกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมที่เน้นชายเป็นใหญ่ ภาพของผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมที่ปรากฏในสื่อจะมีลักษณะไม่ดี กล่าวคือเป็นการใช้สื่อหล่อหลอมสังคมและถ่ายทอดทัศนคติ เพราะละครโทรทัศน์มีคุณสมบัติเป็นแหล่งฟูมฟักที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของอุดมการณ์ทางเพศในสังคมชายเป็นใหญ่ได้เป็นอย่างดี

“ ปวีณา รูปร่างหน้าตาไม่มีอะไรให้จดจำหรือทำให้อยากรู้จักมากกว่านี้...แถมกิริยาท่าทาง...ผู้หญิงสองคนนี่ต่างกันมาก ปีทมาเป็นสาวงามนิสัยดี ส่วนปวีณานอกจากไม่สวยแล้วนิสัยยังไม่ดีอีกด้วย ” (ภาคผนวก,116)

ภาพของผู้หญิงคือภาพของภรรยาและมารดา และนั่นจะนำผู้หญิงไปสู่ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เป็นภาพความปกคิตที่ถูกสร้างขึ้นในระบบสังคมชายเป็นใหญ่และถ่ายทอดสืบเนื่องติดต่อกันมา โดยมีภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดและรักษาวัฒนธรรมแบบเดิม (ชายเป็นใหญ่) ให้คุณค่าและยกย่องความเป็นปกคิต หญิงโตดที่แปลกแยกจึงมักถูกนำเสนอว่ามีความเห็นแก่ตัว ไม่สนใจคนอื่น (ถูกมองในแง่ลบเสมอ) ตรงข้ามกับภาพของภรรยาและมารดาที่เสียสละตัวเองเพื่อครอบครัว

“ ไม่มีใครหรืออะไรจะมาทำให้ฉันหมดความสุขได้หรอก ในโลกนี้ไม่มีอะไรสำคัญเท่ากับตัวฉันเอง ” (ภาคผนวก,139)

“ เท็ด ทำไมคุณถึงไม่ให้โอกาสเดือน...ผมว่าคุณเลิกโกหกแสร้งเสียทีเถอะ ผมขอร้อง...คนอย่างคุณไม่เคยรักใคร่จริง รักแต่ตัวเอง ” (ภาคผนวก,133)

ผู้หญิงมักได้รับการอบรมสั่งสอนให้ยอมตามอำนาจและความเหนือกว่าของผู้ชาย ทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องปกคิตด้วยเหตุนี้เอง ผู้หญิงจึงมีความเชื่อมั่นในกฎเกณฑ์การให้คุณค่าและความหมายที่ถูกกำหนดขึ้น และยอมรับด้วยความเชื่อที่มีพลังรุนแรงมหาศาลกลายเป็น “ความหลงบอดที่ไร้เงื่อนไข” อยู่เหนือเหตุผล และไม่ยอมรับการปฏิเสธทุกรูปแบบ⁷⁰ ระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามให้คุณค่าการเป็นภรรยาและมารดา และลดคุณค่าการเป็น

⁷⁰ Simone de Beauvoir, *The Second Sex*, สุวรรณา ตถาอนันต์, “ภาวะอัมพาตของเหล่าสตรี”, เอกสารประกอบการเรียนการสอน, หน้า 3.

หญิงโสด ความตระหนี่ก็เป็นอีกลักษณะหนึ่งของภาพลักษณ์หญิงโสดที่ถูกนำเสนอพร้อมๆ กับความเห็นแก่ตัว และมักถูกคอกย้ำจากสื่ออยู่เสมอ

- “อย่ามาพูดเลย ป้าม้วนจีเห็นยวละติ...อยู่มาจนแก่ปูนนี้แล้วไม่รู้จะเก็บเงินเก็บทองไปทำไมหนักหนาถูกผัวก็ไม่มียกกับเขา โอ๊ย! น่าเบื่อ ” (ภาคผนวก,140)
- “ระวังนี้...มีเงินมากๆ แต่ก็ยังค้างเติ่งอยู่บนคานเพราะไม่ยอมเสีย จะเอาแต่ได้เต็มอย่างนี้ถึงได้ไม่มีใครเอา ” (ภาคผนวก,143)
- “แท็กซีปล้นหมดตุ๊ด ถึงต้องไปอาศัยบ้านยายทะเลนั่น...อิริฐเล่าถึงความเต็มและเขียวของครอบครัวนี้ให้ทั้งสองฟัง...คุณใหญ่เองมีอาการสงสารอยู่เหมือนกัน แต่ความเต็มมีมากกว่า บอกว่าที่นี่เป็นบ้านสาวโสด จึงไม่อยากให้ผู้ชายมาอยู่ด้วย ” (ภาคผนวก,130)

ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของหญิงโสดเกิดขึ้นเพราะผู้หญิงคนนั้นเป็น โสด เป็น “ควมฉที่ไร้เรื่อนทองรองรับ” บางคนแต่งงานเพราะกลัวที่จะต้องอยู่คนเดียว และส่วนมากเชื่อว่าการแต่งงานจะทำให้มีความสุขมากกว่าไม่แต่งงาน ดังนั้น การแต่งงานของผู้หญิงจึงมีความสำคัญต่อชีวิตและสถานภาพของตัวเองในทางที่สังคมยอมรับ ในขณะที่หญิงโสดจะไม่ได้รับการยอมรับ และมีความเชื่อเชิงลบที่ลดคุณค่าความเป็นผู้หญิงไป ความสมบูรณ์ของผู้หญิงคือการได้แต่งงานเท่านั้น (เป็นภรรยาและมารดา) ครอบครัวและสามีจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีจะเป็นเกียรติที่สามารถเชิดหน้าชูตา ถ้าไม่มีจะถูกดูหมิ่นและมีสถานะที่ต่ำต้อย (กว่า) การแต่งงานแม้ว่าจะต้องทนทุกข์ก็ยังดีกว่ามีสถานะเป็นโสด การนำเสนอของบทละครทำให้เห็นได้ว่าความรักและการมีสามีสามารถทำให้ผู้หญิงมีภาพลักษณ์เป็นผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ขึ้นได้ (เปลี่ยนนิสัยไปในทางที่ดีขึ้น)

- “ปกติเป็นอย่างนั้นนี่แกก็เห็น เรื่องนี้แปลก..แปลกมากๆ แปลกที่สุด คุณใหญ่ยอมจ่ายเงิน ทั่วๆ ที่ไม่จำเป็นต้องจ่ายตั้งสามแสน เกิดอะไรขึ้นวะเนี่ย ” (ภาคผนวก,130)
- “เพราะความรักสอนให้เธอเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น โดยแท้ ” (ภาคผนวก,137)
- “ฝันงอกเข้าหรือเปล่า..อ้อ ผัวคงอบรมมาดีนะแก อย่างนี้แหละเขาถึงได้ว่ากันว่าความรักสร้างโลก ” (ภาคผนวก,127)

จริงๆ แล้วอาจไม่ใช่ผู้หญิงไม่ดีถึงเป็นโสด ไม่ใช่ทุกคนที่มีรูปร่างหน้าตาไม่ดีแล้วต้องเป็นโสด หรือนิสัยไม่ดี เห็นแก่ตัวแล้วถึงเป็นโสด (เพราะอันที่จริงคนที่เป็นอย่างนั้นแล้วมีสามียังมีอีกมาก) แต่เป็นเพราะสังคมไม่ยอมรับ เมื่อเป็นหญิงโสดแล้วจึงมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี และเมื่อใดที่เปลี่ยนสถานะตัวเองมาเป็นภรรยาและมารดาได้ ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีเหล่านั้นก็จะหายไป ภาพลักษณ์สามารถเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับสถานะของผู้หญิง

การศึกษาที่เน้นตัวสารซึ่งในที่นี้คือบทละครโทรทัศน์ใช้วิธีการศึกษาแบบวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ให้ความสนใจคำนิยามที่นำเสนอในบทละคร ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ครองอำนาจเป็น

ศูนย์กลางในการให้คุณค่าและความหมาย ผู้หญิงจึงมักถูกผลักดันให้มีความด้อยกว่าและเป็นรอง โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีความแตกต่างและเป็นอื่น (ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับการควบคุม) ผู้หญิงกับการใช้อารมณ์เป็นภาพที่ถูกนำเสนอควบคู่กัน เป็นตัวแทนซึ่งกันและกัน และด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นต้องถูกควบคุม เมื่อเป็นเช่นนี้ สามีจึงกลายเป็นความจำเป็นของผู้หญิง แต่หญิงโสคไม่มี จึงมักมีภาพลักษณ์ของการแสดงอารมณ์ ความคิดและพฤติกรรมในทางที่ผิด อารมณ์ของหญิงโสคมักถูกนำมากล่าวถึงบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะใช้อารมณ์ หงุดหงิดง่าย ซื่นๆ ลงๆ ไม่มีเหตุผล ควบคุมไม่ได้ (เหตุผลหนึ่งเพราะความสัมพันธ์ทางเพศเป็นการปลดปล่อยอารมณ์ที่ถูกและคีสำหรับคู่รัก ตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติ มีประโยชน์ต่อร่างกาย คลายความตึงเครียดและช่วยให้อายุยืนได้ หญิงโสคไม่ได้รับการตอบสนองจึงมีผลกับอารมณ์)

- “ ไม่รู้ทำไมอาจารย์สายหยุด โมโหง่ายจังเลย อะไรนิดอะไรหน่อยก็ไม่พอใจไปเสียหมด...อาจารย์สายหยุดมือคติดักเรียนห้องบิว ขอบหาเรื่องกลั่นแกล้งอยู่เสมอ มีอะไรนิดหน่อยก็จะตัดคะแนนจิตพิสัย ” (ภาคผนวก,124)
- “ โอ๊ย ใครจะไปรู้อารมณ์ละคะ สาวทีนที่กพรณนั้น เลือคจะไปลมจะมาเอาแน่ไม่ได้หรอกคะ...ระยะหลังมานี้คุณใหญ่แกดูหงุดหงิดผิดไปนะ อาการแบบนี้มันต้องมีสิ่งเร้าแฝงมากระตุ้น ” (ภาคผนวก,131)
- “ คุณหญิงใหญ่รู้เรื่องนี้ไหม ทำไมไม่เล่าให้เธอฟัง คุณหญิงใหญ่นะ ใครๆ หาว่าเธอคึดคึดร้าย แต่สำหรับหนู ป้ารู้ว่าเธอไม่เกลียดชังหรอก จะเป็นบ้างก็เพราะอารมณ์พลุ่งพล่านบางเวลาน่าเห็นใจ ” (ภาคผนวก,128)

ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีความเป็นรอง สังคมชายเป็นใหญ่สนับสนุนให้ผู้หญิงมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา ทำให้เข้าใจว่าสามีและลูกช่วยทำให้ผู้หญิงมีฐานะดีขึ้น (แก้ปัญหา) จริงอยู่ที่ผู้หญิงอาจถูกให้ค่าเป็นผู้หญิงดีและสมบูรณ์ แต่นั่นอาจทำให้ผู้หญิงมองไม่เห็นปัญหาการกดขี่ที่เกิดขึ้น วาทกรรมเกี่ยวกับภรรยาและมารดาทำให้ผู้หญิงที่มีบทบาทอื่นถูกละเลย โดยมีสื่อบทละครพยายามที่จะประทับตราและตอกย้ำให้สถานภาพที่ดีแก่ภรรยาและมารดาและไม่ดีแก่หญิงโสค โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับอารมณ์ของหญิงโสคถูกกล่าวถึงบ่อยครั้ง เพราะหญิงโสคมีความแตกต่างจึงทำให้เกิดความแปลกแยกจนไม่อาจมีความสุข ภาพลักษณ์หญิงโสคจึงมักมีอารมณ์ร้ายและรุนแรง เป็นผู้หญิงที่ดู (น่าเกลียด) น่ากลัว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ เพราะไม่มีสามี (ผู้ชาย) คอยควบคุมดูแล (ด้วยเหตุที่ไม่เป็นตามที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนด)

- “ บอกแล้วไงว่า..ต่อมโมโหมันตัน..นั่งนี้เหมาะสำหรับเลี้ยงเอาไว้เฝ้าบ้าน...อย่างอื่นอย่าไปยุ่งกับมัน ” (ภาคผนวก,133)
- “ แน่ละคุณสร้อยคงจะต้องถ่ายเทความเคียดคาละระบายอารมณ์หงุดหงิดขุนมัวจนหมดสิ้น...แกก็คงจะรู้จักนิสัยของคุณป้าเจ้าของของแกดี คงถูกเขาเล่นงานเสียใจหัวไม่จิ้นแน่ๆ ” (ภาคผนวก,140)

นอกจากไม่มีสามีคอยควบคุมแล้ว อารมณ์ที่รุนแรงของหญิงโสดถูกทำให้เข้าใจว่าจริงๆ แล้วผู้หญิงทุกคนต้องการความรักและผู้ชายโดยธรรมชาติ เมื่อไม่ได้จึงไม่พอใจและแสดงออกโดยการใช้อารมณ์ที่รุนแรง (เป็นการมองด้านเดียวที่ไม่เปิดโอกาสให้กับความเป็นอื่น) และในบางครั้งอารมณ์ร้ายๆ ของหญิงโสดอาจเข้าเกณฑ์ “ผิดปกติ” (วิกัลจริต)

“ ส่วนประภพธรรมก็เป็นห่วงญาคามากเมื่อรู้ว่าญาคาถูกภูมิพ้อของเธอจับไปหาจิตแพทย์... ไม่น่าเชื่อจะคิดว่าคุณดาจะเครียดขนาดนี้ ไม่มีแฟนก็ไม่เห็นน่ากลัวเลย มีอะไรในชีวิตให้ทำอีก ตั้งเยอะแยะ... พี่เคยบอกดาเค้าแล้วนะ.. แต่เค้าไม่ฟังนะสิ ถึงได้คิดมาก เครียดจนแย่งขนาดนี้ ” (ภาคผนวก,119)

ในเมื่อผู้ชายคือแนวทางและเหตุการณ์ในชีวิตของผู้หญิง ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นต้องมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดาเพราะไม่มีทางเลือกอื่น (เวลาผ่านไปแต่ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง) ต้องทนมีชีวิตแบบนั้น และพอใจเพียงเท่านี้ ผู้หญิงที่ไร้สามีจึงต้องเผชิญกับการถูกเหยียดหยามในทุกรูปแบบ⁷¹ หญิงโสดที่ไม่มีสามีทั้งๆ ที่จริงๆ แล้วต้องการผู้ชายโดยธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ที่ผิดปกติของหญิงโสดถูกผลิตซ้ำอยู่เสมอ อีกด้านหนึ่งของอารมณ์และนิสัยที่เป็นภาพลักษณ์ไม่ดีของหญิงโสดคือเป็นผู้หญิงที่ขี้ใจนา (เพราะเป็นผู้หญิงที่ไม่ได้ทำตามที่ต้องการ)

“ ตัวเองไม่ได้แต่งงานถึงได้ไม่อยากให้ใครเขาแต่ง ใจนาไม่อยากให้คนอื่นเขามีความสุข จะได้เหมือนตัวเองโซ่โซ่...ขี้แก้ว ไม่ต้องมายุ่งเลยตัวเองไม่มีแฟนมาสู่ขอก็เลยใจนาต้องเที่ยวมาทักอวดงานคนอื่นเค้า ” (ภาคผนวก,137)

“ คุณใหญ่มองน้องสาวอย่างใจนา อยากให้อภิชาติหึงหวงตัวเองบ้าง...สิหน้าคุณใหญ่นี้กะสะท้อนใจที่ตัวเองไม่มีใครมารักและห่วงใยบ้าง...คุณใหญ่เห็นอภิชาติสนใจคุณกลางอย่างเปิดเผยแล้วเศร้าใจ ทำไมไม่มีใครมาสนใจเธออย่างนี้...คุณใหญ่ยิ่งเจ็บซ้ำ มองหน้าเขาแล้วเดินหนี คุณใหญ่เห็นแววตานั่นแล้วอยากให้นันเกิดขึ้นกับตัวเองบ้าง ก่อนที่จะหมุนตัวหลบตาเอาความในใจกลืนกลับเข้าไปในอก ” (ภาคผนวก,130)

สาเหตุหลักที่ความคิดชุดหนึ่งสามารถดำรงอยู่มาได้ยาวนาน เนื่องมาจากการถ่ายทอดโดยอาศัยสถาบันและกลไกต่างๆ ในสังคม (ที่ผู้ชายครอบงำทั้งหมด) ให้เป็นที่รับรู้อย่างสม่ำเสมอ เรียกว่า “กระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์” (reproduction of ideology) ที่อาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบ แต่อยู่ภายใต้อุดมการณ์เดิม และสื่อมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะความเหมาะสมและต่อเนื่องของการใช้สื่อมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ⁷² เป็นเหตุผลที่ทำให้ภาพลักษณ์ (ที่ไม่ดี) ของหญิงโสดถูกนำเสนอบ่อยครั้ง หนึ่งในนั้นคือภาพของผู้หญิงที่มีลักษณะขี้ใจนาระเบียบ

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

⁷² กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสองวัฒนธรรม, หน้า 205-206.

- “ ระวังตัวเฉพาะเวลาที่อยู่กับคุณป้าเท่านั้น เพราะคุณป้าท่านเจ้าระเบียบ ท่านจะคอยใช้สายตากับปากคำกับอยู่เรื่อย ” (ภาคผนวก,138)
- “ ฉันอยู่บ้านนี้อย่างสงบสุขมา 30 ปี...นั่งสาลี ต่อไปฉันจะแต่งตั้งให้แกเป็นผู้คุมกฎ ใครทำอะไรไม่ชอบมาพากลผิกระเบียบบ้าน ให้รับมารายงานฉันด่วน ” (ภาคผนวก,144)

ละครโทรทัศน์ทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์ (dominant ideology) ที่ยอมรับกันทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ เท่ากับเผยแพร่อุดมการณ์ว่าผู้หญิงควรเป็นภรรยาและมารดา (การไม่ต่อต้านก็เท่ากับการส่งเสริม)⁷³ ในขณะเดียวกันมักจะผลิตซ้ำภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของหญิงโสดอยู่เสมอ โดยนำเสนอว่านอกจากเรื่องของตัวเองหญิงโสดยังมักชอบวุ่นวายกับเรื่องของคนอื่น สอครู้สอคเห็น เจ้าก็เจ้าการและสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นเสมอ (ผู้หญิงที่ไม่มีผู้ชายหรือ ไม่ได้เป็นภรรยาและมารดามักสร้างปัญหาอย่างต่อเนื่อง)

- “ คุณจะสร้างความแตกแยกให้ครอบครัวผมอีกเท่าไร? เคยคิดปล่อยวางความเจ้ากี้เจ้าการของคุณเพื่อให้ครอบครัวผมสงบสุขบ้างมั๊ย ” (ภาคผนวก,138)
- “ เดี่ยวลิแม่ทิว ฉันมีเรื่องจะเมาให้ฟังนะ ได้ยินอย่างนั้น แม่ทิวก็ชะงักตาโตปราดเข้ามาฟังทันที เนื่องจากเป็นคนที่ชอบยุ่งเรื่องชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ” (ภาคผนวก,135)
- “ สอครู้สอคเห็นนักโซมัย รู้แล้วมันก็ต้องเป็นอย่างนี้...old maid ก็อย่างนี้แหละ เธอ นี่คงไปว่าใครเขาจนทนไม่ไหวซึ ถึงได้โดนซ้อมหนักแบบนี้ ฉันเองยังเคยถูกว่าเลย เรื่องไม่เป็นเรื่องทั้งนั้น สมน้ำหน้า ” (ภาคผนวก,126)

การสร้างตัวตนผ่านระบบคุณค่าและความหมายของสังคมชายเป็นใหญ่ ฟังฟังกลไกการปลุกฝังทางสังคม โดยมีสื่อเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญทำหน้าที่กล่อมเกลตาทางสังคมพร้อมกับการเป็นกระจกสะท้อนสังคม (mirror)⁷⁴ ความวุ่นวายที่เป็นภาพลักษณ์ของหญิงโสดมักปรากฏพร้อมกับการพูด (มาก) เพราะความวุ่นวายที่เห็นได้ชัดก็มักมาจากคำพูด หญิงโสดจึงมักเป็นผู้หญิงที่จู้จี้ขี้บ่น

- “ ป้าทองม้วนนี่ขี้บ่นชะมัด มีนาถึงยังเป็นโสดอยู่จนถึงทุกวันนี้...ป้าทองม้วนทำหลานชายเพราะอยากให้อยู่ต่อไป..แต่ป้าต้องอย่าขี้บ่น อย่าจู้จี้จุกจิกด้วย ” (ภาคผนวก,144-145)

และคำพูดของหญิงโสดมักเป็นคำพูดที่ไม่ค่อยดี (พูดมากปากไม่ดี) หญิงโสดจึงมักเป็นผู้หญิงปากร้ายที่ไม่มีใครทนได้ การนำเสนอภาพลักษณ์และบทบาทที่ผู้หญิงควรจะเป็น ตามระบบการแบ่งแยกทางเพศของสังคม

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212.

⁷⁴ Jane Freedman, *Feminism*, p. 30.

ชายเป็นใหญ่มีผลต่อการสร้างตัวตน (identity) ของผู้หญิง กล่าวคือสิ่งที่สื่อนำเสนอเป็นทั้งภาพสะท้อนภาวะที่เป็นอยู่และปลูกฝังให้รับรู้ถึงภาพลักษณ์ที่ติดตัว นั่นหมายถึงว่าสื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตและสร้างความหมาย (signification) ผ่านภาษาและระบบสัญลักษณ์ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความคิดและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่⁷⁵

“ เตือนใจกลายเป็นคนปากร้าย ค่ากราดคนโน้นคนนี้ไปทั่ว ใครๆ ทำอะไรให้ก็ไม่ถูกใจไปเสียหมด ไม่มีใครเข้าหน้าคิดเลยซักคน...หอมอยากจะทำไปหานันท์ แต่กลัวเจอเตือนใจ กลัวปากร้ายๆ แล้วอดใจไม่ไหวจะเกิดเรื่องราวใหญ่โต ” (ภาคผนวก,133)

“ คนปากร้าย ปากขนาดนี้ใครคว่ำเป็นเมียมีหวังเจริญลง ” (ภาคผนวก,116)

“ ด้วยนิสัยของมาลินซึ่งไม่ยอมใครง่ายๆ จึงดำ่ว่ากลับ...เม้าที่รับเอามือปิดปากมาลิน..อย่าไปถือสามันเลยนะคะ มันก็เป็นของมันอย่างนี้นะแหละ...มิน่า..ถึงยังไม่มีแฟนกะเขาสักที...แล้วไม่ต้องกลัวหรอกนะว่าจะมีใครมาจีบฉัน ไม่มีใครทนปากฉันได้นานเหมือนคุณหรอกนะ ” (ภาคผนวก,126-128)

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ของหญิงโตศมภ์เป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างเก็บกด เพราะถูกกดบังคับและควบคุมอย่างเข้มงวด เป็นผู้หญิงที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้ออกไปไหนหรือพบเจอกับใคร สิ่งที่สื่อนำเสนออาจเป็นการเชื่อมประสานระหว่าง “ตัวตนที่แท้จริง” กับ “ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น” การที่ผู้ชมดูละครอย่างสนใจและตั้งใจ แต่ไม่ได้เรียนรู้ว่าสองสิ่งมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ (คิดว่าเหมือนๆ กันไม่ได้มีความต่างที่สำคัญ) ละครเพียงแต่สะท้อนปัญหาเท่านั้น แต่ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหา⁷⁶ ปัญหาของผู้หญิงจึงจบลงที่เป็นเรื่องธรรมดา (ไม่ใช่ปัญหา)

“ ถึงพวกแกจะชอบกัน แต่จะไม่มีการแต่งงานเกิดขึ้นเด็ดขาด..คุณبيبได้แต่ร้องให้เสียใจและทุกข์ทรมานจากการถูกกีดกัน ” (ภาคผนวก,116)

“ พ่อ หุดซ้ำเดิมหนูซะที่ได้มัย ก็ไม่ใช่เพราะพ่อเหรอกะที่คนนั้นก็ไม่ใช่ชอบคนนี้ก็ไม่ใช่ชอบ จนหนูเป็นมายันหมากมาถึงสองครั้งสองครา พ่อรู้มัยคะว่าคาโดนใครต่อใครหัวเราะเรื่องมายันหมากมากแค่ไหน เรื่องคุณพัน คาไม่ยอมเหรอก ” (ภาคผนวก,119)

⁷⁵ กาญจนา แก้วเทพ, ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน, หน้า 62-66.

⁷⁶ กาญจนา แก้วเทพ, มาฆาพิณี โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้, หน้า 102.

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ของหญิงโสคอาจเป็นผู้หญิงที่ปรับตัวยากและหัวโบราณ ไม่มีความทันสมัยที่พร้อมเปลี่ยนแปลงและปรับตัว เพราะผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นภรรยาและมารดาคือผู้หญิงที่ยังไม่สมบูรณ์ การปรับตัวและโลกทัศน์ของหญิงโสคจึงมีภาพลักษณ์ที่มีปัญหา

“ ขอโทษ...ผมไม่ได้ตั้งใจ ก็คุณหวงตัวยังกับสาวแก่ ถูกเนื้อต้องตัวกันนิดหน่อยไม่เห็นเค้าถือกันเลย...แต่ฉันถือ...ก็ฉันใจ ผมถึงว่าคุณหัวโบราณ ”
(ภาคผนวก,141)

“ มันไม่เหมาะสมที่ผู้ชายสามคนจะมาอาศัยอยู่บ้านที่มีแต่ผู้หญิงแบบนี้ ใครรู้เข้าจะโดนนิทาเอาได้...ในเมื่อคุณมาดี เข้าทางตรอกออกทางประตู บ้านสาวโสคยินดีต้อนรับเสมอ..ตราบไคที่พระอาทิตย์ยังลอยอยู่บนฟ้า แต่ถ้าพระอาทิตย์ลับฟ้าไปเมื่อไหร่ ต้องขอโทษด้วยที่บ้านสาวโสคจะไม่ต้อนรับผู้ชาย ”
(ภาคผนวก,130)

สิ่งที่บรรจอยู่ในละครคือการนำเสนอว่าผู้หญิงควรเป็นอะไรและไม่ควรเป็นอะไร ที่สำคัญคือผู้หญิงไม่ควรอยู่โดยลำพัง (บนโลกของชาย) ผู้หญิงต้องมีผู้ชายคอยดูแล (ควบคุม) เสมอ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม หญิงโสคไม่มี จึงมีความแปลกแยกไปจากคนอื่นและไม่เป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ ผู้หญิงที่ไม่สามีมักถูกกล่าวหาเพราะผู้หญิงที่ไม่มีสามีถือเป็นความผิดและข้อบกพร่องของผู้หญิงเอง ผู้ชายมีโอกาสและทางเลือก ผู้หญิงไม่มี (โอกาสและทางเลือก) มีแต่ชะตากรรม (destiny) ที่ไม่มีทางเลือก⁷⁷

ภาพลักษณ์หญิงโสคที่ถูกนำเสนอมีบางส่วนสะท้อนภาพของผู้หญิงที่ไม่มีความเป็นผู้หญิงถึงทำให้ไม่สามารถมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดาได้ เพราะสังคมชายเป็นใหญ่ให้ความเชื่อมั่นว่าถ้าผู้หญิงมีความเป็นผู้หญิงที่ดียอมเป็นคุณสมบัติที่สามารถทำให้ผู้หญิงกลายเป็นภรรยาและมารดาที่ดีได้ไม่ยาก ดังนั้นในด้านหนึ่งภาพลักษณ์ของหญิงโสคคือผู้หญิงที่ไม่มีคุณสมบัติความเป็นผู้หญิงดีพอ

“ พอเขาแต่งกับเรา เขาก็ต้องมารักเราเองนะแหละ เสน่ห์ของผู้หญิงนะมันอยู่ที่การปรนนิบัติหรือจะแม่คุณ ” (ภาคผนวก,139)

“ อะอะก็ดี ป้าใจยักษ์ เก่งจริงจับให้ได้สิ จับสิ จับเลย จับให้ได้สิ คุณอย่างนี้ใจถึงได้ไม่มีใครเค้ารักนะ..โดนคำนี้เข้าไป ป้าทองม้วนก็โกรธสุคา ” (ภาคผนวก,145)

หญิงโสคไม่มีความเป็นผู้หญิงจึงไม่ได้เป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ ความเป็นผู้หญิงมีความจำเป็นในการทำให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ และต้องอาศัยผู้ชายพิสูจน์คุณค่า (เพราะการเป็นภรรยาและมารดาต้องพึ่งพาผู้ชาย) ผู้

⁷⁷ กาญจนา แก้วเทพ, มายาพิณิจ การเมืองทางเพศของละครโทรทัศน์, หน้า 43.

หญิงที่สมบูรณ์คือผู้หญิงที่เป็นภรรยาและมารดา ดังนั้น ผู้หญิงที่มีคุณค่าจะต้องมีสามีเท่านั้น เป็นกรอบการประพจน์ที่จำกัด เพราะผู้หญิงที่ไม่มีสามีมักเป็นเหตุผลทำให้ถูกกล่าวโทษอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจึงอาจไม่ใช่ผู้หญิง แต่เป็นเพียงภรรยาและมารดา

“ หาแฟนสักคนซิเต็ม เธอนะสวยนะมีเสน่ห์ด้วย แต่ปิดกั้นตัวเองไม่เปิดรับใคร
ผู้หญิงสวยแต่แข็งไป ผู้ชายที่ไหนจะกล้าเข้ามาจีบ...ถ้าเรามีใครสักคนนะ
ชีวิตจะมีสีสัน มีชีวิตชีวา สมอที่บักก็จะกลายเป็นสมอแฉ่ง ไอเดียกระฉูด...
เชื่อนั่นสิ ” (ภาคผนวก,117)

เท่ากับจำกัดให้ผู้หญิงและตัวละครหญิงเป็นแค่ภรรยาและมารดา ที่มีลักษณะแบนราบ (flat) และหยุดนิ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ชายและตัวละครชายที่หลากหลาย (round) และเคลื่อนไหว ผู้หญิงที่มีความแปลกออกไปมักได้รับคำถามซ้ำซากหรือคำนิทาที่ไม่มีผลร้ายแรงแต่ทำให้รู้สึกไร้ค่า จนในที่สุดอาจกลายเป็นความแปลกแยกและรู้สึกผิด ที่ผ่านมาระยะ โทรทัศน์มักเหยียบย่ำซ้ำเติมภาพลักษณ์ทั้งที่ดีและไม่ดี (ตายตัว) ของผู้หญิงอยู่เสมอ ทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสเลือก โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของหญิงโสคที่มีข้อสรุปตรงกันว่าสถานภาพจะเป็นตัวบ่งบอกความคิดและการกระทำ (ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้ทำอะไร) เพราะจะมีป้ายยี่ห้อปักไว้เป็นคำจารึกอยู่บนดวงหน้าที่ต้องเผชิญกับสายตาเหยียดหยามดูแคลน⁷⁸

ความเชื่อที่ว่าหญิงโสคมีความผิดปกติเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสร้างภาพที่สำคัญ โดยนำเสนอผ่านสื่อซ้ำแล้วซ้ำเล่า ตอกย้ำภาพลักษณ์ดังกล่าวให้มีความคุ้นเคย และภาพลักษณ์เหล่านี้ อาจเป็นคำกำหนดค่านิยมและพฤติกรรมของผู้เป็นเจ้าของ แต่ที่แน่ๆ สำหรับสังคม ภาพลักษณ์คือความคิด ความรู้สึกโดยรวมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งบดละครโทรทัศน์เป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ภาพลักษณ์หญิงโสคสู่สาธารณะชน และมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพผ่านสื่อ (mediated experience) เป็นประสบการณ์ทางอ้อม โดยที่คนทั่วไปไม่จำเป็นต้องทำความรู้จักหรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วยโดยตรง แต่รับรู้ภาพลักษณ์ของเขาเหล่านั้นได้โดยใช้สื่อมวลชน⁷⁹ อีกหนึ่งในภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของหญิงโสคคืออาจเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความรัก และไม่มีหัวใจที่จะรัก

“ แกมันใจแข็งคิดมนุษย์มนา รู้จักคำว่าสงสารเห็นใจคนอื่นข้างม๊ยะ จะใจแข็ง
ใจหินไปถึงไหน..อย่างแกรู้จักความรักรีเปล่า หรือว่าหัวใจของแกตายค่าน
ไปหมดแล้ว ถ้าตัวเองไม่คิดจะรักใครก็อย่ากีดกันคนที่เขามีความรัก...คนไม่
มีหัวใจอย่างแกไม่มีสิทธิ์ไปตัดสินคนอื่นเค้า...ปาร์วี่อิงไป สะเทือนใจกับคำ
พูดของแม่ ” (ภาคผนวก,120)

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

⁷⁹ รุจิรช ษรรค์, ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม, หน้า 9-10.

หรือไม่ก็อาจเป็นผู้หญิงที่อยู่นอกรอบความสัมพันธ์ชายหญิง (lesbian) นอกเหนือระบบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ นอกรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ แม้แต่ในเรื่องส่วนตัวที่สุดอย่าง “เพศ” อาจตีความได้ว่าเป็นการต่อสู้ทางการเมือง (political struggle) รูปแบบหนึ่ง เพราะมีความเชื่อว่ามรดกของผู้หญิงไม่ได้มีหน้าที่ในการผลิตเท่านั้น การแต่งงานคือสงคราม สมรมนุษย์อยู่บนเตียง และสามีคือศัตรู (sleeping with the enemy)⁸⁰

“ มีเพียงเหตุผลเดียวเท่านั้นแหละที่จะขวางฉันไม่ให้จับคุณกลางเป็นเมียได้... เหตุผลก็คือคุณกลางเป็นทอม ” (ภาคผนวก,129)

“ วิชานี้รู้สึกเหมือนเจอคนถูกชะตาและถูกใจ เพราะปาร์วีทำทางออกให้ทุกอย่างเหมือนผู้ชาย...เพราะเหตุการณ์ในอดีตที่พ่อตามผู้หญิงคนใหม่ไป ทิ้งให้พวกเธอต้องพจญอยู่กับความทุกข์ เพราะผู้ชายอย่างพ่อทำให้ปาร์วีรู้สึกเกลียดผู้ชาย ” (ภาคผนวก,120)

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของหญิงโสดคือผู้หญิงที่มีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือไม่มีความน่าดึงดูดทางเพศ ค่อนข้างไม่มีความสุข เห็นแก่ตัว และไม่เป็นผู้หญิง เพราะผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์คือผู้หญิงที่มีบทบาทเป็นภรรยาและมารดาเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะตายตัว (stereotyped) และดั้งเดิม (traditional) หญิงโสดถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่มีใครต้องการ มีความแปลกแยกและรู้สึกผิด เท่ากับว่ายอมรับกฎเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าของสังคมชายเป็นใหญ่ และเชื่อในวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้น เป็นการมองตัวเองโดยผ่านการมองของคนอื่น เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการปลุกฝัง มากกว่าธรรมชาติที่แตกต่างและค้อยกว่า เพราะความเป็นรองและแปลกแยกเกิดจากการให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียมของระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามในสังคมชายเป็นใหญ่

หญิงโสดมักถูกผูกโยงกับอายุ หน้าตา โอกาสและนิสัย ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นข้อจำกัดสำหรับผู้หญิงเท่านั้น สำหรับผู้ชายแล้วปัจจัยเหล่านี้ไม่ถือเป็นข้อจำกัด และไม่ว่าผู้ชายจะอยู่ในสถานภาพใด ไม่ว่าจะแต่งงานหรือไม่แต่งงาน ไม่มีความแตกต่างกัน เพราะผู้ชายมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อยู่แล้ว สังคมชายเป็นใหญ่มักทำให้เข้าใจว่าการเป็นหญิงโสดมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี มักโดนดูถูกดูแคลน ถูกตำหนิเสมอๆ เหมือนเป็นปมด้อยในชีวิต และถูกกล่าวโทษว่ามีข้อบกพร่องต่างๆ นานา⁸¹ (จริงๆ แล้วเป็นการละเลยความแตกต่างและตีความให้ค้อยกว่า)

“ กลางไม่ใช่เด็กๆ นะคะพี่ใหญ่ อีกรอยางวัยของกลางสมควรที่จะมีใครสักคนมาตั้งนานแล้ว ” (ภาคผนวก,130)

“ โอ๊ย! รู้สึกจะพูดดีเหลือเกินนะ...พูดยังกะจะมีใครเค้าต้องการฉันล่ะ แร้งทั้งขนาดนี้ ” (ภาคผนวก,141)

⁸⁰ ธนศ วงศ์ชานานาวา, “คู่มือเรื่องเช็กส์: อำนาจของผู้ชายและผู้หญิงในสภาวะสมัยใหม่”, เอกสารประกอบการเรียนการสอน, หน้า 2.

⁸¹ จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ, อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์, หน้า 30-31.

ผู้หญิงถ้าถึงวัยมีคู่แล้วยังไม่ได้แต่งงาน (หญิงโสด) บทละครโทรทัศน์แทบทุกเรื่องที่ศึกษา ล้วนมีแนวโน้มแสดงภาพลักษณ์ไปในทิศทางเดียวกันคือเป็นผู้หญิงผิดปกติ เพราะเธอได้ฟันแกนหลัก (core) ของความเป็นผู้หญิงไป (ฟันธรรมชาติ) สังคมชายเป็นใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีความเป็นอื่นนอกเหนือแบบฉบับ (stereotype) ที่กำหนด⁸² หญิงโสดจึงถูกค่อนข้างอคติและเสมอๆ ภาพลักษณ์ของหญิงโสด มักถูกสื่อออกมาในแง่ลบ และมักมีคำเรียกขานเป็นเชิงดูถูก เช่น สาวแก่ ทินทิก ขึ้นคาน ขายไม่ออก และ หญิงค่าง เป็นต้น

“ ทำไมชีวิตสาวแก่ของเธอทั้งสองคนจะต้องเจอกับความผิดหวังซ้ำซากแบบนี้ ...เราสองคนคงถูกสาปเรื่องความรักนะ ” (ภาคผนวก,123)

“ ชักจะอยากรู้เสียแล้วสิว่า ถ้าคุณใหญ่แกเล็กทินทิกขึ้นมามันจะเป็นยังไง ” (ภาคผนวก,131)

“ สมัยฉันสิบห้าสิบหก รุ่นๆเดียวกับเรานี้แหละ แต่ฉันดูผุผองมีน้ำมีนวลกว่าเราเยอะ นึกแล้วยังเสียขายไม่หาย..เฮ้อ ไม่น่าขึ้นคานเลยดู ” (ภาคผนวก,145)

“ อ้าว อย่างี้แพ้ชวนตีชิคะคุณญาติ คุณญาติจะยอมว่าแต่ดอกไม้เลย ตัวคุณเองก็ยังไม่ออก จะมาพาลคนอื่นได้ยังไง จริงมั๊ยคะ...คุณญาติหาแฟนไม่ได้...เรียนจันทร์กระแหนะกระแหนะ ” (ภาคผนวก,119)

ผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานมักมีคำเรียกสถานะซึ่งมีความหมายเชิงดูแคลน และนั่นเท่ากับการแสดงว่าสังคมได้วางมาตรฐานไว้ว่าผู้หญิงควรต้องแต่งงาน มิฉะนั้น จะถูกมองไม่ดี เป็นผู้ที่ไร้ค่าเพราะไม่สามารถหาสามีได้ กำหนดคุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่การแต่งงานและมีสามี ซึ่งเป็นค่านิยมที่มีมานานแต่โบราณแล้ว เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในเหตุผลของการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของหญิงโสดที่ถูกสื่อออกมาในมุมลบ ในลักษณะของการเป็น ผู้หญิงที่ยังไม่สมบูรณ์ ผิดปกติ ฟันธรรมชาติ และมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่างๆ

ผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงาน (การเป็นหญิงโสด) อาจสร้างความอับอายให้แก่พ่อแม่ด้วย นอกจากตัวเองจะมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี เพราะถูกกล่าวหาว่าไม่มีค่าควรคู่กับผู้ชายคนไหนแล้ว สังคมชายเป็นใหญ่บีบบังคับโดยใช้อิทธิพลทางอ้อมที่จะกดดันให้ผู้หญิงมีครอบครัวเมื่อเข้าสู่วัยอันควร (ให้เลือกผู้ชายหนึ่งคนเป็นสามี มากกว่านี้ไม่ได้ ไม่มีเลยก็ไม่ดี) เนื่องจากพ่อแม่จะต้องพลอยเป็นเคียดเป็นร้อนตามไปด้วยถ้าลูกสาวไม่ได้แต่งงานมีชีวิตคู่เหมือนคนทั่วไป จะต้องถูกกล่าวโทษไปด้วย ดังคำว่า “จะควัวให้ดูหาง จะดูนางให้ดูแม่” คือพ่อแม่เป็นคนอย่างไรถึงไม่มีใครยอมแต่งงานกับลูกสาวของตน เลี่ยงลูกอย่างไรไม่มีใครมาขอสินสอดคือการแสดงความตั้งใจที่จะดูแลของผู้ชายที่มาขอลูกสาว ในสมัยก่อนถึงกันว่า “ถูกผู้หญิงซึ่งมีอายุควรมีคู่ ไม่มีคู่ยอมเป็นเช่นก้อนอุบาทว์ห้อยอยู่เหนือหลังคาเรือน”⁸³ ซึ่งบางทีอาจไม่ใช่ว่าพ่อแม่ไม่ต้องการให้

⁸² ศุภิมา นฤมล, นางงามตุ๊กกระจก, หน้า 40-43.

⁸³ พระราชวรพงศ์เชกรมหมั่นพิทยาลงกรณ์, นิทานเวตาล, ช่างใน บุญยงค์ เกศเทศ, สถานภาพสตรีไทย, หน้า 1.

ลูกสาวเป็น โสค ไม่ใช่เรื่องที่จะตัดสินลงไปว่าดีหรือไม่ดี ผิดหรือถูก แต่เป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับ กล่าวคือกลัวว่าสังคมจะไม่ยอมรับลูกของตน เนื่องจากจริงๆ แล้วที่พ่อแม่ต้องการให้ลูกแต่งงานก็เพราะหวังดี ต้องการให้ลูกสาวได้ผู้ชายที่ดีมาเป็นคู่ชีวิต ถ้าผู้ชายเป็นคนไม่ดีก็มีสิทธิเลือกเหมือนกัน แต่ส่วนมากเป็นการเลือกกระหว่างคนนี้กับอีกคนหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่าเลือกที่จะเป็น โสค ไปตลอด (เลือกปฏิเสธ) เพราะยิ่งอายุมากขึ้น โอกาสเลือกก็จะลดลงตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงและพ่อแม่ของผู้หญิงยังคงมีโอกาสเลือกอยู่บ้าง ดังคำว่า “แม่นแผ่นดินสิ้นชายที่พึงเชย อย่างมีคู่เสียเลยจะดีกว่า” เพียงแต่ไม่เป็นที่นิยม

การต่อต้านทางสังคมต่อผู้หญิงที่อยู่นอกเหนือไปจากกรอบจำกัดของระบบสังคมชายเป็นใหญ่คือการชุบชีพินินทา การใช้ภาษาเสียดสี (sexist language) จริงๆ แล้วชีวิตและการกระทำของมนุษย์อยู่เหนือการตีความ⁸⁴ (ไม่มีดีหรือเลว เหนือกว่าหรือด้อยกว่าชัดเจน มีแต่ความแตกต่าง) การให้คุณค่าต่างๆ เป็นเพียงวิธีคิดที่ครอบงำอยู่เพียงด้านเดียว ใช้ความแตกต่างสร้างและตอกย้ำโดยใช้ภาษาและระบบสัญลักษณ์ กำหนดคุณค่าอย่างไม่เท่าเทียม ภาพลักษณ์หญิงโสคอยู่นอกกรอบของผู้หญิงที่ดีและสมบูรณ์ เพราะความเป็นผู้หญิงมักถูกผูกโยงเข้ากับบทบาทความเป็นภรรยาและมารดาอย่างใกล้ชิด และหากหญิงโสคไม่ได้ถูกรวมไว้ในพื้นที่ของการเป็นผู้หญิงดี หญิงโสคจะถูกผลักให้มีความรู้สึกที่แปลกแยกรู้สึกผิดและอาจหมายถึงการไม่มีตัวตน (identity) หรือพื้นที่ของตัวเอง⁸⁵ และหญิงโสคมักถูกชาวบ้านนินทาว่าไม่มีค่า (เพราะผู้ชายไม่เห็นค่า) กรอบที่จำกัดผู้หญิงคือค่านินทาจากสังคมรอบข้าง จริงๆ แล้วไม่ใช่ค่านินทาที่มีผลในการควบคุมผู้หญิง หากแต่เป็นการยอมรับของผู้หญิงเอง จึงถือเป็นการควบคุมในระดับจิตสำนึก เป็นคอกทางความคิดและจิตใจที่แน่นหนา กดบังคับให้ผู้หญิงยอมเป็นไปตามนั้น เพราะผู้หญิงตกเป็นฝ่ายเสียหายได้ง่าย ทำอะไรนิดหน่อยก็จะตกเป็นขี้ปากชาวบ้าน (บางครั้งอาจเหมือนการคิดไปเอง นั่นเพราะการครอบงำทำได้อย่างสมบูรณ์แบบ)

ส่วนใหญ่มนุษย์ดำเนินชีวิต โดยอาศัยกรอบการให้คุณค่าและความหมายที่อ่านออกมาจากโลกแห่งสัญลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ ภาพลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อการควบคุมทิศทางความคิดและส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์ได้ติดกับความหมายที่ตนเองเป็นผู้กำหนดขึ้น ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะคิดเป็นอื่น ไม่มีทางเลือก เพราะความแปลกแยกถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นความต่ำกว่า และทั้งหมดนี้ถูกกำหนดขึ้นโดยมีภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ชัดเจน สื่อมวลชนโดยผ่านละครโทรทัศน์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตวาทกรรม สร้างความหมาย (signification) ผ่านภาษาและสัญลักษณ์ ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความคิดและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่⁸⁶ ที่ผู้หญิงหรือความเป็นผู้หญิงมักถูกจำกัดให้เป็นแค่ภรรยาและมารดา ส่วนบทบาทที่นอกเหนือไปจากนั้น (โดยเฉพาะหญิงโสค) ถูกทำให้มีความเป็นอื่น (มีคุณค่าน้อยกว่า)

⁸⁴ Otto Rank, *Beyond Psychology*, อ้างใน ปฐมภรณ์ นุชปรีธารัง, *ผู้หญิงกับทางเลือกใหม่ : นโยบายสังคมในมุมมองสตรีนิยม*, หน้า 10.

⁸⁵ Laurel Richardson, *The Dynamics of Sex and Gender : A Sociological Perspective*, pp. 40-43.

⁸⁶ กาญจนา แก้วเทพ, *ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน*, หน้า 119.

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงและความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) คือผู้หญิงที่มีความอบอุ่น อ่อนโยน น่ารัก น่าทะนุถนอม สอดคล้องกับภาพของการมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา (ที่ดี) หญิงโสดอยู่นอกกรอบภรรยาและมารดา (บทบาทหลักของผู้หญิง) จึงมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี (เพราะสังคมมีระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม) ระบบสังคมที่สามารถควบคุมคนได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมต้องมีวิธีการที่แยบยล และวิธีการควบคุมที่ดีที่สุดคือการควบคุมทางความคิดและจิตใจ มิติด้านอุดมการณ์ในละคร โทรทัศน์เป็นมาตรการที่ทำให้ยอมแพ้ตั้งแต่ในใจ (เชื่ออย่างไม่มีเงื่อนไขและเหตุผล) สามารถยึดกุมพื้นที่ของทัศนคติและพฤติกรรมได้ทั้งหมด⁸⁷ ซึ่งจริงๆ แล้วผู้หญิงอาจมีบทบาทนอกเหนือไปจากการเป็นภรรยาและมารดาตามที่ระบบสังคมชายเป็นใหญ่กำหนดไว้ และไม่สมควรถูกละเลยหรือมองข้ามความสำคัญ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงถูกให้ความหมายตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่คือการมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา และเป็นผลมาจากอิทธิพลของการให้คุณค่าและความหมายนี้ที่จำกัดว่าผู้หญิงที่เป็นภรรยาและมารดาเท่านั้นคือผู้หญิงที่สมบูรณ์ โดยที่ความรักและการแต่งงานเป็นหนทางที่จะนำผู้หญิงไปสู่ความสำเร็จสูงสุดนั้นได้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก (ความรักสำคัญมีความหมายหล่อเลี้ยงชีวิตแต่ความรักทำให้คนตาบอด) สังคมชายเป็นใหญ่มีอำนาจครอบงำไม่ให้เลือกเป็นอื่น ดังนั้น การเป็นภรรยาและมารดามักถูกตอกย้ำว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอยู่เสมอ และบทบาทอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากนั้นจึงถูกละเลย ทำให้กลายเป็นปัญหาเฉพาะตัว ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหรือปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์ในการแบ่งแยกมีนัยของการเมือง (การจัดสรรคุณค่าระหว่างเพศอย่างไม่เท่าเทียม และความแตกต่างที่ถูกทำให้ดูยิ่งกว่า)⁸⁸

หญิงโสดมักถูกกล่าวหาว่าไม่มีใครเลือก “หาสามีไม่ได้” ชายโสดคือผู้ที่ไม่เลือกใคร แต่หญิงโสดคือผู้ที่ไม่มีการเลือก และมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี การทำให้เชื่อว่าหญิงโสดคือผู้หญิงไม่ดีและไม่สมบูรณ์ เป็นไปตามหลักของทฤษฎีอุดมการณ์ที่อธิบายว่าถ้าจะสืบทอดอุดมการณ์ให้ยืนยาวต้องให้ “เหยื่อ” เป็นผู้แบกรับด้วยความเต็มใจ โดยการสร้างภาพลักษณ์เพื่อจำกัดให้เชื่อตาม และผลิตซ้ำทัศนคตินั้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ⁸⁹ สื่อบทละครโทรทัศน์พยายามสะท้อนภาพให้ผู้หญิงเชื่อว่าผู้หญิงควรเป็นอะไรและไม่ควรเป็นอะไร ผู้หญิงส่วนมากจึงมักยอมรับคุณลักษณะและภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีความเป็นรองด้วยความเชื่อโดยไม่มีข้อโต้แย้งหรือคำถามใดๆ และถูกกดขี่ผ่านบทบาทภรรยาและมารดาด้วยความรักและเต็มใจ ส่วนหญิงโสดก็ต้องยอมรับภาพลักษณ์ที่ไม่ดีอย่างไม่มีทางเลือก (เพราะเชื่อในวาทกรรมของสังคมชายเป็นใหญ่)

“ หยุคนะ มีรันตี เธอ ไม่ต้องมาทำปากดี ยังกับตัวเองหลุดลงมาจากคานได้แล้ว
 นั่นแหละ... ลูกของเธอ ฉันทันนี้อาจจะยังอยู่บนคาน แต่ก็ไม่เคยถูกผู้ชายทิ้ง
 เหมือนเธอ ” (ภาคผนวก, 143)

⁸⁷ กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสองวัฒนธรรม, หน้า 201-202.

⁸⁸ Jane Freedman, *Feminism*, pp. 68-74.

⁸⁹ กาญจนา แก้วเทพ, *มายาพิณิจ โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้*, หน้า 69.

“คำเนื้อสก็ยักดีกว่าปลาร้าเน่าค่างปืออย่างหล่อนละ อย่างน้อยก็ไม่เหม็นเหมือน
หล่อน มิน่า..ผู้ชายถึงไม่เอาจนต้องวิ่งตามจิกเขาเนีย ” (ภาคผนวก,117)

กรอบของผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและมารดาที่ดี (ที่ต้องอาศัยผู้ชาย) ผู้หญิงจึงมักเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่แม่บ้าน ภรรยาและมารดาเป็นสำคัญ ผู้หญิงส่วนมากอาจต้องการเป็นภรรยาและมารดา แต่ไม่ใช่ผู้หญิงทุกคน ยังคงมีผู้หญิงบางคนไม่ได้เป็นภรรยาและมารดา (หญิงโสด) และพวกเธอมักมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีจากการมีบทบาทนอกเหนือจากกรอบจำกัดเหล่านี้ ซึ่งหญิงโสดไม่ควรถูกทำให้แปลกแยกและเป็นอื่น เพื่อตอบสนองระบบคิดที่แตกต่างและหลากหลาย⁹⁰

ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกัน (รวมถึงผู้หญิงด้วยกัน) ถ้ายอมรับในความแตกต่างก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยดี (มีประโยชน์อะไรที่จะทำให้เหมือนกัน นอกจากตกอยู่ในระบบคิดที่เชื่อในความเหมือนกันของมนุษย์) ผู้ชายเป็นแบบหนึ่ง ผู้หญิงก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ที่มีคุณสมบัติที่แตกต่างออกไปเฉพาะและเมื่อมีความต่างก็ไม่ควรต้องเปลี่ยนตัวเองจนสูญเสียความเป็นตัวตนที่แท้จริงไป ถ้าหากมีระบบคิดที่เข้าใจในความต่างก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงความต่างให้มีความเหมือนกัน เนื่องจากเชื่อว่ามมีพื้นฐานที่ต่างกัน เพียงแค่เปิด โอกาสและยอมรับ ในเมื่อมีธรรมชาติที่ต่างกัน การทำให้เหมือนกันคือการฝืนธรรมชาติ ความต่างไม่ใช่ปัญหา การไม่ยอมรับต่างหากคือปัญหา ซึ่งในการเปลี่ยนระบบคิดอาจต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจความรู้และความคิดแบบใหม่ การอธิบายที่แตกต่างกันเพราะมีมิติการมองและจุดยืนในการให้ความสำคัญต่างกัน

ภาพลักษณ์หญิงโสดไม่สามารถแยกจากประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศที่สังคมชายเป็นใหญ่ควบคุมและครอบงำความคิดจนกลายเป็นความเคยชินที่ไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการมากที่สุด (ถูกทำให้เข้าใจว่า) คือความรัก (จากผู้ชาย) และจะทุ่มเททำทุกอย่างเพื่อมัน โดยที่ผู้หญิงทั่วไปมักต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวมากกว่าหน้าที่การงาน (เพราะบทบาทในครอบครัวหรือการเป็นภรรยาและมารดาคือสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตผู้หญิง) ส่วนมากเธอจะละทิ้งทุกอย่างเพื่อบทบาทหน้าที่ในครอบครัวเป็นหลัก (เพราะเรื่องในครอบครัวมีผู้หญิงเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบหลัก) แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการยอมรับผู้หญิงที่ไม่ต้องการเป็นภรรยาและมารดาว่าไม่ได้เป็นผู้มีความผิดปกติ และผู้หญิงจำนวนหนึ่งไม่กังวลนักที่ตัวเองไม่ได้แต่งงาน เท่ากับปฏิเสธว่าชีวิตคู่คือสิ่งที่ผู้หญิงทุกคนต้องการ อย่างน้อยมีรูปแบบและพฤติกรรมกรรมกรสมรสที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวนหญิงโสดมีมากขึ้น อายุแรกสมรสก็เพิ่มสูงขึ้นด้วย รวมถึงเริ่มที่จะยอมรับผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่การงานมากกว่าการเป็นภรรยาและมารดามากขึ้นกว่าเดิม การแต่งงานไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดแต่กลายเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบอย่างมาก การเป็นภรรยาและมารดาจึงไม่ใช่บทบาทที่ปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งแตกต่างจาก

⁹⁰ Stevi Jackson, “Woman, Marriage and Family Relationships” Victoria Robinson and Diane Richardson eds., *Introducing Women’s Studies*, p. 336.

ค่านิยมเก่าว่าผู้หญิงควรต้องแต่งงาน ซึ่งการศึกษาและการทำงานมีผลต่อค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงนี้⁹¹ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่มีบทละครโทรทัศน์เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงนี้ และที่สำคัญคือเป็นผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานแต่มีความรัก

“ เป้าหมายในชีวิตของน้ำไม่ใช่ผู้ชายสักคน มันหมดสมัยแล้วค่ะ เป้าหมายของน้ำคือก้าวขึ้นมาเป็นประธานบริษัทด้วยการบุกเบิกของน้ำเองค่ะ...หลายปีต่อมาจนแล้วจนรอดเธอก็ไม่ยอมแต่งงานกับชาติชาย เพราะเธอตระหนักว่าความสำเร็จทางธุรกิจสำคัญกว่าการมีสามี ” (ภาคผนวก,117)

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่บทละครโทรทัศน์ยังคงผลิตซ้ำทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงเหมือนเดิม จากการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของหญิงโสคผ่านบทละครโทรทัศน์มักถูกตอกย้ำอยู่เสมอ เพราะหญิงโสคอย่างไรก็ตามสามารถเป็นผู้หญิง (ปกติ) ที่ดีและสมบูรณ์ได้ เพราะบทบาทการเป็นภรรยาและมารดายังคงเป็นวาทกรรมหลักในการกำหนดคุณค่าของผู้หญิงอยู่ ค่านิยมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว ความรักและการแต่งงานยังคงมีความสำคัญสำหรับผู้หญิงอยู่มาก

ถึงแม้ผู้หญิงส่วนมากจะมีบทบาทเป็นภรรยาและมารดา แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงที่ไม่ได้เป็น ผิดแปลกไปจากคนอื่น เป็นเรื่องของระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม จึงควรสนับสนุนให้มีการคิดอย่างผู้หญิงที่คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างแต่เท่าเทียมกัน เป็นมุมมองใหม่ที่เป็นทางเลือก คังนั้น อาจกล่าวได้ว่า บทบาทการเป็นภรรยาและมารดาถึงแม้จะมีผู้หญิงจำนวนมากให้ความสำคัญ แต่มีผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่ง (ที่ไม่อาจละเลย) มองว่าเป็นภาระและไม่จำเป็น⁹² อาจเป็นโอกาสในการตัดสินใจที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของระบบสังคมและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) ความคิดที่เพศ (sex) และความเป็นเพศ (gender) กำหนดบทบาท (roles) และความสัมพันธ์ (relation) อย่างไม่เท่าเทียมคือปัญหา และเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (เป็นการเมืองและวาทกรรม)

ภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง (ที่ดี) นำไปสู่บทบาทความเป็นภรรยาและมารดา (ที่ดี) และภาพลักษณ์ของหญิงโสคเป็นสิ่งที่ถูกระบบสังคมชายเป็นใหญ่สร้างขึ้น ผู้หญิงไม่ใช่ผู้หญิงและไม่มีความเป็นผู้หญิงอย่างที่เป็นจริงๆ เพราะสิ่งที่มีเป็นเพียงวาทกรรมเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงที่ถูกกำหนดและมักเอื้อประโยชน์ให้ผู้ชายอยู่เหนือกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจึงควรมีโอกาสสามารถปฏิเสธสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นหรือมีสิทธิเลือกตัดสินใจได้ ถ้ามีทางเลือกอื่น (สามารถเป็นได้มากกว่ากรอบจำกัดเดิม) เปิดโอกาสให้

⁹¹ ภัตสร ลิมานนท์, การศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539, บทคัดย่อ.

⁹² Stevi Jackson, “Woman, Marriage and Family Relationships” Victoria Robinson and Diane Richardson eds., *Introducing Women's Studies*, p. 336.

ผู้หญิงเป็นอย่างที่ผู้หญิงเป็นจริงๆ ให้ความพอใจของแต่ละคนเป็นตัวตัดสินที่แตกต่างหลากหลายแต่เท่าเทียมกัน เดิมผู้หญิง (หรือความเป็นรอง) ที่มีความแตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ที่กำหนดจะถูกกดสถานะให้ต่ำกว่าและถูกละเลยความสำคัญ เพราะสัญลักษณ์แห่งอำนาจอยู่ในมือของผู้ชาย ดังนั้น จึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีทางเลือก และปฏิเสธไม่จัดลำดับคุณค่าให้ผู้ชายอยู่เหนือกว่าตลอดเวลาในทุกบริบท (ระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามที่เน้นชายเป็นใหญ่)

การศึกษาภาพลักษณ์หญิง โสดอาจเป็นความพยายามขยายโอกาสและทางเลือกของผู้หญิง ภายใต้สมมุติฐานที่ว่าผู้หญิงไม่ได้มีแนวโน้มโดยธรรมชาติที่จำกัดตัวเองสู่ความเป็นภรรยาและมารดาเท่านั้น (กรอบกำหนดเดิม) จุดเริ่มต้นที่ดีคือการตั้งคำถามที่ถูกต้อง เดิมผู้หญิงไม่มีโอกาสและทางเลือก เนื่องจากการครอบงำของระบบคิดที่สิทธิประโยชน์และคุณค่าที่เหนือกว่ามักตกเป็นของผู้ชาย ความเป็นชายจึงมีความเหนือกว่าความเป็นหญิง เพราะความคิด ความรู้ การเขียน ภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ รวมถึงอุดมการณ์สังคมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลชายเป็นใหญ่ สังคมจึงมักเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ชายมากกว่า⁹³ ดังนั้น ฐานของปัญหาจึงอยู่ที่ระบบความคิดที่แบ่งแยกและให้คุณค่าอย่างไม่เท่าเทียม รวมทั้งอุดมการณ์สังคมที่เน้นให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นใหญ่

ถึงแม้จะมีความพยายามเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าไปมีบทบาทในปริมนฑลที่เป็นของผู้ชายเพิ่มขึ้น แต่ทั้งหมดนี้ต้องตกอยู่ภายใต้กรอบอุดมการณ์ของสังคมชายเป็นใหญ่ที่ควบคุมทัศนคติและความประพฤติของผู้หญิงมาโดยตลอด การให้ความหมายว่าผู้หญิงแบบไหนคือผู้หญิงดีเป็นการเมืองเป็นการใช้อำนาจทางสังคมที่สามารถควบคุม (ความคิดและพฤติกรรม) ผู้หญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁹⁴ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างผิวเผิน แต่ในระดับจิตสำนึกยังคงฝังรากลึก ผู้หญิงสามารถพัฒนาตัวเองได้ภายใต้กรอบจำกัดและอุดมการณ์ความคิดความเชื่อที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะโครงสร้างเดิม (ระบบชายเป็นใหญ่) ยังคงมีอำนาจครอบงำอยู่อย่างมั่นคง

ปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่การผลิตซ้ำทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงผ่านสื่อมวลชน โทรทัศน์ยังไม่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะภาพลักษณ์หญิงโสด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศยังไม่หมดไป และยังคงมองผู้หญิงเหมือนเดิม เนื่องจากการครอบงำความคิดของสังคมชายเป็นใหญ่ (สมัยใหม่) อยู่ภายใต้การแบ่งแยกคุณค่าของระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม ซึ่งจริงๆ แล้วผู้หญิงมีความแตกต่างหลากหลายแต่ครบถ้วนบริบูรณ์ (หลักการของ politics of difference)

⁹³ Jane Freedman, *Feminism*, pp. 87-90.

⁹⁴ Kate Millet, *Sexual Politics* อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, *อดีตศาสตร์*, หน้า 67.